

Na památku

Panu Salomonu Chalanu

Wáclaw Hanka

w Praze 5 srpna 1841.

MLUWNICE

POLSKÉHO GAZYKA

PODLÉ

DOBROWSKÉHO,

WÁCLAWA HANKY,

Rytjře řádu sw. Wladimjra, Knihowujka národnjho Museum, král. české Společnosti řádného a waršawské, krakowské, wilenské, šleswig. holštein. lauenburské, pomorské a slezské auda dopisugjcjho.

W PRAZE.

Tisk a papjr synůw Bohumila Háze.

1839.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU

ADAMOWI JUNOSZY

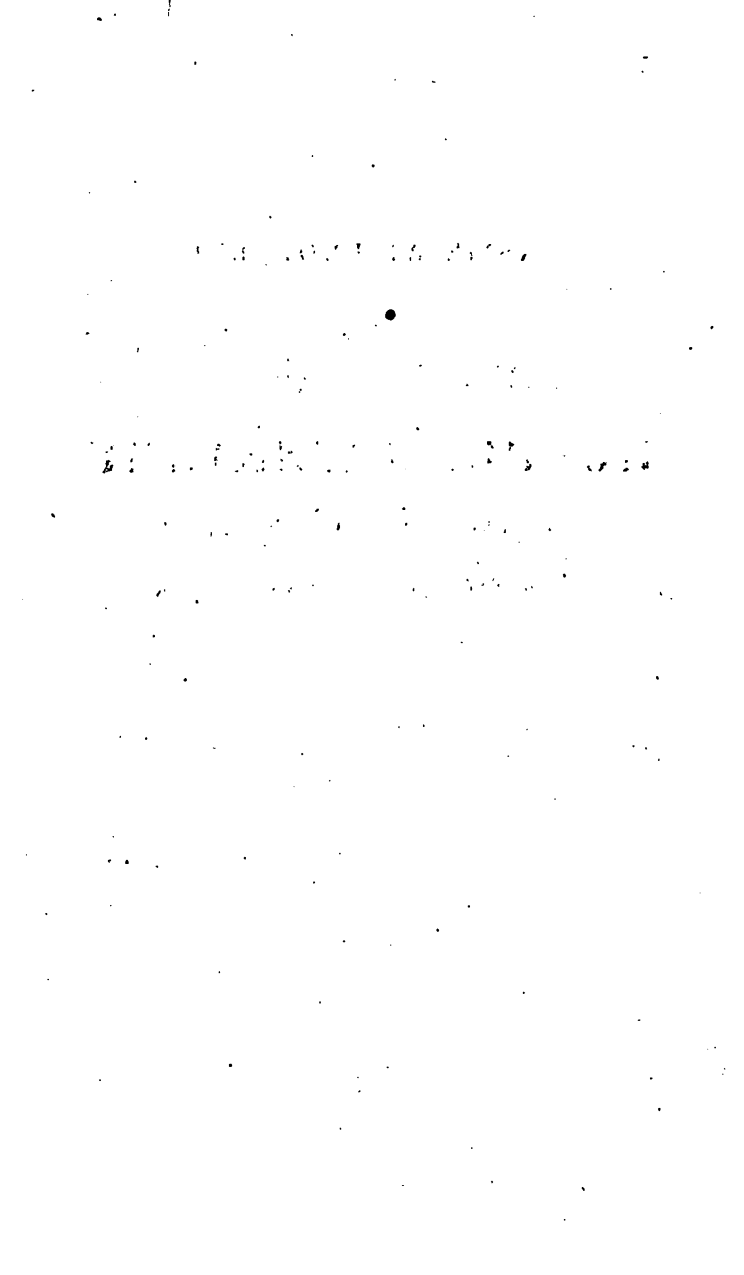
ROŚCISZEWSKIEMU

Z ROŚCISZEWA I NA ŻUROWICACH,

Członkowi różnych towarzystw uczonych

poświęca

Autor.

PŘEDMLUWA.

1. Slowanský gazyk.

Giž okolo léta 550 rozprostraňowala se sjdla Slowanůw od města Novidunum při austj Dunage přes Dněstr až k Wisle. Jornandes, kterýž to doswědčuge, gmenuge ge netoliko *Slavini* a *Anti* gako Prokop, ale i *Vinidi* (Vinidarum natio populosa) a ginými mjsty *Veneti*, protože za onoho času kraginy mezj Karpaty a baltickým mořem zanjmali, w nichž Tacitowi Wendi bydleli. Tjm způsobem přešlo tedy zeměpisné (geografické) gméno Wendů na Slowany, kteréž posud na Srbech w Lužici, a na Slowencjch i Slowincjch w Štyrsku, Krainsku a Korytanech wězj, ač ho sami w gazyku swém neznagj. To také platj o druhém gich gménu *Anti*, gjmžto Prokop wýchodnj Slowany na zábřežj černého moře nazýwá, kteréž ale giž w 7mém stoletj zmizelo. Anti a Slavini mluwili prý *gednau* řečj, giž Prokop newzdělanau — φωνὴ ἄτεχνος βάρβαρος — gmenuge. Tito dwa bljzcj kmenowé, gež Prokop a ginj Hřekowé lépe znali, mohli arci tehdáž zcela gednjm gazykem howořiti. To wšak se gistiti

nedá o wzdáleněgšjch kmenech, k. p. o polském při Wisle, aneb o českém při Wltawě, kterýž se sem od l. 550—600 rozšjřil.

2. Slowanská nářečj.

Délkau času, a pořád dalšjm se wzdalowánjm, obchodem a sausedstwjm ginýeh národůw, kdežto přjležitosti buď k přigjmánj cizjch slow, buď k přitwořowánj dle hřeckého, latiny a německého chybowati nemohlo, powstáwala pomalu slowanská nářečj, gichžto rozličnosti zprwu nepatrné, pořád wjc a wjce přibýwalo. Ano wšak giž za starodáwna musela dle rozdjlnosti kmenů aspoň dwě hlawnj nářečj býwati, kteráž se dle následugjcjch znaků rozwrhnauti mohau:

	Řád A.		Řád B.
1.	raz: razum.	roz:	rozum.
2.	iz: izdati.	wy:	wydati.
3.	l zemlja.	—	zemia, zemie.
	postawlen.		postawen.
4.	salo.	d	sadlo.
	prawilo.		prawidlo.
	moliti sia.		modliti sie.
5.	peč, moč, noč.		pec, moc, noc.
6.	zwiezda.		hwiezda, gwiazda,
7.	t, toj.		ten.
8.	*Gen.* -ago.		-ego, eho.
	Dat. -omu.		-emu.
9.	ptica.		ptak.

Tažme se tedy Rusa, Rusjna, Srba, Charwáta, Slowence a Slowince w Štyrsku, Kraińště a Ko-

rytanech; pak Slowáka, Čecha, Morawana, Srba w Lužicjch, Poláka; a každý z těchto slowansky mluwjcjch národůw, bez dlauhého rozmeyšlenj, k gednomu z těchto dwau řádů přiznáwati se bude. A sice k prwnjmu Rus, Rusjn, Srb, a s njm Slawon, Bosňan, Dalmata a Bulgar, Charwát, Slowenec i Slowinec. K druhému Slowák s Čechem, Srb horno- i dolnolužický, a Polák. I máme gen deset Grammatik rozližných nářečj; zpytugemeli ge dle znaků swrchu položených, přicházj zrowna pět nářečj pod prwnj, a tolikéž pod druhý řád.

Pod A.	Pod B.
1) Ruské a Rusjnské.	1) Slówácké.
2) Staroslowanské.	2) České.
3) Srbské (Illyrské).	3) Wendické w hornj Lužici.
4) Chrwátské.	4) Wendické w dolnj Lužici.
5) Windické w Krainsku, Štyrsku a Korytanech.	5) Polské, se Slézskau proměnau.

Staroslowanské aneb cjrkewnj nářečj wšech Slowanůw hřeckého obřadu, nenj nic giného, než Staropanonské, pozděgi poruštěnjm pomjcháno. Slowácké, gak ge Bernolak wystawil, s wynechánjm některých zwláštnostj, gest Staročeské, tak gako Maloruské proměna Ruského; Windické w železné stolici, Krainského; Slézské (Wasserpolácké) w těšjnském knjžetstwj, a Kašubské na baltickém Pomořj, odrodky Polského gsau. Z toho se poznáwá samo od sebe, kteřj z těchto Národů sobě snadněgi rozuměgj. Podlé wšeho, rozuměgj sobě

snadněgi ti, kteřjž půwodem swým sobě přjbuzněgšj gsau. Krain tedy swému neybližšjmu spřjzněnci Charwátu mnohem snadněgi porozumj, nežli Rusu, Rusowi wšak geště wždy snadněgi nežli Čechu. Rus Srbu a Slawonu spjše, než Poláku, ač nynj Polák geho sausedem gest. Srbowé a Charwáti oddělili se sice hned w 7mém stoletj (okolo l. 630) od Slowanů, kteřjžto w Čerweni čili w Malorusku zůstali, a na něž teprw pozděgi gméno Rusů přešlo, i ač giž tak dáwno, přes 1200 let, to oddělenj trwá, předce gsau s Rusy půwodem pokrewněgšj, poněwadž oba k prwnjmu řádu náležegj, než Čechowé a Poláci, kteřjž po gazyku swém tam náležeti nemohau. Na ten způsob nemohau i zadunagštj Srbowé od lužických Srbů pocházeti, protože lužičtj s Lešským kmenem mnohem bljže spřjzněni gsau, ač gméno stegné magj. Aniž pak nemohau Čechowé násadau Charwátů býti, gakž o tom Dalimil náš zpjwá, tak gako Charwáti od Čechů pocházeti nemohau, poněwadž ne k *gednomu*, nýbrž ke dwěma gazyčným řádům náležegj, a sice Charwát k prwnjmu, a Čech k druhému. Když tedy Eneáš Sylvius okolo l. 1457 o Češjch (Hist. Boh. c. 1.) pjše, že *gednjm* gazykem s Dalmaty mluwj (sermo genti et Dalmatis unus), chtěl tjm toliko řjci, že gazyk český, nářečj slowanského gest, gako dalmatský. Myslilť i Popowič, meylen stegnými gmeny *Wendi* a *Windi*, že lužičtj Wendowé neybližšj přjbuznj polednjch *Windů*, geho kraganů, gsau, kdežto tito s Charwáty, onino pak s Čechy bližšj spřjzněnost magj.

3. Polský gazyk.

Gazyk polský nebyl sice tak záhy gako panonský a český, předce wšak předewšemi ginými slowanskými na pjsemnj powýšen. Pokudž nám známo, od 14. wěku počaly se w něm knihy psáti, gichž čjsło do prwnjho tisku tak welmi hogno nebyło; zwlášť ale w šestnáctém wěku literatura polská mocným krokem se zdwjhla, tak že pjsma tehdáž wydaná, co do slohu, posawad wzorem zůstáwagj, a ačkoli w 17tém a z počátku 18ho též se zanedbáwati počjnała, předce to nikdy tak hluboko neklesalo, gako w češtině, a giž w druhé polowici 18ho wěku powstali Spisowatelé, gežto wznik gazyka polského zotawili a literaturu důkladnými pracemi zwelebili, což až na naše časy w slawném postupowánj neustalo.

Polské se rozeznáwá od českého gakož i ostatnj nářečj šiřšjmi samohláskami: *swinia, dusza, samica; daj, łajno, jajce; junosza, jutro, luby, lud, rzucać*, což my *swině, duše, samice, dey, leyno, wegce; ginoch, libý, lid, řjtiti* wyslowugeme, ale i ode wšech giných nářečj rozeznáwá se šiřšjm *ia* mjsto *ie* po

w:	wiano,		zwiady,		biada,
	wianek		zwiastuję,	p:	piana,
	wiara,		świat,		piasek,
	wiadom,		światło,		piasta,
	wiadro,		kwiat,		piastun,
	wiatr,		gwiazda,	m:	miał,
	wiazd,	b:	biały,		miałki,

	miana,		plask.	ż:	żal,
	mianuję,		dla.		żarłok,
	miara,		ślad.		żart,
	miazga,		ślaz.		żartki,
	miasto,		szlachcic.		żagiew,
	śmiały,		klatka.	ś:	siano,
	śmiady,	rz:	rzaz,		siara,
n:	śniady,		rzadki,		siarka,
	śniadam,		przaśnik,		siadam.
l:	lada.		drzazga,		siadły.
	latam.		strzała,		siatka.
	lato.	dz:	dziatwa,	sz:	szary.
	las.		dziatki,		szarga.
	lasa.	ć:	ciało,	c:	cały.
	laska.		ciasny,		całuję.
	wlazło.		ciasto,	cz:	czapka.
	blady.	ź:	ziaję,		czarny.
	blask.		ziarno,		czart.

Neyznačněgi pak se rozeznáwá nářečj polské swými nosowými zwuky *ą*, *ę*, mjsto českého *au*, *u*: *będę*, *będą*, *sęk*, *sąd*, *kąt* a t. d.

Dále hlubšj samohláskau, a sice twrdau, *o* mjsto *a* po *ł* a *r*:

ł:	żłób,	głód,	słoma.
	płoń,	chłód,	błona.
	dłoń,	kłoda,	błoto.
	włódarz,	kłoć,	dłoto.
	włość,	płoz,	złoto.
	młód,	włos,	płotno.
	młot,	kłos,	włokno.
	słód,	głowa,	członek.

r: zdrów,	wróg,	krowa.
prom,	bróg,	wrona.
srom,	próg,	brona.
wron,	drog,	strona.
smród,	proch,	broda.
gród,	groch,	wrota.
mróz,	chróst,	brózda.
stróż,	chróściel,	próżny.

Hlubšj samohláskau měkau *io* mjsto *e:*

jodła,	miole,	plotka,	ciołek.
wiode,	miód,	rzodkiew,	ciotka.
wiotchy,	mioce,	wrzód,	cios.
wioze,	miotam,	wrzos,	ciokam.
wiosna,	miotła,	brzoza,	ziołko.
wiosło,	niose,	brzoskwinia,	ziomek.
wioska,	lód,	przód,	żołw.
biorę,	żlod,	przodek,	żona.
biodro,	lot,	źrzódło,	sionka.
piołun,	lotka,	śrzon,	siodło.
piore,	lotny,	śrzod,	siódmy.
pióro,	wloke,	śrzoda,	siostra.
piorun,	plon,	środa,	szósty.
piosnka,	plote,	dzionek,	czop.
Piotr,	ploty,	dziór,	czoło.
czochram,	pszczoła,	czosnek.	

Polohlásky naše *l* a *r* mjrnj Polák wkládánjm rozličných samohlásek. Tak gest před *l* měké *i* w

wilgnę,	pilśń,	milczę.
wilk,	pilch,	milknę.

Čisté *e:* w wełna, pełny, pełznę, pleć, Swiętopełk, chełm.

o:	żółty,	żołć,	żołna,	żołzy.
	czółno,	czołgam,	półk.	
u po *ł*:	dług,	tłust,	tłukę,	słup.

Polská analogie zdá se býti *i* a *e* před *l*, ruská gest *o* před *l*, pročež se zdá býti *połk*, *połkownik* pozděgi od Rusůw přigato, nebo gako w *Świętopełk*; *pełk*: *pełkownik* by býti muselo; sem náležj *łza* mjsto *sełza*. Česká aneb s českau společná analogie gest *u* po *ł*; kamž také *słońce* mjsto *słuńce* a *mówić* s wypuštěným *ł* na srbský způsob mjsto *młuwić* náležj. *Kłaki* mjsto našeho *kluky*, slowáckého *klky* má *a* po *l*, a *malż*, *bałwan* mjsto *mlž*, *blwan*, klade *a* před *l*, obě neprawidelně.

Geště wětšj rozličnost panuge w kladenj samohlásky před *r*, totiž *a*:

w:	warga,		parsk,		tarcica,
	warczę,		parch,		tarcza.
	wark,		parkot,		targ,
	warch,	m:	martwy,		tarka.
	warkocz,		marznę,		tarkocę,
	warsta,		marchew,	z:	ziarno,
	twardy,		markocę,	ż:	żarna,
b:	barłog,		smarż,		żart.
	bardzo,		smardz,	s:	sarn,
	barć,		smark,		sarna.
	bartnik,	d:	darn,		sarkam.
	bark,		darski [1]	cz:	czarny.
p:	part,	t:	tarnę [2],		czart.
	partacz,		tarty,	g:	garb.

1. nynj obyčegněgi *dziarski*, *dziarskość* mjsto *darskość*.
2. nynj obyčegněgi *cierpnę*.

	garnę.		hardy.		karm.
	gardło.	ch:	chart.		karcz.
	gardzę.		charkać.		karczma.
	garść.	k:	karw.		kark.
h:	harda.		karb.		

Čitsté *e* má: *serb* a *serce* mjsto *serdce.*

Měké *ie:*

w:	wierzba,		piersi,		śmierdzę.
	wierzch,		pierszę,	dz:	dzierzba.
	świerb,		pierścień		dzierżawa.
	świerzb,		pierzcham,	ć:	cierpię.
	świercz,		pierzchliwy,		cierpki.
	świerczyna,	m:	mierzę,		ścierw.
	świerkot,		miérznę,	s:	sierp.
p:	pierw,		mierzwa,		sierdzę się.
	pierwszy,		mierzch,		sierć,
	pierdzę,		mierzcha,		sierść,
	pierdel,		śmierć,		sierch.

Následugjcj wkládagj gak měké *ie* tak *a:*

wiercę,	wartam.
ćwierć,	czwarty.
cierlica,	tarlica.
cierń,	tarn i tarń.

Tak gest zwieram: zwarty, wspieram: wsparty,
umiéram: martwy, zżéram: zżarty.
ścieram: starty.

Od *krčiti* máme *křeč,* polsky *kurcz,* zcela ginau analogij.

W sauzwučkách lišj se polština ode wšech ostatnjch nářečj swými šeplawými zwuky *dź, ć, ź, ś.*

Tak gest: miedź *mjsto* měď, nać *mjsto* nať.
maź — maz, wieś — wes.

Hrubé *ł* nám Čechům zcela wyhynulo, a gen geště při horách ho znamenati možná. W polštině posud kwete, ano i mnohé dwogznačnosti wyhowuge, tak n. p.

laska *gest naše* ljska, łaska *naše* milost:
ludzi — — lidi, łudzi — laudj a t. d.

Břjskawé *rz (ř)* máme Čechowé a Morawané s Poláky společně.

Mjsto našeho *h* w polštině wšudy *g* stogj:

ginę,	hynu,	gierka,	herka,
gęs,	hus,	gadam,	hádám.
gody,	hody,	gumno,	humno.
gwiazda,	hwězda,	gniew,	hněw.
gładki,	hladký,	grom,	hrom.

Wygjmá se několik proti tomu prawidlu k. p. *hańbа, haniebny* (wšak *ganić*), *hubka* (wšak i *gębka*), *hulać, rozhowor* a t. d., což od Rusjnůw gest přigato.

Zwukem *sr* počjná Polák mnohé slowo, kdežto my mezi ně *t* wkládáme:

srebro,	střjbro,	srebrze,	střjbřjm.
sredni,	střednj,	sroda,	středa,
srogi,	strohý,	sroka,	straka.

Prwnj osoby množného počtu wycházegj w polském na *my* (*cmy, śmy, amy*), gako druhdy w českém wýchod *my* (nynj *me*) obyčegněgšj býwal. Mjsto našeho *neny* staré *nenie*, kteréž z *ne ge* (*ne gest*) pošlo, řjká Polák dosud *nie jest.*

4. Prawopis polský.

Poláci přigali pjsmo a s njm djlem i starý prawopis od Čechů, totiž *z, rz, cz, s, ſs*, kteréžto posledṇj i po německu na *ſch* měnjce, za *ż* i *š* kladli. Nebyla to malá práce pro šeplawé a nosowé zwuky, gichž ani w češtině a latině, ani w sausednj němčině přjkladu neměli, něco gistého ustanowiti. Bezčjslné zkaušky musely předcházeti, než se gaké ustanowenj zmjchaniny takowé utwořilo. Pro oba nosowé zwuky užjwáno zprwu přetrženého ɸ: *bɸdɸ* t. g. *będą*, až konečně uchopeno pro wyššj w latině se nacházegjcj *ę* mjsto *æ*, kteréž se w polských inkunabuljch tak gakò w latině gedno druhým střjdalo: *swiæte* mjsto *swięte* [1]).

---

1 Tak gako u nás Husowi známost słowanské Azbuky k důslednému wystawenj prawopisu českého nápomocna byla, tak také i w polštině Parkoš: „*De orthographia polonica libellus*. Edid. J. S. Bandtkie. Posnan. 1830" prospěch z nj (1440) mjti mohl. Zmiňuget w předmluwě o nj, a též české knihy mu neznámy nebyly. Arci nebyl tak šťasten, že w obyčegné způsobě v, ſ, b, p. m, n za měké wzaw, pro twrdé buď zdwogené ſſ, w, pak hranaté b, p, gakož i ocasaté m, n utwořil; naopak čárkowané ł za měké, a obyčegné za twrdé přigal, ano i g bez potřeby zdwogil. Wšak ale se ani sám těchto dosti ostrowtipně ustanowených prawidel, aniž protahowánj zdwogených samohlásek aa, ee, uu přjsně nedržel. Týmž způsobem rozeznáwal giž zdwogeným ɸɸ nyněgšj *ą* od *ę* pro kteréž gednoduché ɸ ponechal. Památné gest také, že na způsob „*Az Buky*" gako Hus »A Bude celé čeledi etc. Adaam bil, byl cal, kaal czaſ, calo; chood, daal dzaal, eß ſſitaa ſigi i gee ije. ghaan krol liſ łij mikaa, mika niſſki, niſki othooſz pige piſchno quaſ. roſſa rzɸɸſſa roſuum ſaam. ſchaad ſſzdadl, ſzak zzaraa zamno, to umee uum. vila vilaal wſta. xɸɸdz, ijɸnczɸc, ijɸczi, ijɸɸkaa wymyslil, což latině přeložiti takto bych mjnil: Adam percussit, fuit integer, objurgabat tempus, corpus; gressum ulterius fecit, ut prehenderet finos et

Tiskem se uwáděło též puntikowané *č* mjsto *cz* na wzor tisků českých, a zwlášť působenjm bratřj českých w Polsku uwáděło se *č* a *š* se dwěma puntjky, poněwadž *č* mjsto nyněgšjho *ć* se užjwati počjnalo; od čehož ale pozděgi opět odstaupeno, a k starému *cz* a *sz* nawráceno. Tak se wiklał prawopis polský od 14ho do 16ho wěku mezi

---

ipsos comederet. Chanus rex calvus vulpem trahit. Nicolaus nissensis, humilis, etenim bibit superbe acidułam. Ros densat mentem ipsam. Canus considit; clericus aspicit me, hoc scit ratio. Stupidus increpavit os. Sacerdos gemens gemit, ingemiscit. Nebude i zde nemjstné, když několik slow, gež p. wydawatel wyložiti nemohl, obgasnjm: str. 38 verci maak una dictione gest wiercioch, tribulum, 42 vila, stultus, stupidus, vilne, wilné, frivole, 43 uye, wié, scit, uyaaś, wiąz, ulmus, vaal, wiał, flavit, 45 ffaal, Chwał, nom. prop. 46 faal, chwiał, movit, 47 fysth, gwizd, chwist, sibilus, ffytaa, chwyta, prehendit, 49 ffast, chwast, herba inutilis, 71 celø, cielę, vitulus, 62 czyokaa, ciuka, boh. ťuká, germ. tümft, 70 kveli a 87 queli, kwieli, kwili, ejulat, 73 goyszdz; gożdź, gwożdź, clavus, 79 smøød, spøød, smąd, spąd, vapor, depulsio, 82 schad, szad, canus.

Po Parkoši wystaupili s prawopisy swými Zaborowski a Sekłucian, a ti giž wjce na weřegnost aučinkowali, neboť prawidla gegich několikráte tiskem wyšla. Zaborowski obyčegné litery za twrdé přigaw, splynné dwěma puntjky měkčil, pro temněgšj nosowý zwuk *ą* s ohonkem a pro wyššj pospod punktowané *ą* zawedl. Seklucian ale pro měké spoluzwučky čárkowané zwoliw, hrubé *ł* a nosowé *ę* gak se ho nynj užjwá, uwedl, a důležité *ż* kde se spogeně gako *ř* newyslowuge mjsto obogetného *rz* ponawrhl, cožby i nynj powáženj zasluhowalo. Důležitý wšak rozdjl měkého *i* a twrdého *y*, kteréhož se Hus giž tak záhy šťastně uchopil a přjsně geg zachowáwal, ani Parkoš ani Zaborowski nechápali, w čemž i Seklucian wjce pauhým cwičenjm nežli přjsným prawidlem na wětšjm djle uhodil. Wydáni gsau Zaborowski a Seklucian posledně A. Kucharskim w Waršawě 1825 s připogenjm chronologické řady prawopisů, mluwnic a slownjkůw polských.

českým a německým, až geg (1570) bratřj Mikuláš a Stanislaw Scharfenbergerowé, oba učenj a slawnj tiskaři krakowštj, pewněgi swými tisky ustanowili. Tak zaweden, zůstal s nepatrnými změnami až do 18ho wěku. Knihy polské tiskly se pjsmem šwábským až do roku 1700 [1]. Od toho času ale počalo se latinskými literami i psáti i tisknauti. Onufrius Kopczyński, chtěge starý prawopis (1776—1778) obnowiti, skoro zcela nowý wymyslil, kterýž se až do geho smrti (17 unora 1817) udržel. Rok před tjm počal Alois Feliński starý prawopis biblj gdanské (1632) mocně zastáwati, proti němuž se Jan Sniadecki, prostředek mezi Kopczyńskim a Scharfenbergery drže, zpurně, zasadil. Mezi tjm král. Towařistwo přátel Nauk w Waršawě zwláštnjmu spolku o wyšetřenj prwopisných prawideł péči poručilo, kterýžto spolek zdánj swé w dosti ohromné knize „*Rozprawy i wnioski o orthografii polskiéj*, W *Warszawie* 1830. XXIV. 588 str. wel. 8. tiskem wydal. Gá sem se držel, pokud to etymologii w dosawadnj saustawě neodporowalo, předpisů těchto, a nepatrná uchylenj moge od nich, gsau wždy swým mjstem důwody opatřena. Tak k. p. *but, bruzda, chrust, chruściel, dłuto, drut, kłus, krubka, nucić, nutą, płukać, pułk, pułkownik* s *u* psány schwalowati nemohu, poněwadž analogie u přirownánj s ostatnjmi nářečjmi w polském čárkowané *ó* žádá, gakož se posud od dobrých spisowatelů psalo. Tak též wýchody *ztwo* a *zki* ani s etymologij ani s oby-

---

1 Ač Bratřj češtj w Lešně giž po l. 1629 začjnali: »Drukarnia ta z wszystkich oficyn polskich zaczęła najpierwéj dzieła polskie antykwą drukować.« Łukaszewicz o Brac. czesk. str. 409.

čegnau wýslownostj se nesrownáwagj neb zůstáwagj wždy *stwo*, *ski*, a když gich etymologicky k. p. *francuzski*, *mężski*, *mężstwo*, *bożski*, *bożstwo* psáti nechcem, něco giž wywrci chtjce, wěrni budauce aspoň wýslownosti wywrzme *z*, *ż*, tedy *francuski*, *męski*, *męstwo*, *boski*, *bostwo*: a budem mjti rozdjl, neli slyšitelný, aspoň w pjsmě: *francuzka* statné a *francuska* přjdawné, neboť prwnj týmže důwodem gako *gałązka*, *wiązki*, *nizki*, *blizki*, *wązki* a t. d. se psáti musj, poněwadž *gałązek*, *związek*, *bliziutki*, *niziutki*, *wąziutki*, *z* dobře slyšeti gest. A nechcemeli etymologicky psáti *ludski*, *żmudski*, *wojewodstwo*, pišme bezetymologičně *lucki*, *żmucki*, *wojewoctwo*, tak gako pjšeme *kupiecki*, *kupiectwo* mjsto *kupiecski*, *kupiecstwo*; neboť *ludzki*, *żmudzki*, *wojewodztwo* žádný gazyk wyslowiti bez nucenj nemůže, a složenj gest zde *lud*, *żmud* (t. g. *Żmudzin* a ne od země *Żmudż*), *wojewoda* a *ski*, *stwo*, ne *ludz*, *żmudz*; *wojewodz*.

Magjli se kdy slowanská nářečj wzágemně srozumitelněgšj pjsmem učiniti, prawopisem se to neyzdařilegi, zwlášť oněch, gešto stegného pjsma užjwagj, docjliti může. A sice prawopisem takowým, kterýž z wlastnosti gazyka samého wyňat, wšeobecná prawidla pewně stanowj, a gen na nedůslednosti wzniklé wýminky odstraňuge. Takowý prawopis gest tak nazwaný analogický, s dobrau wýslownostj se srownáwagjcj, a giž w neystaršjch památkách staroslowanského pjsma nám za wzor swjtjcj.

Neyprwněgšj a neydůležitěgšj požádawek k tomu gest prawé rozwrženj pjsmen. Přirozený pořádek w polském gazyku gest následugjcj:

Skoro geště na rtech gest *m*, za njm *p* a hned *b*, po kterémž *f* a slaběgi pronešeno *w*, gakožto přechod ze samohlásky *u*, kteréž giž w ustech se tworj, pak postupným rozwjránjm *o*, *ą*, *a*, *ę*, *e*, *i*, dále gazykem na zuby *t*, *d*, po nich smjšené *c*, *ć*, *cz*, *dz*, *dź*, *dż* následugj, a za těmi *s*, *ś* slaběgi *z*, *ź*, pak *sz* slaběgi *ż*; po těchto skoro prostřed ust též dwogjho způsobu *rz* [1], hned za njm *r*, *l*, *ł*, na ponebj se rodj *n*, *ń*, a zde s počátku hrdla geště před samohláskau *i* přechod gegj w sauhlásku *j*, po němž w hrdle hlaub a hlaub *k*, *g*, *ch* a *h* se tworj, potom konečně přicházj poslednjmu něco maličko podobný dech, gemuž řečtj grammatikowé spiritus lenis řjkagj, a bez něhož se žádné samohlásky wyslowiti nedá. Samohlásky ale polské negsau tak čisty a gasny gako české, předce wšak *y* nic giného nenj, než *i* se zarážkau po sauhlásce k. p. *nyga* mjsto *nʟiga*, aby *n* s *i* nesplýwalo w *niga*. Sauhlásky *cz*, *dz*, *dź*, *dż*, *sz* a *ch* mělyby se wlastně každé gednjm gen pjsmenem psáti gako *c* a *ż* [2].

---

1. Že dwogj *rz* máme, každý giž z těchto přjkladů pozná: *brzemiona* i *przemiana*, *drzéć* i *trzéć*, *grzeczny* i *krzeczet*. W prwnjm gest široké *rz* a w druhém auzké, pročež také w *grzeczny* auzké *k* w široké *g* přešlo, neb původ toho slowa gest *k rzeczy*. W staročeském z 13. wěku psáwalo se *brzedu* a *prsedu*, *drzewo* a *strsewo*, *hrzech* a *chrsen*, tedy *rz* a *rs*.

2. Dle tohoto pořádku důsledněgi by bylo w polštině *ś* mjsto *sz*, *tś* mjsto *ć* a *tš* mjsto *cz*, aspoňby naproti širokým dobře stály; wšak gednoduché tahy, gak pro široké tak pro auzké neylepšj. Wiz druhá wydánj »*Dobrowsky's Etymologikon der Slawischen Sprachen.* Prag 1833« a »*Slavin. Botschaft aus Böhmen an alle Slawischen Völker.* Prag 1834.«

Slowozpytný pořádek těchto 38 zwuků gest:

široké, latae.	auzké, angustae.

i e
ę
a
ą
u o

j
w

gemná, liquida.
retnoobogetnj, labialis anceps.

w	f	retnj, labiales	dyšné, asperae.
b	p		střednj, mediae.
m			němá, muta.
n		nebnj, arcticae	twrdá, dura.
ń			měká, mollis.
l		gazyčnj, linguales	plynná, měká, fluida mollis.
ł			plynná twrdá, fluida dura.
r			praudná, vibrans.
rz	rs		praudodyšné, vibr. asperae.
z	s	gazykodyšné, linguales asperae	slabé, lenes.
ź	ś		měké, molles.
ż	sz		silné, fortes.
d	t	zubnj, dentales.	
dz	c	zubodyšné, dentales asperae	slabé, lenes.
dź	ć		měké, molles.
dż	cz		silné, fortes.
h	ch	hrdelnj, gutturales.	
g	k	ponebnj, palatinae.	

Samohlásky z wýšky gdau hudebně w njzko. Z neywyššj samohlásky *i* přecházj se w sauhlásku *j*, a z neynižšj *u* w sauhlásku *w*. Prwnj řada obsahuge *široké* sauhlásky a druhá *auzké*, mezi nimiž 8 *obogetných* postaweno gest.

W plynném nenuceném wyslowcnj *obogetné* gak s *širokými* tak s *úzkými* spogiti se dagj, *široké*

ale nikdy s *úzkými*, a naopak *úzké* nikdy s *širokými* bez nucenosti wyslowiti možna nenj.

Podlé wšech prawidel tworenj, odwozowánj, skloňowánj a časowánj, rozwrhugj se spoluzwučky w *měké*, *twrdé* a *obogetné*. Po měkých žádné *y*, po twrdých žádné *i* státi nemůže, po obogetných pak gak toho sluch žádá *i* neb *y* stáwá. Naučená wýslownost *y* po některých měkých tak se u Poláků zakořenila, še skoro ani pochopiti nemohau, žeby tam *i* býti mohlo.

Welikau obtjžnost w polštině při uwáděnj analogického psanj *c* způsobuge, poněwadž gak uwidjme, mezi měké náležj, museloby se tedy i po něm dle wšeobecného prawidla ne *y*, ale wždy *i* psáti, a *c* tak gako w češtině zwuk swůg podržeti: *ci*. Pro posawadnj *ć*, kteréž wlastně ne měké *c*, ale měké *ť* gest, museloby se čárkowané *ť* psáti, aneb k *t* čárkowané *ś* připogiti, kterážto čárka před *i* psáti by se nemusela, tak gako nad *n* w *ni* čárky nekladem, tedy *ti* neb *tsi* (wyslow gako dosawádnj polské *ci*). Wětšj ale ještě obtjžnost dělá dosawádnj *dzy* w nominatiwu množném mužského pohlawj k. p. *studzy*, *tędzy*, *srodzy* a t. d., poněwadž prawidlo téhož nominatiwu *i* žádá. Gak tomu wyhowěti, aby se *i* psalo, a *dż* předce newyslowowalo, wěru neumjm poraditi.

Wše ostatnj giž tolik překážek nemá a gest snadno k wywedenj. Rozwrhněm tedy spoluzwučky.

Měké gsau: j, l, rz, ż, sz, c, cz.
Twrdé: ł, r, h, ch, g, k.
Obogetné: w, f, b, p, m, n, d, t, z, s.

Poznamenánj. 1) Po *j* w posawádnjm způsobu psanj *i* nepřicházj, neboť pjšj *iny* mjsto *jiny*, *moi*, *twoi* mjsto *moji*, *twoji* a t. d. 2) Poněwadž w polštině poslednj dwě z twrdých *g*, *k* mjsto *e* wšudy skoro po sobie *ie* přigjmagj, a zwláštnost ta we wyslowowánj welmi slyšna gest, musełaby se anomalie tato polštině ponechati. 3) Při obogetných pak *d* a *t*, když po nich následowati má *i*, wkládati se musj w prwnjm *z* a w druhém *s* před *i*: *dzi*, *tsi*.

Psaloby se tedy

po měkých	l: lis	po twrdých	ł: łys.
	rz: Rzim		r: rym.
	ż: żiwot		h: hydzę.
	sz: szidło		ch: chyba.
	c: cic		g: gybky.
	cz: czin		k: kych.

Po obogetných

w:	wiję,	wyję.	n:	nitś,	nyga.
f:	figa,	arfy.	d:	dziw,	dynia.
b:	bitś,	bytś.	t:	tsis,	tył.
p:	pitś,	pycha.	z:	zima,	kozy.
m:	miły,	myto.	s:	siła,	syn.

W odwozowánj

iwa: mleziwa, tsietsiwa, pokrziwa.
iwo: mliwo, ogniwo, pieczìwo.
in: Konin, Lublin, Rusin, Turczin.
ina: babina, źwierzina, orzeszina, leszczina.
idło: prawidło, kadzidło, tworzidło.
izna: bielizna, ojczizna, puścizna.
iśtś: kopiśtś, korziśtś.
isko: pastwisko, babisko, syrzisko, oczisko.

ic: dziedzic, szlachtsic, księżic.
ica: samica, piwnica, nożica, gorczica.
ik: słowik, królik, nożik, nieboszczik.
i: tani, duži, pierwszi, goraci, owczi.
yni: gospodyni, bogyni, neimkyni, turkyni.
ynia: pustynia, bogynia, jaskynia.
yła: mogyła.

W skloňowánjch

Nom. pl. I. i: chłopi, mazurzi, katsi, greci; *a gak* śpiedzy?
Acc. pl. I. y: skarby, pługy, karky.
Nom. pl. II. i: pisarzi, meżi, kupci, tkaczi.
G. D. L. VII. i: ziemi, zorzi, wieżi, duszi, sprawci, puszczi.
Nom. pl. m. i: prawi, dobrzi, chożi, tańszi. dzici, porywczi; *a gak* drodzy?

Pozn. Třeba rozeznáwati *si* od *szi;* prwnj magj wycházegjcj w gednotném na *chy: suchy, susi, głuchy, głusi,* druhé pak i w gednotném wycházegjcj na *sz* a *szi: nasz, naszi, wasz, waszi, pierwszi, tańszi* a t. d.

W časowánjch

tak gako gonię, gonisz, goni, gonił a t. d. isz, i, ił.
tak také patrzę, patrzisz, patrzi, patrził.
leżę, leżisz, leżi, leżał.
gorszę, gorszisz, gorszi, gorsził.
toczę, toczisz, toczi, tocził.
łuszczę, luszczisz, łuszczi, łuszcził.

W mluwnici této gsau sice twořjcj syllaby wšudy gak wlastně dlužno wytknuty, prawopis ale dosawádnj geště zachowán k. p.

iwa: mleziwa *dle prawidu, proti* pokrzywa *s* y.
iwo: mliwo, ogniwo — pieczywo *s* y.
ynia: pustynia, swiątynia — jaskinia *s* i a t. d.

We skloněnjch, aby se pro neanalogický prawopis bezčjslnému počtu wznikagjcjch tudy wýmjnek wyhnulo, připogen gest wždy ještě přjklad w té mjře wýmjnku požadugjcj k. p. *bijak* k *chłopu*, *pług* k *skarbu*, *wieko* k *słowu*, *rzéka* k *rybie*, *dusza* k *ziemi*, a *rzecz* ke *kości*. W přjdawných a slowesech wýmjnky takowé poukázány gsau zwláště, cožby při zawedenj analogického prawopisu wše odpadlo.

OBSAH.

PŘEDMLUWA.

UWEDENJ.

TWOŘENJ SLOW.

SKLOŇOWÁNJ.

ČASOWÁNJ SLOWES.

SKLADNA.

PROPRAWA.

Každá řeč složena gest ze slow; slowa ze syllab, syllaby z pjsmen. Mluwnice tedy čili Grammatika wykládá 1) powahu a způsobu gednotných slow, a učj 2) gak se sklonowati a 3) gak se spogowati magj. Prwnj se gmenuge Slowozpyt (*Etymologia*), druhé Sklonowánj (Flexio), a třetj Skladna (*Syntaxis*).

Wšecka slowa se rozwrhugj we tři hlawnj třjdy, totiž: gména (*nomina*), slowesa (*verba*), a částečky (*particulae*).

Auplněgšj rozwrženj počjtá osm tak nazwaných částek řeči: gméno (*nomen*), náměstku (*pronomen*), sloweso (*verbum*), přjčestj (*participium*), předložku (*praepositio*), přjslowku (*adverbium*), spogku (*conjunctio*), wykřiknjk (*interjectio*).

Prwnj čtyři částky gsau sklonny (*flexibiles*) t. g. proměňugj se na konci. Ostatnj čtyři gsau nesklonny[1] t. g. zůstáwagj neproměnny a slowau částečky.

I. Gméno gest dwogj, statné (*substantivum*) a přjdawné (*adjectivum*).

a) Statné znamená buď skutečnau, samostatnau osobu čili wěc, gako: *człowiek, księga*; buď wlastnost, pro sebe wzatu, gako: *umiejętość, użytek.*

b) Přjdawné wygadřuge také wlastnost, čili powahu a způsobu statného gména, kterauž statné auplněgi určeno býwá, gako: *silny, użyteczny.* Náležj wšak wždy k statnému gménu, gako: *silny człowiek, użyteczna księga.*

1. Přjslowky se sice stupňowánjm (*comparatio*) proměňugj.

Znamenáli statné gméno gen gednotliwé osoby neb wěci, slowe gméno wlastnj (*nomen proprium*), pakli wůbec gisté twory neb wěci, obecnj gméno (*nomen appellativum, commune*), n. p. *góra* se gmenuge každá hora, *Wawel* ale gen gedna. *Wawel* gest tedy gméno wlastnj, *góra* gméno obecnj. Tak také *król Władysław*, *miasto Warszawa*, *rzéka Wisła*. Při čemž k pozorowánj gest, že se w polštině gen wlastnj gména welikým pjsmenem pjšj.

Gsau také gména *hromadná* (collectiva), kterážto gsauce odwozena od giných gmen, formau zakončenj swého nečtené množstwj předmětůw téhož půwodu wyznamenáwagj, k. p. *kwiat* gest půwod, a z něho utwořené hromadné: *kwiecie; list, liście; krzew, krzewie* a t. d. Potom gsau ještě *slowesná* gména (verbalia), od trpného přjčestj twořena k. p. *bicie, stawienie* a t. d. (w. §. 51.)

II. Náměstka (*pronomen*) stogj na mjstě statného gména, a gest buď náměstka statná, buď přjdawná, n. p. *ja, ty* gsau statné náměstky; ale *tento, ktory* přjdawné.

III. Sloweso (*verbum*) gewj, že něco gest, neb že se něco děge, wygadřuge tedy *gednánj* aneb *staw* osoby nebo wěci, s určenjm při tom času, zdaž o přjtomném, minulém aneb budaucjm řeč gest. K. p. *jestem*, zde gest něco; *niosę, jestem niesion*, tu se něco děge.

IV. Přjčestj (*participium*) wygadřuge ponět slowesa w způsobě přjdawného gména, a zacházj se s njm gako s přjdawným, n. p. *umierający Jaromir, niedostawiony kościoł*.

V. Předložka (*praepositio*) ukazuge poměr, w gakém osoba neb wěc k giné osobě neb wěci se má, a řjdj statná gména w gisté pády, gako: zámek *u* brány, córka *przy* matce a t. d.

VI. Přjslowka (*adverbium*) značj gakýsi staw neb gakausi powahu gednánj neb wlastnosti, gako: *dobrze* czynić, *bardzo* [1] pilen.

VII. Spogka (*conjunctio*) spoguge gednotliwá slowa aneb celé průpowědi (sady), gako: niebo *i* zemia; pieczuj, *abyś* był zdrów; wiem, *że* przyjdziesz.

VIII. Wykřiknjk (*interjectio*) gest pauhé wykřiknutj, kteréž gakýsi pocit wygadřuge, gako: *o! ach! ha!*

1. welmi.

UWEDENJ.

1. Wyslownost polských pjsmen.

Poláci pjšj swůg gazyk následugjcjmi pjsmeny:

a, b, c, d,
e, f, g, h, ch,
i, k, l, m, n,
o, p, r, s, t,
u, w,
y, z, ż.

Poněwadž gim wšak latinská abeceda nestačuge, doplňugj gi 1) nosowými *ą*, *ę*, 2) čárkowanými *é*, *ó*, *ń*, *ź*, *ś*, *ć*, *ł* a 3) spogenými *ie*, *rz*, *dz*, *dź*, *sz*, *cz*.

Nosowé *ą* wyslowuge se gako francauzské *on*: *bąk*, *trąd* skrze nos skoro gako *bonk*, *trond*; před *b* a *p* slyšeti gest wjce *om*: *dąb*, *kąpiel* skoro gako *domb*, *kompěl*; před *ł* a na konci neslyšeti ani *n* ani *m*: *kwitnął*, *wziął*, *dają*, gako *kwitnoł*, *wzioł*, *dajo*.

Nosowé *ę* dle téhož prawidla se řjdj: *męka*, *węda*,[1] *dębina*, *pępek*, *wzięła*, *kwitnęła*, *wodę* skoro gako *menka*, *wenda*, *dembina*, *pempek*, *wzieła*, *kwitneła*, *wode*.

Čárkowané *é*, *ó*, *ń*, *ł* gako české *é*, *ú*, *ň* a hrubé *ł*: *chléb*, *wóz*, *koń*, *ławka* gako *chljb*, *wůz*, *koň*, *láwka*. Toto hrubé *ł* snadno se wysłowj, když gazyk k podnebj zubů se dotkne, a gest zwuk ten podoben welmi k *w*, tak řjkage prostředek mezi *l* a *w*.

1. udice.

Čárkowané *ś*, *ś*, *ć* ani gako *ż*, š, č, ani gako *z*, *s*, *c* proňášeti se nesmĕgj, ale zwukem šeplawým u prostřed těchto ležjcjm, tak gako děti neumĕgjce geště dobře mluwiti *ž*, *ś*, *č* wyslowug: *śmija* [1], *śmierć*, *nić*. A práwě týmže šeplawým zwukem se wyslowugj i nečárkowané *z*, *s*, *c*, když po nich *i* následuge: *ziarno*, *ziemia*, *zima*; *siano*, *sień*, *siała*; *ciało*, *cielę*, *cichy* gakoby djtě šeplawě wyslowilo *žarno*, *žemja*, *žima*, *šano*, *šeň*, *šjła*; *čało*, *čelę*, *čichy*.

Spogeně *ie*, *rz*, *sz*, *cz* gest naše *ě*, *ř*, *š*, *č*: *niemy*, *rzéka*, *szelma*, *czekam* gako *němý*, *řjka*, *šelma*, *čekam*.

G w polských slowech wždy gako řecké *g* (γαμμα), mjsto našeho *h* a nikdy gako české *g* neznj: *gadać*, *gęba*, *ginę*, *gies*, *góra*, *gumno*, *grod*; mjsto českého *g* pjše Polák wšudy *j*: *jarzmo jeden*, *jodła*, *juka*.

2. Spřjzněnost pjsmen.

1) a, o, u, ą, ę, e, y.
   i, j.
2) w, f, b, p, m.
3) n, l, r.
4) d, t.
5) z, ż; s, sz; c, cz.
6) h, ch; g, k.

3. Gich proměna.

Sauzwučky 4ho a 6ho řádu přecházjwagj w sičjcj a čišjcj:

d w dz, t w c.
h — z, ż.
ch — sz.
g — dz, ż.
k — c, cz.

Wiz skloněnj a odwozowánj slow.

1. zmige, had.

4. Ostré a průtažné samohlásky.

O protahowánj samohlásek nyněgšj Poláci žádného poнětj nemagj, a toliko přjzwukem (o kterémž njže §. 9) buď gen wyrážegj, aneb s wyrážеnjm též protahugj, což u nich nynj žádného rozdjlu nečinj, ač Čech při dobře čtaucjch a mluwjcjch Polácjch ne tak sice gako w češtině, ale předce dosti patrně přjzwuk od protahowánj rozeznáwá, práwě na týchž prawidlech, gakož w knihách z šestnáctého wěku pilně šetřeno bylo. Kteréžto protahowánj, co se dotýče *a*, wygmauce *ał* minulého času, kteréž také protahowali, zcela se srownáwá s našjm. Naopak wšak *a* znamenali, neboť s čárkau ostré a bez čárky průtažné u nich bylo.

Nynj znamenagj geště *é* a *ó*, kteréžto prwnj gako w českém sprostém mluwenj w *i* powyšugj, druhé pak gako naše *ů* s kraužkem, s nepatrněgšjm wšak protaženjm ponižugj: *céwka*, *chléw*, *mléko* gako naše *cjwka*, *chljw*, *mljko*; *król*, *córka*, *góra* gako *krůl*, *cůrka*, *gůra*.

5. Dwogzwučky.

Dwogzwučky gako w češtině zněgj, kromě *au* w *ą* gest proměněno.

aj: kraj, tajny, najdę, haj, raj, maj, w najmie. lajno, daj, wolaj a. t. d.
oj: boj, wojsko, kroj, dojcie.
ój: gnój, mój, stój, pójdę.
uj: wuj [1], pluj, kuj, milujcie, darujcie.
ej: miejsce, mniejszy, milszy.
éj: oléj, kléj, mniéj.
yj: myj, kryj, stryj [2], wyjdę.
ij: pij, kij.
ą: gąbka, mąka, plątam.

6. Měkké samohlásky.

Neyčastěgi se směšuge *i* s *e*, a klade se po *w*, *f*, *b*, *p*, *m*, *n*, *g*, *k*: *wie*, *fie*, *bie*, *pie*, *mie*, *nie*, *gie*, *kie*.

1. ugec; 2. strýc.

wiek,	wiec.	mieść,	mienie.
oflerze.		nieco,	niemy.
bieg,	bieda!	gies [1],	gierka [2].
piec,	pieszy.	kiel,	kiedy.

Tak též s *ę*, *a*, *o*, *ó*, *ą*.

więc,	pięć,	mięso,	giętki [3].	
wiara,	biada,	piana,	miasto,	niańka [4].
wiosna [5],	biodro,	piołun,	miotła,	niosę.
wiór [6],	biórko [7],	pióro,	miód.	
wiąz,	piąty,	miąższy [8].		

Wšudy kdeby po *ł* měké *ie* státi mělo, klade se *e* a *ł* se měnj w *l*: *na skale*, *dole*.

Mjsto *rie*, *die*, *tie* má Polák *rze*, *dzie*, *cie* (gakoby *tzie*): *drzewo*, *dzieło*, *ciełę* [9]. Tak také *dzięka*, *dziobaty* [10], *dziór* [11], *dziub* [12], *cięga* [13], *ciasto* [14], *ciąg* [15], *ciotka* [16], *ciós* [17], *ciurma* [18].

7. Důležitý rozdjl *i* a *y*.

Syllaby *wi*, *bi*, *pi*, *mi*, *ni*, *li* rozeznáwagj se podstatně od *wy*, *by*, *py*, *my*, *ny*, *ły*, poněwadž na nich i rozdjlnost wýznamu záležj:

nic, pani; nyga, panny.

Syllaby *li* a *ły* rozeznáwagj polská usta geště znalegi, než česká:

dali, mali *pl.*;	dały, mały.
lis, liszka;	łyś, łyska.
lik [19], liżę;	łyk [20], łyże [21].

Gemněgšj syllaby *wi*, *bi*, *pi*, *mi*, při nichž se rtowé gen gemně dotknau, musegj od hrubšjch *wy*, *by*, *py*, *my*, gežto se ku předu hnutými a zaúženými rty silněgi wyslowj, pozorně rozeznány býti, poněwadž rozdjl ten z polských ust geště znalegi se slyšeti dáwá než z českých.

1. střeček; 2. fregjřka; 3. hebký; 4. chůwa; 5. garo; 6. třjska; 7. psacj stoljk; 8. hustý; 9. tele; 10. zobák magjcj; 11. ousky; 12. daupnatost; 13. prauha; 14. těsto; 15. tah; 16. tetka; 17. tes, udeřenj; 18. pakostnjci, záškodnjci; 19. počet; 20. lok; 21. brusle, željzka klauhacj.

wiję, wić, widać;	wyję, wyć, wydać.
wiklać, wisieć;	zwykły, wysoki.
bił, bić;	był, być.
pisk;	pysk.
mi, miły, misa;	my, mylny, myszka.

Po *rz*, *ż*, *sz*, *cz* polská orthografie proti analogii wżdy *y*, a naopak po *g*, *k* wżdy *i* kladě:

Rzym, żyła, szyroki, czysty,
ginę, srogi [1], kinę, miękí.

8. Znamenánj měkých sauzwuček.

Pohltjli se na konci při *n*, *z*, *s*, *c* měké *i*, a spogjli se s předcházegjcjmi sauzwučkami, znamenagj se *ń*, *ź*, *ś*, *ć* čárkau.

dzwonię:	dzwoń, dzwońcie.
gonić:	goń, gońcie.
kazić:	każ, każcie.
kładę:	kładź, kładźcie.
będę:	bądź, bądźcie.
nosić:	noś, noście.
krzesać:	krześ, krzeście.
młocić:	młoć, młoćcie.
chwycić:	chwyć, chwyćcie.

Ostatnj, totiž *w*, *b*, *p*, *m* (krom w mluwnicjch) nebýwagj znamenány, ač po nich *i* odpadlo: *mów*, *gub*, *top*, *łom*, od *mówić*, *gubić*, *topić*, *łomić*.

9. O přjzwuku polských slow.

Předposlednj syllabu každého slowa wyslowuge Polák zwláštnjm pozdwiženjm a důrazem. Přjzwuk má tedy swé ustawičné a nezměnitedlné sjdlo na předposlednj syllabě. Pročež nenj třeba přjzwuku znamenati; průtažnost pak gest nynj zcela zanedbána (w §. 4.), tak že to polskému uchu gedno gest přjzwuk též protahowati: *surowa ziemia ciało pochłonie* [2].

1. přjsný, ukrutný; 2. požře.

Stogjli gednoslabičná zcela oddělená slowa podlé sebe, mjwá obyčegně gen gedno, a sice důležitěgšj přjzwuk. W spogenjch: *mój pan, ja chcę, on sam, tyś dał*, má druhé slowo přjzwuk. W *chodź sam, idź tam*, má prwnj přjzwuk. Chtělliby mluwjcj druhé slowo pozdwihnauti, přeložilby ge ginač a řeklby: *sam chodź, tam idź*. Tak též na otázku *co? ta krew*, má druhé přjzwuk; na otázku ale *która krew? ta krew*, má prwnj přjzwuk. Spogenjm s předložkau aneb s ginau částečkau tratj gednoslabičné slowo swůg přjzwuk, kterýž takowá částečka sama na se táhne: *pradziad, powod* [1], *zachod* [2], *napad, roztok, parow* [3], *niemoc, nieprаw*. Byłby i odděleně psány byly: *przy mią, za mną, na nas, pod nim, przed to, we dnie, nie chcę, nie dam, nie spać, nie jeść*. NB. Částečka *nie*, kterauž Poláci se statnými i s přjdawnými spogugj, mělaby se i se slowesy nerozlučně gako w češtině psáti: *niechcę, niedam, niespać*.

Poněwadž se kratšj náměstky *mi, mię, ci, cię, si, się, mu, go* wždy gen po giných slowech kladau, negsau i žádného přjzwuku schopny. Chtělliby mluwjcj schwálně důraznost na nich wygádřiti, wolilby určitěgšj *mnie, tobie, ciebie, sobie, siebie, jemu, jego*.

Gednoslabičné spogky gako *i, a, bo, by, ni, li, że, czy, aż, pak, niż*, přjwěsky w slowesech *śmy, ście* býwagj podobně wedlé giných přjzwučných slow bezpřjzwučny, a toliko spogenjm s ginými nepřjzwučnými přjzwuku nabýwagj: *czyli, niżli, żeby* a t. d.

W tréslabičných složených slowech, w nichž prwnj částka dwé- a poslednj gednoslabičná gest, powažuge se poslednj za oddělené gednoslabičné slowo, a tu přjzwuk gakoby nesložena byla, zůstáwá na předposlednj prwnj částky t. g. na prwnj celého složeného slowa: *Bolesław, Władysław, Kazimierz, Nowogrod, darmojad*, gakoby bylo *Bolesław, Władysław, Kazi-mierz, Nowo-grod, darmo-jad*.

1. přjčina, půwod; 2. západ; 3. augezd, postrannj cesta.

TWOŘENJ SLOW.

10. Půwodnj saustawa syllab.

Neyprostěgšj půwodnj syllaby aneb zwučnj kořenowé záležegj w gednom zwuku, buďto w samohlasném, gegžto w případnosti té gako základnj zwuk pozorowati třeba, aneb w sauhlasném, s njmž gistá samohláska gakožto pomocný zwuk skutečně se spoguge, neb aspoň spogena býti může, aby se základnj látka pro dalšj tweřenj w podstatné syllabě předstawowala.

Tabulka prwnj.

Půwodnj zwukowé a půwodnj syllaby třjdy 1nj.

I.	i	y	—	—	a	o	u
	—	—	je	—	ja	—	ju
II. w:	wi	wy	wie	we	wa	—	—
	bi	by	—	—	ba	bo	bu
	pi	—	pie	—	pa	po	—
	mi	my	mie	me	ma	mo	—
III. —	ni	ny	nie	—	na	no	nu
	li	—	—	le	ła	—	—
	rzy	ry	rze	—	—	—	ru
IV. —	—	dy	dzie	de	da	do	du
	ci	ty	cie	—	ta	to	tu
V. z:	—	—	—	ze	za	—	—
	zi	—	—	ża	—	—	—

s:	si	—	się	se	—	so	su
	szy	—	—	sze	—	—	—
	—	—	—	—	—	co	—
	czy	—	—	—	cza	czo	czu
VI. h:	—	hy	—	—	ha	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
k:	—	—	—	—	ka	ko	ku

Mezi těmito označugj někteřj původnj zwukowé tři osoby, totiž osobnj náměstky:

Gedn:	(m)	ty	(s)	(j)
	mię	cię	się	ją
	mi	ci	si	ją
Množ:	my	wy	—	—
	ny	—	się	je

Giné gsau poukazowacj a určowacj:

Gedn.: (t), ta, to. Množ.: ci, te, te.

Geště giné tázacj, gako *k*, *cze* aneb *co*:

kto, gdy (mjsto *kdy*), gdzie (mjsto *kdzie*), co (mjsto *cze*).

Giné twrdjcj, gako *nie*, aneb záporné gako *ni*:

niekto, nieco; nikto, nic. Wiz §. 27.

Původnj syllaby *je*, *wie*, *wy*, *wi*, *by*, *pie*, *pi*, *my*, *ła*, *li*, *ry*, *da*, *du*, *ty*, *że*, *sie*, *szy*, *cze* (*pocze*), *czy*, *ka*, *ku* gsau zastaralé minulé časy 3tj osoby. Wiz §. 45 a 134.

Ostatnj pak gsau nesklonné částečky k. p. předložky, gako *o*, *u*, *w* neb *we*, *wy*, *pa* neb *po*, *na*, *z* neb *ze*, *s* neb *se*, *k* neb *ke* neb *ku*. Přjslowky, spogky a wykřiknjky, gako *a*, *i*, *ba*, *na*, *nie*, *nu*, *li*, *dzie*, *dy*, *lu*, *że*, *czy*, *ha*, *hy*. Wiz §. 52, 56, 62 a 63.

Gmen ani statných ani přjdawných na této tabulce žádných nenj, ač se připogenjm tworjcjho zwuku odwodj, gako *dar*, *daň* od *da*: *dać*. Hauštěgi wšak se w 2hé třjdě nalezagj, kdežto se dwě sauhlásky w gednu syllabu spogugj, gako *bóg*, *dno*. Wiz §. 17.

Tabulka druhá.

11. Zawřené půwodnj syllaby 2hé třjdy.

1	2	3	4	5		6
aj	wiej	naj	doj	—	—	goj — *j*
oj	buj	łój	taj	soj	—	—
uj	—	roj	—	—	—	kij
ow	waw	now	dziw	zow	—	gow — *w*
jaw	baw	lew	—	sow	—	chow
—	paw	row	—	cew	—	kaw
ob	wab	nieb	dąb	zob	żab	gib — *b*
jeb	bab	lub	—	—	—	chyb
—	—	rob	—	cab	czub	kob
—	wap	—	dup	—	—	gąp — *p*
jap	—	lep	top	syp	szyp	chop
—	pup	rzep	—	cep	czap	kup
um	wym	niem	dom	zim	—	gom — *m*
jam	—	lom	ciem	sam	szum	chum
—	mam	ram	—	—	czum	kam
an	woń	—	dzień	zun	żen	gan — *n*
on	bań	len	ton	sen	szyn	chyn
gin	pien	ran	—	cen	czyn	kon
—	men	—	—	—	—	—
ul	wiel	—	dol	ziel	żał	gol — *l*
jal	biel	lel	ciel	sól	szał	chyl
—	pol	rol	—	rał	czoł	kul
—	mił	—	—	—	—	—
or	wyr	nor	dzier	zar	żer	gor — *r*
jar	bor	—	tur	sér	szyr	chur
—	par	rar	—	car	czar	kor
—	mier	—	—	—	—	—
od	wid	nęd	dziéd	zad	żad	god — *d*
ud	bied	lod	—	sied	szyd	chud
jad	pęd	rod	—	ced	czad	kad
—	mud	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5		6	
—	wet	niet	dziet	ziać	żyt	got	— *t*
ot	bot	lat	tat	sot	szet	chyt	
jat	pot	rat	—	cyt	czet	kot	
—	mat	—	—	–	—	—	
uz	wez	njz	—	zez	żez	giz	— *z*
jaz	bez	lez	taz	—	—	—	
—	puz	raz	—	cuz	—	kaz	
—	maz	—	—	—	—	—	
aż	wież	nóż	dziż	—	żyż	guż	— *ż*
jeż	baż	łuż	cięż	—	—	—	
—	paź	reż	—	—	czyż	kóż	
—	mąż	—	—	—	—	—	
óś	wies	nos	dzies	—	żas	gęs	— *s*
jas	bos	las	cies	—	—	chas	
—	pes	ros	—	—	czes	kus	
—	mięs	—	—	—	—	—	
—	wiesz	—	—	—	—	—	— *sz*
—	—	—	tusz	—	czasz	chysz	
—	piesz	rusz	—	—	czesz	kosz	
—	mysz	—	—	—	—	—	
—	wiec	noc	—	—	—	—	— *c*
—	—	lic	—	sic	szoc	—	
—	piec?	—	—	cec	—	kuc	
—	moc?	—	—	—	—	—	
acz	wiecz	—	—	—	—	—	— *cz*
jecz	becz	łucz	tocz	sycz	—	—	
—	pocz	rącz	—	—	czocz	kicz	
—	mecz	—	—	—	—	—	
jug?	wag	nag	dug	—	żeg	gug	— *g*
—	bog	leg	ciąg	siąg	—	—	
—	pug	rog	—	—	czyg	kig	
—	mog	—	—	—	—	—	
uch	wiech	niech	dech	—	—	—	— *ch*
juch	boch	lich	cich	such	czach	choch	
—	piech	ruch	—	cuch	czech	kuch	
—	miech	—	—	—	—	—	

1	2	3	4	5		6	
ok	wiek	nik	dzięk	—	żak	guk	— *k*
uk.	bok	łuk	ciek	siek	szyk	—	
jęk	pięk	rzek	—	cek	czek	kak	
—	mok	—	—	—	—	—	

12. Otewřené (a nedokonalé) půwodnj syllaby.

	2	3	4	5		6
w -	—	wnie	—	wz	—	—
— -	—	wrze	—	—	—	—
b -	—	bli	bdzie	bzdzie	—	—
— -	—	bra	—	—	—	—
p -	—	pnie	—	—	—	—
— -	—	ple	pta	—	psze	—
— -	—	prze	—	—	pcze	—
m -	—	mnie	—	—	mże	mga
— -	—	mle	—	—	—	—
— -	—	mrze	—	—	—	mk
n -	—	—	—	—	—	—
l -	—	lnę	—	lzie	—	łga
— -	—	—	—	—	—	łka
r -	rwa	—	rdzie	—	—	—
— -	rzwa	—	rty	—	—	—
d -	dwa	dno	—	—	—	—
— -	dba	dle	—	—	—	dch
— -	—	drze	—	dci	—	—
t -	—	—	—	—	—	—
— -	tba	tle	—	—	—	tch
— -	ćma	trze	—	tci	—	tka
z -	zwa	zna	zda	—	—	—
— -	—	zle	—	—	—	—
— -	źmi	zrze	—	—	—	—
ż -	żwa	żra	żda	—	—	żgę
s -	—	snę	—	—	—	—
— -	śpie	sła	sta	s-sa	—	—
— -	śmie	sra	—	sca	—	—
sz -	—	—	szczy	—	—	—
c -	cpa	—	—	—	—	cka

	2	3	4	5		6
cz -	—	cznie	—	—	—	—
— -	czpie	czrze	cztu	—	—	czka
g -	—	gnę	—	—	—	—
— -	—	grze	—	—	—	—
ch -	chwie	—	—	—	—	—
— -	—	—	chcie	chca	—	—
k -	—	kn	—	—	—	—
— -	—	kle	—	—	—	—
— -	—	kry	—	—	—	—

Wšak též některá z těchto spogenj, odpadneli na konci samohláska, přigjmagj hnutelné aneb mjrniwé *e* mezi dwě sauhlásky:

wnie: wen; bdzie: bed; bra: ber.
mle: mel; žgu: žeg; sna: sen.
sła: seł; sto: set: cztu: czet.

Tak gest *mk-*, *dch-*, *tk-* s přigatým *nę* w sloweso utwořeno *mknę*, *dchnę* (nynj *tchnę*), *tknę*, ukazuge se w odwozenjch opět w způsobu dokonalé syllaby.

dech, *mek*, *tek* w *oddech*, *zamek*, *wątek*.

Lnę, *žgę*, *snę* (*usnę*), *gnę* gsau prawá slowesa w prwnj osobě gednotného počtu, gakož i *wrze*, *bli*, *bra*, *bdzie*, *pnie*, *ple*, *prze*, *mle*, *mrze*, *mže*, *rdzie*, *dle*, *drze*, *tle*, *trze*, *zna*, *zrze*, *žra*, *sła*, *sra*, *sta*, *kry* zastaralé prosté minulé časy gsau, z nichž se přjčestj *wrzął*, *blił*, *brał* a t. d. twořj; wiz §. 45 a 134.

Mga, *dba*, *ćma*, *lzia*, *dci*, *tci* gsau gména ženským *a*, *e*, *i*, *dno* ale střednjm *o* opatřena; *rty* gest množný počet od starého *ret*. *Dwa* gest čjslo w mužském dwogném počtu, w ženském *dwie*. *Wnie*, *zle* gsau pomocj *ie* tworené přjslowky od *wen*, *zeł* (*zły*).

Částečka *wz*, předložena gako předložka giným slowům, dělává gen tehdáž syllabu, když před aneb po *z* přigjmá *e*:

wez-mę, wze-jdę, wze-szcie.

Giná spogenj, gako *pt-*, *kn-*, mohau wždycky gako skrácena z *pet*, *ken* neb *kon* pozorowána býti, byťby giž w spůsobě této se nenacházela, nýbrž gen s připogenau

tworjcj syllabau wýznam měla: *pt-ak*, *kn-iaz*[1]. Práwě tak bylo to w zastaralých formách *dci* gakoby od *dec* nynj *córa*, a *tci* od *tec*, začež gindy *cieść* nynj přjdawného slowa *synowa* užjwagj.

Pchać, náležj sice w tuto tabulku, ne wšak gako otewřená syllaba (pcha) pod §. 12., nýbrž gako zawřené *pich* pod §. 11.

Tabulka třetj.

13. Půwodnj syllaby 3tj třjdy, t. g. takowé, w nichž tři (řjdčegi čtyry) sauhlásky spogeny býwagj.

a) *-st*, *-szcz*, *-sk* na konci.

1	2	3	4	5	6	
ust	—	nist	—	—	gust	*-st*
ist	pust	list	ciest	siost	chyst	
—	most	rost	—	szust	kość	
	—	—	—	czyst	—	
—	—	—	dzieszcz	—	—	*-szcz*
jeszcz	—	—	cieszcz	—	—	
—	wosk	—	desk	—	—	*-sk*
isk	pisk	łusk	ciesk	—	—	

b) *-w-* prostřed.

dw-	—	—	—	—	dwig
	—	dwor	—	—	—
tw-	—	twor	—	—	—
zw-	—	zwierz	—	—	—
dzw-	—	dzwon	—	—	dzwięk
sw-	—	—	świd	—	—
	—	—	świat	—	—
szw-	—	—	—	szwest	szwig
cw-	—	owal	—	cwicz	cwik
gw-	—	—	—	gwiazd	—
chw-	—	chwal	—	—	—
	—	chwor	chwat	chwost	—
kw-	—	kwiel	—	—	—
	kwap	—	kwiat	kwas	kwok
skw-	—	skwar	—	—	—

1. *Kniaz* ruské knjže; giná knjžata gmenugj *książę*, gakož i kněze *ksiądz*.

c) *-m-* prostřed.

1	2	3	4	5	6
sm-	—	—	—	smaż	smag
czm-	—	czmyr	—	—	—
gm-	—	gmer	gmat	—	—
chm-	—	chmiel	—	—	—
	—	chmur	—	—	—

d) *-n-* prostřed.

1	2	3	4	5	6
wn-	—	—	—	—	wnuk
mn-	—	—	—	—	mnog
zn-	znob	—	—	—	—
sn-	snub	—	snad	—	śnieg
	snop	—	—	—	—
gn-	gniew	—	gnid	gniazd	—
	—	—	gniot	gnus	—
kn-	know	knur	knot	knysz	—

e) *-l-* prostřed.

1	2	3	4	5	6
wl-	—	—	wład	—	włog
	—	—	—	włos	włok
bl-	—	błan	blad	bliz	błog
	—	—	błot	—	—
	—	—	—	blesk	blek
pl-	pław	plon	płod	—	pług
	płam	plen	plet	plas	płoch
	—	—	—	płusk	płok
ml-	—	mlon	młod	—	—
	—	—	młot	mlask	mlek
dl-	—	dłoń	—	dłoż	dług
	dłub	—	dłot	—	—
tl-	tłum	—	—	—	tłuk
zl-	—	—	zlot	—	—
żl-	żłob	—	—	—	—
sl-	śliw	słon	ślad	śliz	sług
	słab	—	słod	—	słuch
	ślep	—	—	—	słuk
	słam	—	—	—	—
szl-	szłap	—	—	—	szlach?
czl-	człap	—	—	—	—
gl-	głow	glin	gled	gliz	głog
	głub	—	głot	głos	głuch
	głup	—	—	glist	głuk

	2	3	4	5	6
chl-	chléw	—	chłod	—	—
	chléb	—	—	chłost	—
	chłop	—	—	—	—
kl-	—	kłon	kład	—	klig
	kłąb	—	kłot	kłos	—
	kłop	—	—	klęsk	kluk
	kłam	—	—	—	—
skl-	sklep	—	—	—	—

f) -*r*- prostřed.

wr-	wrzaw	wron	wrzod	—	—
	wrob	—	—	wrześ	—
	—	—	—	wrzask	—
br-	brzew	bron	brod	brzoz	brzeg
	—	—	brat	brus	brzuch
	—	—	—	—	brak
pr-	praw	—	przed	prozd	prog
	—	—	—	pros	proch
	przym	—	—	prysk	przek
mr-	mrow	—	—	mroz	mrąg
	—	—	—	mruż	mrk
dr-	drzew	drzen	—	droz	drug
	drob	—	dręt	—	—
	drap	—	—	dresk	drk
	drzym	—	—	—	—
tr-	traw	—	trud	tryz	—
	trąb	—	—	trzes	truch?
	trap	—	trat	trzesk	trok
	trum?	—	—	—	strak
zr-	—	zroń	—	—	—
żr-	żrzeb	żiarn	żerdź	—	—
sr-	serb	sarn	serd	—	—
	—	—	—	siersz	—
	sierp	—	—	sierść	—
	srom	—	—	—	—
str-	(s)trzew	stron	s(t)rzod	strzez	strzeg
	strzep	strzal	—	—	strach
	trup	—	—	—	strzyk
	strzem	—	—	—	—
cr-	—	—	—	—	cerk?

	2	3	4	5	6
czr-	czerw	czarn	—	—	—
	czesp	—	czart	czerst	—
gr-	grzyw	garn	hard	gryz	—
	garb	—	grot	garst	groch
	—	—	—	—	gark
	grom	—	—	—	—
chr-	—	chran	chrzad	—	—
	charb	—	chart	chrąść	chroch
	chrop	—	—	—	chark
	chrom	—	—	—	—
kr-	krew	karn	krad	—	krąg
	karb?	król ?	kret	krzes	kruch
	krop	—	—	karcz	kark
	karm	—	—	—	—
skr-	skrzyw	skron	skrzyd	—	skarg
	skarb	—	—	—	—
	skrzyp	—	—	skrzecz	—
	skrzem	—	—	—	—

g) *št-*, *szcz-*, *szk-* s počátku.

st-	—	ston	stud	sciez	scig
	stąp	sciel	—	—	—
	—	star	—	—	—
szcz-	szczow	szczen	szczed	—	—
	szczeb	szczyr	szczet	szczest	szczęk
	szczep	szczerb	—	—	—
	—	szczerk	—	—	—
sk-	skyw	—	—	—	—
	skob	skał	skot	skucz	—
	skop	skor	—	—	skok
szk-	szkop ?	—	szkod ?	—	—
	—	szkar	szkit	—	—

Syllaby pod *a*) bljžj se oném 2hé třjdy w ohledu stawenj samohlásky, a dělagj tak řjkage přechod z 2hé do 3tj třjdy. Snadno se pochopiti dá, že slowa, w nichž se samohláska pohlcuge, gako *msta* (*mest*) také sem náležegj. *Skło*, *szczwę*, (*skiel*, *szczew*) muselyby pod *g*) postaweny býti.

Dwausyllabnj kořenowé gako *gołąb*, *chalup*, *chorągiew*, *konopie*, *besiada*, *tabor*, *towar*, *topor* gsau welmi zřjdka, a gsau

buď přistěhowanj, buď temného odwodu, gako *żołądź*, sr. lat. glans, glandis. Gen Rus wyslowuge kořeny pod *e*) a *f*) dwausyllabně: *bereg* mjsto *breg*, *brzeg*, *gorod* mjsto *grad*, *gród*, *wolos*, *kolos* mjsto *wlas*, *klas*, *włos*, *kłos*.

Bereli se při auplném wyčjtánj půwodnjch syllab též na rozličnost samohlásek ohled, celá gich summa wypadne. Pod *wiel* k. p. museloby se *wal*, *wol*; pod *mil*, též *miel*, *mal*, *mol*, *myl* a t. d. wyčjtati, a na ten způsob by se gistě na 1000 půwodnjch syllab sebralo.

14. Určowacj zwukowé, gežto se půwodnj syllabě připogugj.

Ač giž mnohé z těchto půwodnjch syllab samy sebau wýznam magjcj řádná slowa gsau, gako *kos*, *wół*, *koń*, *pies*, *sam*, *on*, předce gest gich wjce, které teprw připogenjm zwuků a z zadu zawčšenjm syllab částkami řeči twořeny býwagj. A tjm se otewřené syllaby, gako *da* zawjragj: *daw*, *dał*, *dar*, *dan*, *dać*, a prodlužugj *dali*, *dani*, *darzyć*, *darca*, *darować*. Práwě tak se wytwořuge *kup*, *kąpić*, *kupiec*, *kupiecki*, *kupiectwo*.

Syllaby twořjcj a sklonowacj.

I.	-	a	o	u	e	y	i
	-j	aj	oj	uj	ej	yj	ij
II.	-w	aw	ow	—	ew	—	iw
	-b	ab	oba	—	eb	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
	-m	am	om	—	em	—	im
III.	-n	an	on	un	en	yn	in
	-l	al	ol	ul	el	yl	il
	-r	ar	or	ur	er	yr	—
IV.	-d	ad	od	ud	ed`	—	—
	-t	at	ot	ut	et	yt	it
V.	-z	az?	—	uz	ez	—	—
	-ż	—	—	uż	eż	—	—
	-s	as	—	us	es	—	—
	-st	ast	óść	ust	est	—	ist
	-sk	—	—	—	esk	—	isk
	-sz	asz	osz	usz	esz	ysz	—
	-szcz	—	—	—	—	—	iszcze
	-c	ac	—	uc	ec	—	ic
	-cz	acz	ocz	ucz	ecz	—	icz

VI.	-g	ag	og	ug	eg	—	ig
	-ch	ach	och	uch	ech	—	ich
	-k	ak	ok	uk	ek	yk	ik

Sem geště náležegj složené:

-zeń	ezn	izn
-seń	esn	—
-stw	estw	istw

Z těchto se skládagj gîné, gako: *aniec*, *iniec*, *ulina*, *ocina*, *owacina*, *owna*, *arnia* a t. d., kteréž se snadno w prosté rozebrati dagj.

15. Wšeobecné poznačenj pohlawj, gehož wšecky sklonné částky řeči schopny gsau.

M.-	*Ž.*-a	*S.*-o.
on,	ona,	ono.
ten,	ta,	to.
sam,	sama,	samo.
jeden,	jedna,	jedno.
wszystek,	wszystka,	wszystko.
wól,	krówa,	bydło [1].
dzień,	dna,	dno.
rad,	rada,	rado.
zdrów,	zdrówa,	zdrówo.
dał,	dała,	dało.
dan,	dana,	dano.
lit,	lita,	lito.

W dwogném počtu.

M. S. -a	*Ž* -ie.
dwa,	dwie.
oba,	obie.

W množném počtu.

M. -i	*Ž.* -e, -y	*S.* -e, -y, -a.
oni,	one,	one.
ci,	te,	te.
sami,	same,	same.

1. dobytek.

wszystey,	wszystkie,	wszystkie.
radzi,	rade	rade.
zdrówi,	zdrówy,	zdrówy.
pani,	żony,	drzewa.
dali,	dały,	dały.
dani,	dany,	dany.
lici,	lity,	lity.

16. Twořenj gmen statných.

Welmi mnohé půwodnj syllaby, gako *mąż*, *sum*, *brzeg*, *pierść*, gsau giż we swé půwodnj způsobě hotowa statná gména mužského pohlawj. Též odtažená (abstracta), ač se gakožto odwozena od slowes powažowati magj, záležegj často w pauhé půwodnj syllabě bez prodlauženj na konci.

sądzić:	sąd,	ciągać.	ciąg.
padać:	pad,	pocić:	pot.
krzyknę:	krzyk,	płaczę:	płacz.

Některá přigjmagj samohlásku před poslednj sauzwučkau:

mrę:	mor,	ujrzéć:	zór, pozór.
snę:	sen,	cztę.	czet, poczet.
ciekę.	tok,	rzekę:	rok.
plotę:	płot,	wiodę:	wod, nawod.
brzedę:	brod,	biorę:	bór, wybór.

Tak gest také *dzwon* od *dzwienieć* nynj *dzwonić*, *grom* od *grzmieć*, *mróz* ale od *marznę*.

Gen málo ženských gmen záležj w čisté nezginačené půwodnj syllabě: *krew*, *leść*, *kość*, *mysz*, *pieść*, *twarz*, *pierść*, *garść*, *dłoń*. Od slowes odwozená ženská gména proměňugj poslednj sauzwučku:

łeż od łgać, rzecz *od* rzekę.

Přewelmi mnohá gména gsau samohláskau na konci prodlaužena. Mužské osoby mjwagj zřjdka *a*, neb *ia*: *tata*, *sługa*, *hrabia*, *rękojmia*, *sędzia* [1].

Tjm častěgi magj *a* gména ženská, a sice skoro po wšech sauzwučkách:

trawa	wrzawa [2]	broda	woda
wierzba [3]	gęba	pięta	kita

1. sudj; 2. řawa, hluk; 3. wrba.

kupa	kopa	skaza	brzoza
słoma	brama [1]	kosa	rosa
wrona	rana	duga	droga
skała	strzała	mucha	strzecha
kra	gra	sroka	łąka.

Že ale Polák po užšjch sauzwučkách *a* w *ia* proměňuge, má wlastnj wýchod ženských gmen na *ia* neb po *l*, *rz*, *ż*, *sz* mjsto *ia* gen *a*:

szyja	zgraja [2]	chwila	mila
kupia	karmia	wola	kula
świnia	kania	burza	zorza
wonia	tonia	wieża	kałuża
	czasza [3]	kasza.	

Před *ia* přecházegj zwukowé *d*, *t*, *g*, *ch*, *k* we swé přjbuzné sykawky *s* ale w *sz*:

d *w* dz:	przędza	*od*	przędę	
	nędza	—	nędzę	
	grodza	—	grod	
t *w* c.	świeca	—	świat	
s — sz.	noszę	—	nosić	
g — ż:	leża [4]	—	legać	
ch — sz:	dusza	—	duch	
k — cz:	tłucza [5]	—	tłukę.	

Welmi málo gich přigjmá *i*: *pani*, *łodzi* také *łodź*, *bogini*, *gospodyni*.

Mjsto *pradli*, *szwadli*, *macezsy* řjká se raděgi *praczka*, *szwaczka*, *macocha*.

Krátké *i* se geště udrželo w *łani*, *pustyni*, *jaskini*, *mistrzyni*, w zastaralém *tci* t. g. synowa žena, newěsta. Mjsto *dci*, gest nynj *córa*, *córka* w obyčegi.

Ženská gména bez koncowé samohlásky gsau wětšjm djlem gen zkrácena. Tak gest w *głąb*, *szérz*, *ciąż*, *straż* a w mnohých giných pohlceno na konci *a*. *Moc*, *piec* negsau nic giného, než skráceni neurčitj způsobowé *moc*, *piec* od *mogę*, *piekę*.

Wšecka střednj gména gsau samohláskau na konci opatřena, neywjce pak gich gest na *o*:

1. brána; 2. zběř, množstwj; 3. čjše; 4. leženj, ohrada; 5. tluč, šrot.

słowo,	prawo,	złoto,	lato.
ziarno,	siano,	żelazo,	—
koło,	czoło,	mięso,	proso.
pióro,	—	—	ucho.
stado,	gniazdo,	oko,	—

Některá na *e*:

morze,	gorze,	łoże,	lico.
	pole,	wole.	

Měkkým *ię* gsau wšecka střednj gména, gimiž mladé zwjřat a lidj označena gsau, twořena a odwozena:

źrebię,	gołąbię,	—	żydzię.
panię,	szczenię,	dziecię,	kocię.
jagnię,	cielę,	prosię,	—
orlę,	oślę,	kaczę,	ptaszę.
koźlę,	pacholę,	wilczę.	—

Posledpj dwě od *ptak*, *wilk* s obyčegnau proměnau *k* w *cz*; *placze* wšak w *ptaszę* gako od *ptach* neb *ptacha* přešlo.

Neyčastěgi magj střednj gména *ie* a po měkkých spoluzwučkách *e*: *kopie*, *pole*.

A sice *a*) wšecka slowesná (verbalia) kteráž od trpných přjčestj (*ion*, *t*) odwozena gsau:

picie, poczęcie; jedzenie, granie.

b) Hromadná, ku poznačenj množstwj neb sebránj gednotných wěcj, gež počjtati nechcem:

kwiecie,	liście,	rzemienie,	szczepie.
krzewie,	zbożie,	wierzbie,	dąbie.

c) Předložkau složená a od giných gmen odwozená.

przedmieście,	przedgórze,	naczynie,	poparcie [1].
zamorze,	zastole,	przymierze,	przysłowie.

Od *miasto*, *góra*, *morze*, *stoł*, *mir*, *słowo*.

17. Mimo samohlásky gsau také wšecky w §. 14. poznamenané sauzwučky k odwozenj statných gmen obráceny. Tyto se gakž tomu sluch připauštj, se samohláskau a bez nj k půwodnj syllabě přiwěšugj. Wýznam přiwěšených

1. podpora.

sauzwuček gest welmi rozličný a může toliko z mnoha pod každým zwukem wyčjtaných příkladů poznán býti:

-j, -aj, -ej, -eja, *muž.*
ja, -ieja, *žen.*

j: bój *od* biję, napój *od* piję, wuj, stryj.
pokój *od* *słow.* počiju, odpoczynę, gnój *od* gniję.

aj: *st.* rataj *od* rać (orać) sprzężaj [1], saraj [2], hultaj [3], zwyczaj, nahaj [4].

ej: dziej, oléj, złodziej, wodolej.

eja: kaznodzieja [5].

ja. szyja, żmija, zbroja, zgraja.

ieja: nadzieja *od st.* nadzieję się, kolej *mjsto* koleja.

-w, aw, ów, *muž.*
-wa, w, awa, owa, ew, iwa *žen.*
-wo, iwo *střed.*

w: staw, *od* stać, stawam, gniew *od* gnę.
obuw *od* obuję, obuwam.
śpiew *od* śpieję, spiéwam, szew *od* szyję, szywam.
modrzew [6], rów *od* ryję, rywam.

aw: rękaw *od* ręka, żoraw [7].

ów: ostrów *od* ostry, Kraków *od* Krak.

wa: plewa, poszwa *od* poszyję, bitwa *od* bić, urwa [8], morwa [9], pletwa [10], kłątwa, pastwa, modlitwa, pigwa [11], tykwa.

awa: dzierżawa [12], kurzawa [13], Warszawa.

owa. królowa, szewcowa, krawcowa [14].

ew: panew, jątrew [15], zarzew [16], żagiew [17], chorągiew, marchew [18], konew, cerkiew, rukiew [19], brukiew [20], miętkiew [21], rzodkiew, warzechew [22], *z* ech *a* ew.

iwa: pokrzywa (*rus.* kropiwa, *česky* kopřiwa), cieciwa, mleziwa.

wo: piwo *od* piję słowo *od st.* słuję.

iwo: mliwo *od* mleć, pieczywo *od* piekę, żniwo [23], ogniwo [24], mięsiwo [25], żelaziwo.
-ab, ąb, *muž.*

1. spřež; 2. tur. dwořec; 3. tulák; 4. nahajský tatar; tatarský karabáč; 5. kazatel; 6. modřjn; 7. geřáb, řeřáb; 8. strž; 9. moruše; 10. plautew, plautwa; 11. gdaule; 12. pronágem; 13. prášenice; 14. kregčowá; 15. getrwa, bratrowa žena; 16. žhawé uhlj; 17. traud; 18. mrkew; 19. horčice; 20. kelrub; 21. máta; 22. wařečka; 23. žeň; 24. článek w řetěze; 25. rozličné maso, zásoba masa.

-ba, oba *žen.*
ab: jedwab [1], korab.
ąb: jarząb, jastrząb.
ba: swadzba *mjsto* swatba *od* swat, swacić, swatać. służba *od* służyć, hańba, prośba *od* prosić, rzeźba, groźba, wróżba [2], wieszczba *od* wieść, wiedzieć, drużba *od* drużyć.
oba: chudoba *od* chudy, choroba *od* chory. żałoba *od* żal, wątroba [3].
-m, im, *muž.* ma, *žen.* mo, mię *střed.*
m: kosm [4], czasopism, rękopism.
im: ojczym *od* ojciec, olbrzym [5], pielgrzym [6], Chocim.
ma: słoma *od* słać, karczma.
mo: pismo *od* pisać, pasmo *od* pas, jarzmo [7].
mię: imię *od* jąć, plemię, ramię, wymię, dymię [8], znamię, brzemię *od* biorę.
-n, an, ań, on, oń, un, uń, en, eń, yn, in, anin, *muž.*
-na, ń, oń, eń, yni, ynia, ina, *žen.*
-no, iono, *střed.*
n: stan *od* stać.
an: oman, baran, bocian [9], młodzian, sagan, kochan [10], bałwan [11], roztruchan [12].
cizj: kapłan, parkan, kajdan [13], majdan [14], kolczan [15].
ań: Poznań.
on: jesion, kablon [16].
oń: wigoń [17].
un: bielun [18], piołun, piorun, piastun, opiekun [19], *cizj:* kapłun, kałdun [20], kołtun [21].
uń: okuń, tytuń [22], lubuń.
en: błazen *od* błagi, rożen, bęben, bochen, świeren.
eń: więzień *od* więzieć, czerwień, stopień, sierpień, przekupień, płomień, kamień, jęczmień, jeleń, dereń [23], dureń [24], korzeń, grudzień [25], zbrodzień [26], kwiecień [27], styczeń [28].

1. hedwábj; 2. hádánj; 3. gátra; 4. kosma, huňatost; 5. obr; 6. pautnjk; 7. gho; 8. třjslo, slabizna; 9. čáp; 10. milownjk; 11. špalek, modla; 12. weliká čjše, kalich; 13. pauto; 14. tarmark, bogiště; 15. taul; 16. treska; 17. welbludj srst; 18. blén, bljn; 19. poručnjk; 20. drob; 21. nemoc slepených wlasů, plica polonica; 22. tabák; 23. dřeň, dřjnka; 24. blázen; 25. prosinec; 26. lotr; 27. duben; 28. leden.

yn: młyn *od* mielę.
in: Konin, Lublin, Radzin, Rusin, Turozyn.
anin: Słowianin, ziemianin, Rzymianin, Podolanin, dworzanin, Egipcianin, Rossijanin, mieszczanin, Amerykanin.
na: księżna *od* ksiądz, panna, wojna, sosna, wiosna, swachna [1], druchna [2], trumna [3], grzywna.
na *s* ow *spogeno:* popowna, podsędkowna, połkownikowna.
s ew. królewna.
ń: dań *od* dać, broń, stroń.
nia: stajnia *od* stać, głownia, tonia, pogonia [4], słodownia, gorzelnia, zbrodnia [5], studnia, łaźnia, włocznia [6], suszalnia, pochodnia, suknia.
ań: kartań [7], otchłań [8].
oń: jabłoń, pogoń [9].
ień: goleń, sążeń, jesień, czerwień, kieszen [10], przestrzeń [11].
yni. gospodyni, pastorkini, Turkini, prorokini, Niemkini, mistrzyni, bogini.
ynia: pustynia, jaskinia, boginia, swiątynia.
ina: babina, hrabina, grabina [12], głubina, nowina, malina, brzezina, orzeszyna, leszczyna, łacina, niemczyna, żywocina [13], wyzina *od* wyza, skopowina, jelenina, źwierzyna, jagnięcina, cielęcina, rownina, wojewodzina, podstolina, zdrajczyna [14], *pak pluraly:* bosiny, cedziny, chrzciny, kudłaciny [15], słodziny, mydliny, nowosiedliny [16], okładziny [17], poprawiny [18], przenosiny [19], szumowiny [20], wosszczyny, zaręczyny [21], bobowiny, grochowiny.
una: piastuna; unka: miodunka.
no: łajno *od* łaję, okno, piętno [22], płótno, wapno, gumno, drewno, kupno [23], sukno *od* sąkać,
iono: wrzeciono, ramiono; ano: polano, kolano.
-ł, ał, oł, eł, el, ył, *muž.*
-l, ła, la, oła, ola, uła, ula, yła, el, *žen.*
-ło (oło), adło, idło *střed.*

1. staroswatbi; 2. družice; 3. rakew; 4. honěnj; 5. neprawost, Laster; 6. kopj; 7. weliké dělo, kartaun; 8. propast; 9. honěnj; 10. kapsa; 11. prostora, prostranstwj; 12. habřina; 13. žiwočich; 14. zrádkyně; 15. kudrlinky, kudlatiny; 16. hody při přestěhowánj w nowé sjdlo; 17. obkladky; 18. kwas druhý den po swatbě; 19. přestěhowánj; 20. pěna při waru; 21. zasnaubeniny; 22. stempl, znak; 23. kaupě.

ł: rył (rylec) *od* ryję, ogniedył, stół *od* stoję.
al: nosal, kowal [1], drwal [2], goral [3].
oł: chochoł, mozoł, kwiczoł, gruczoł [4], dzięcioł [5].
eł: kozieł, osieł, orzeł, węzeł, węgieł.
el: przyjaciel, czciciel, kaziciel, zbawiciel [6], gromiciel, nauczyciel, pokusiciel, Wawel, sopel [7], żużel [8], kociel, kisiel, kaszel, węgiel [9], dzięgiel [10], żagiel [11], tygiel [12]; obywatel i wiertel zdagj se býti z češtiny přibrány.
l: myśl, latorośl.
la: cieśla, *tesař*.
ła: miotła *od* miotę, igła, mgła, cwikła [13], pchła [14], jodła, szkudła.
la: szabla, rola, grobla [15], chwila, papla.
oła: stodoła, pierdoła [16], gomoła.
ola: topola.
uła: gaduła [17] *od* gadać; ula: koszula, Jagula [18].
yła: mogiła, hrobnj kopec, násep.
el: pościel, kąpiel, topiel [19], kopiel [20].
ło: dzieło *od* dzieję, piekło, siadło, sidło [21], mydło, żdźbło [22], światło, masło *od* mazać, hasło, krzesło [23], wiosło *od* wiozę, dziąsłó [24], prząsło [25], *plur.* gusła [26], jasła.
adło: źwierciadło, prześcieradło.
idło: kadzidło, prawidło, *plur.* nosidła *od* nosić; powidła *od* pojeść, tworzydło.

-r, arz, ar, or, orz, ur, er, erz, *muž*.
-ra, ora, ura, erza, era, *žen*.
-ro, ioro, *střed*.

r: dar *od* dać, wiatr, jesiotr *od* jesiot.
arz: grobarz, piekarz *od* piekę, pisarz, młynarz, skotarz [27], łgarz, gospodarz, księgarz, rzeźbiarz.
ar: komar, piwowar [28], konar [29], puhar [30], suchar [31], ogar, zegar [32].

1. kowář; 2. dřewař; 3. horák; 4. žláza; 5. datel; 6. spasitel; 7. střechýl, ozher; 8. škwára; 9. uhel; 10. děhyl, janofit, janoklika; 11. plachta, parus; 12. slewadlo; 13. čerwená řepa; 14. blecha; 15. hráze; 16. prřoch; 17. žwáč; 18. Aneška; 19. hlubina; 20. smečka; 21. osidlo; 22. stéblo; 23. židle; 24. dásně; 25. přáslo: mezikolj w plotě; 26. kauzla; 27. skoták; 28. sládek; 29. špalek; 30. korbel; 31. sušený chléb; 32. hodiny.

3 *

or: jawor, topor, gęsior, wieczor, kaczor.
orz: piskorz *od* piskać, tchórz *od* tchę, tchnę, węgorz.
ur: pazur *od* paz, mazur, kostur [1], kaptur [2], bachur [3].
er: wicher, ogier[4], Węgier, świekier [5], paździer, świder [6], bohatér [7].
erz: talerz, kanclerz, kolnierz [8], żolnierz, pacierz, pasterz, pęcherz, dziewierz [9].
ra: siostra, iskra, mięzdra, kołdra.
ora: sikora.
ura: bzdura [10], niemczura.
erza: wieczerza.
era: sknera [11], siekiera *od* siekać.
ro: jądro, wiadro, puzdro, żebro, srébro, biodro, olstro [12], chuchro neb kuchro [13].
ioro: jezioro.

-d, ądz, *muž*. -da, ada, oda, ęda, dź, dza, adź, ądź, *žen*. -do, *střed*.

d: zad (zadek) *od* za; zada, drozd.
ądz: ksiądz [14], pieniądz, mosiądz.
da: krzywda, prawda, ohyda, kłoda, trzoda [15], ogroda, brozda, uzda, *plur*. dudy *od* duję.
ada: gromada, biesiada.
oda: jagoda, łagoda, loboda, swoboda *od* swoba, swój.
ęda: gawęda [16].
dź: piędź *od* piąć, pnę, sadź [17], kadź, gawiedź, czeladź.
dza: żądza.
ądź: krawądź [18], żołądź.
ędź: łabędź, gawędź.
do: stado, gniazdo.

-t, ot, ut, iet, eć, *muž*.
-ta, ota, ć, oć, ięć, *žen*.
-to, yto, ioto, ito, *střed*.

t: byt *od* być, sit [19] *od* sieję, czart, szept *mjsto* szepiot; *ciwj* rapt, hurt [20].
ot: żywot, jękot, grzmot, kłopot, łoskot, świegot, szczebiot, rzechot, trzepiot.

1. železný sochor; 2. kápě; 3. kanec, žjdě; 4. hřebec; 5. tchán, test; 6. nebozéz; 7. hrdina; 8. krágel; 9. deweř, mužůw bratr; 10. hňup, bliwoň; 11. skrbljk; 12. taul na pistole; 13. rybj měchýř; 14. kněz; 15. stádo; 16. žwáč; 17. saze; 18. krag, hrana; 19. sjtj; 20. celek, na celo.

ut: kogut, miekut.
iet: grzbiet, krzeczet [1].
eć: kopeć, wiecheć, poleć, pypeć, dziegieć, paznogieć, łokieć.
ta: niewiasta, pokuta, kobieta [2], łopata.
ota: czystota, dobrota, nagota, ślepota, niemota, pieszczota, gołota, *plur.* łakoty, robota, słabota (słabość), sromota [3], ciasnota, piechota.
ć: mać, nać *od* na, nić, smierć *od* mrę, pamięć *od* pomianę, włość *od* włodę, paść *od* padę, powieść *od* powieść, powiedzieć, sześć.
oć: paproć [4], dobroć, wilgoć, łakoć.
ięć: pieczęć *od sl.* pekusia, dziewięć, dziesięć.
to: żyto *od* żyć, żyję, sito *od* sieję, ciasto, święto [5].
yto: koryto, kopyto *od* kopać.
eto: rzeszeto; ito: jelito.
ocina, otek *gsau spogené formy:*
pierwociny *plur. od* pierwota *a* ina
suchociny, plwociny, sierotek *od* sierota *a* ek.
-iaź, *mužs.* -ąź, źń, izna, *žen.*
iaź: *staré* wiciaź, kniaź *od* kon, robociaź.
ąź: gałąź, odrowąź [6].
źń: przyjaźń *od* przeję, bojaźń *od* boję się, kaźń.
isna: bielizna [7], golizna [8], gotowizna [9], darowizna [10], twardzizna [11], robocizna [12], ojczyzna [13], pańszczyzna [14].
-ęż, *mužs.* -iż, uża, eż, *žen.*
ęż: oręż [15], pawęż [16].
iż: łaniż *od* łań.
uża: kałuża, kałużyna *od* kał.
eż: grabież [17], łupież, drapież [18], odzież [19], młodzież, kradzież.
-s, aś, oś, uś, *mužs.* -sia, usia, śń, *žen.*
s: kłos *od* kłoć, czas *od st.* czaję, włos *od st.* właję.
aś: koniaś, karaś, kutaś [20], łotraś.
oś: piorkoś [21] *od* piórko.

1. kršák, mršná káně; 2. ženská; 3. hanba; 4. kapradj; 5. swátek; 6. odřifaus, erb; 7. prádlo; 8. nahota; 9. hotowost; 10. chaterný dárek; 11. twrď, twrdá půda; 12. robota; 13. wlasť; 14. panská robota; 15. zbraň; 16. paweza; 17. a 18. objránj, dránj drawých zwjřat; 19. oděw; 20. třapec; 21. holobrádek.

uś : babuś, matuś, momruś [1], hajtuś [2].
sia : Kasia, Marysia.
usia : Annusia, Jagusia.
śń : baśń *od* baję, pieśń *od* pieję, waśń, wiśń.
-est, ust, osta, *muž*. -ość, eść, iść, uść, usta. *žen*. -stwo, *střed*.
est : szelest [3].
ust : oszust [4].
osta : starosta.
ość : żadość *od* żądać, radość *od* rad, młodość, miłość.
eść : boleść.
iść : kopiść, korzyść, zawiść.
uść : czeluść.
usta : kapusta.
stwo : ptastwo, ludstwo, państwo, panienstwo, opilstwo, duchowieństwo.

Poláci wýchodu *stwie* neznagj, kterýž Čechům welmi důležitý rozdjl od *stwo* dělá k. p. *křesťanstwj*, *chrześcijaństwie*, Christenthum a *křesťanstwo*, *chrześcijaństwo*, Christenheit, *żydowstwie*, Judenthum, *żydowstwo*, *żydostwo*, Judenheit.

-sk, *muž*. ska, *žen*. -sko, isko, *střed*.
sk : Śląsk [5], Smoleńsk. ska : Polska, wojska *od* woj.
sko : *přirowney k tomu* ski *přjdawných gmen*. Słowiańsko, Polsko, wojsko.
isko : pastwisko *od* pastwa, babisko, szkapisko [6], nazwisko [7], ognisko *od* ogień, syrzysko, toporzysko *od* topor, mięsisko, krowisko, oczysko, chłopczysko, wilczysko, samczysko.
-asz, osz, osza, usz, ysz, szcz, ąszcz, *muž*. -uszko, *střed*.
asz : pałasz.
osz : młokosz [8], rokosz [9], dobosz [10]; kokosz a rozkosz gsau *ženského pohlawj*.
osza. panosza *od* pan, junosza, świętosza [11].
usz : kapelusz [12], Olkusz, katusz [13], cienkusz [14].
ysz : towarzysz *od* towar.

1. repták; 2. procházka; 3. šustot; 4. podwodnjk; 5. Slezsko; 6. mrcha, herka; 7. přjgměnj; 8. holobrádek; 9. sgezd; 10. bubennjk; 11. swataušek; 12. klobauk; 13. mučjrna; 14. ředina.

szcz: barszcz[1], gąszcz, płaszcz, głaszcz[2], dreszcz[3].
ąszcz: chrobąszcz[4], chrząszcz.
uszko: jabłuszko *od* jabło.
-c, ca, iec, ic, ąc, *muž.*
-ca, ica, *žen.* ce, *střed.*
c: szewc, učeně *mjsto lepšjho* szwiec.
ca: zbojca, mówca, znawca, sprawca, radźca, kłamca, dozorca[5], zdrajca[6], dzierżawca[7].
iec: ojciec, jeździec, wdowiec, samiec, szwiec *mjsto* szewiec, żniec, kupiec, krawiec[8], palec[9], głuszec[10], kruszec, korzec, młodzieniec *mjsto* młodziec *od* młod, chciwiec *z* iwy *a* iec, żabiniec *z* ina *a* iec.
ic: dziedzic, wojewodzic, szlachcic, księżyc[11].
ąc: zając, miesiąc, tysiąc.
ca: owca, praca.
ica: samica *od* samiec, sam, błaźnica, pasierbica[12], tablica, karlica[13], piwnica, kamienica[14], zakonnica[15], grzesznica, pszenica, gorczyca, nożyce *plur.* troica.
ce: słońce, *dim.* słoneczko, serce, *dim.* serdeczko.

Zdrobnělá slowce.

-iec, *muž.* ica, *žen.* -ce, *střed.*
iec: chłopiec *od* chłop, dzwoniec *od* dzwon, młyniec, stolec *od* stoł.
ica: wdowica, krowica, rybica (rybka), trubica.
ce: słowce, stadce, wiedzierce *od* wiadro.
Přirowney k tomu ek, ka, ko.
-cz, acz, ocz, ucz, icz, *muž.* cza, ycz, ęcz, *žen.*
cz: bicz *od* biję.
acz: palacz[16], pieniacz[17], poganiacz, gracz, tracz, tkacz[18], posługacz, gadacz, wykładacz, siekacz, brodacz, kołacz, bogacz, rogacz.
ocz: warkocz.
ucz: trębucz[19].

1. polská polévka; 2. hladkost; 3. mráz, užas; 4. brauk, chraust; 5. dohledač; 6. zrádce; 7. nágemnjk; 8. kregčj; 9. prst; 10. tetřew; 11. luna; 12. pastorkyně; 13. trpaslice; 14. kamenný dům; 15. geptiška; 16. palič, žhář; 17. haštěřič, haštěřil; 18. tkadlec; 19. trubač.

ics: panicz, popowicz, podsędkowicz.
cza: tłuszcza [1].
ycz: zdobycz [2], smycz [3], słodycz [4], gorycz [5].
ęcz: poręcz [6], obręcz, doręcz [7].
aczek *wiz pod zdrobnělými na* ek.
-g, og, ąg, *muž.* -ga, oga, ęga, uga, iga, yga, *žen.*
g: stog *od* stoję, brog, mozg, drobiazg [8].
og: twarog *od* twar, ostrog [9] *od* ostry *aneb* strzegę.
ąg: pstrąg *ode* pstry, mrąg *neb* morąg [10], krąg, zaprząg.
ga: miazga [11], rozga, skarga [12], wywielga [13].
oga: ostroga *od* ostry, trwoga [14].
ęga: dzięga [15], włoczęga [16], niedołęga [17], *plur.* obcęgi [18].
uga: żegługa [19].
iga: czepiga [20]. yga: dziadyga [21] *a rus.* rastryga.
-ch, och, uch, iuch, *muž.* -acha, echa, ocha, ucha, *žen.*
ch: duch *od* duję, śmiech *od* śmieję się.
pośpiech *od* pośpieję, czuch *od* czuję.
och: karczoch [22], ciastoch [23], motłoch [24], ciepłoch [25].
uch: pazuch *od* paz, obuch, pastuch, makuch [26].
iuch: leniuch, smierdziuch, pleciuch [27], paluch [28], kożuch, lańcuch [29], koniuch [30], pieczuch [31].
acha: rubacha [32].
echa: strzecha *od* strę, pociecha, warzecha.
ocha: macocha *od* mać.
ucha: ślepucha [33], gaducha [34], płoducha [35], rzeżucha [36], zawierucha [37], grzebielucha [38].

1. daw, tlačenice; 2. kořist; 3. smečka; 4. sladkost, rozkoš; 5. hořkost, hoře; 6. držadlo, mádlo, zwlášť u sesle; 7. něco při ruce, na snadu; 8. drobty; 9. týn: koljm shrazené mjsto; 10. prauha; 11. mjzha, mjza; 12. žaloba; 13. strnad; 14. użas; 15. modřina, mozol; deňha ruský penjz, měloby se psáti dzieńga; 16. tulač, powaleč; 17. mrzák, nedužiwec; 18. kleště; 19. plawba; 20. kljč; 21. dědauš; 22. artičok; 23. rozmazanec; 24. hampáratj, harampátj; 25. chaulostiwec; 26. makowec, makowý koláč; 27. pletkář; 28. palec opowržené; 29. řetěz; 30. pacholek od konj; 31. peciwálek; 32. šašek, žertýř; 33. slepeyš; 34. zeměplaz, též žwáč; 35. stelná kráwa; 36. žeřicha; 37. baufliwé powětřj, chumelice; 38. břeháček.

uszek *z* uch *a* ek *spogeno:* kożuszek, obuszek, pastuszek.
yszka *z* ycha *a* ka: gładyszka[1].

Wiz také usz, uszka.

-k, ak, ok, yk, ek, eka, iek, ik, uk, *muž.*
-ka, yka *žen.* ko *střed.*

k: wzrok *od* zrzeć, ujrzeć, brak, znak.
ak: bijak[2], wojak, wojaczka, ptak, robak[3], żebrak, żebraczka.
bosak[4], prożniak[5], szczupak[6], pęczak[7], piątak, szostak, osmak.
Polak, Polka, Prażak, Prażka.
ok: łałok, łałóczek, żarłok[8], wojłok[9], szawłok[10], tłumok.
yk: język, kamyk, kamyczek, rzemyk, rzemyczek.
ek: przodek, potomek, świadek, pępek *od* pęp.
éka: kaleka[11].
iek: człowiek, sąsiek.
ik: słowik, urzędnik, nieboszczyk, rzeźnik, rzeźnica, służebnik, służebnica.
uk: pajuk[12], hajduk, maśluk[13].
ka: kréska[14], bajka, walka, troska[15], klęska, córka, dziewka.
Morawka *od* Morawiec, Rakuszanka *od* Rakuszanin, Rzymianka *od* Rzymianin, Słowianka, wojewodzianka, podstolanka, piekarczanka, młodzianki[16] *plur.*, Ślązaczka, Czeszka *od od* Ślązak, Czech, Włoszka *od* Włoch, wnuczka *od* wnuk, dziedziczka. złodziéjka, siodlarka, *od* siodlarz, piekarka, kucharka, gruszka, sprzączka.
yka: motyka, włodyka.
ko: toporko, toporzysko, jabłoko, dziecko.

18. Zdrobnělá slowce.

-aczek, ek, eczek, ik, iczek, *muž.*
-ka, eczka, iczka, enka, *žen.*
-ko, eczko, iczko, usienko, usieneczko, *střed.*

1. hladidlo; 2. bigoe, též palice; 3. červ; 4. bosák, též hák k hašenj ohně; 5. zahaleč; 6. štika; 7. gečná pražma; 8 žraut; 9. podsedelnjk; 10. měch; 11. mrzák, zohawený; 12. turecký komornjk; 13. způsob opium, též uherského wjna; 14. čárka; 15. hoře, zármutek; 16. mladátka.

aczek: synaczek, syneczek *od* synek, syn.
ek, eczek: bożek *od* bóg, dziadek, dziadeczek *od* dziad.
kijek, kijeczek *od* kij, ptaszek, ptaszeczek *od* ptach, ptak.
ik, iczek: królik, króliczek *od* król; chłopik, chłopiczek *od* chłop.
konik, koniczek, nożyk, nożyczek *od* nóż.
ka, eczka, iczka: rączka, rączeczka *od* ręka, pościelka *od* pościel.
kostka *od* kość, wieżka *od* wieża, żabka *od* żaba.
książka, książeczka *od* księga, kapka, kapeczka.
ławka, ławeczka *od* ława, brozdka, brozdeczka *od* brózda.
bótka, bóciczka; kochanka *od* kochana, krosienka *od* krosna[1].
dziewczyczka *od* dziewka, gołębiczka *od* gołębica
duszyczka *od* dusza duszyca, uliczka *od* ulica.
ko, eczko, iczko, usienko, usieneczko:
oczko, oczyczko *od* oko, uszko, usienko, usieneczko *od* ucho.
brzuszko *od* brzucho, drzewko *od* drzewo, łożko *od* łoże.
jąderko *od* jądro, kółko, kolusienko, kolusieneczko *od* koło.

S přjrostkem ąt *mladých* ątko:

dzieciątko *od* dziecię, prosiątko *od* prosię.
kurczątko *od* kurczę, niemowiątko *od* niemowię.

19. Složená statná gména.

S náměstkami a čjsly:
tydzień *od* ty, tyż *a* dzień, samojedź.
stonog, stokłosa, stolecie.
wszędobył, wszetecznik; wszechmogącność.

S přjdawnými gmény, gežto nezakončený wýchod *o* ráda přigjmagj:
wieloryb *od* wiel *a* ryba, białogłowa[2], staroświat, gołoledź, samopas[3], samochwał, cudzoziemiec,

1. tkalcowský staw; 2. ženská osoba, ženština; 3. dobytek bez pasáka, kůň samopasaucj se.

starowiarzec, dobrodziejstwo, mąkojad, złodziej, czarnolas, krotofila *mjsto* krotochwila.

S ginými gmeny, gežto welmi často samohlásku *o* přiwěšugj:

nocleg, niedźwiedź *mjsto* miódwiedź.
Wojciech *od* woj *a* ciecha, pociecha.
Bogumił, Ludmiła *od* bóg, lud *a* mił, miła.
złotogłow, winogran, kołodziej [1], kołomaz, krwiotok.
kołowrot [2], piwowar, latopis, muchołow *od* mucha *a* łowić.
mięsopust *od* mięso *a* puścić, śrzodopoście, miodosok.
południe, ludojad, ogniożył, ziemiokres [3], okamgnienie.
wojewoda, zakonodawca, zakonodawstwo.

Se slowesy, wšak neywjce gen pro wlastnj gména a přezdjwky:

Borzywoj, Wrocisław, Włodzimir, Śpicigniew.
wiercimak [4], wiercipięta [5], kaziświat.

S částečkami složená gména, neyhustěgi s *ne:*

niecześć, niedziela *od* niedziałać, nieszczęście, nienawiść.
nieznajomość, niedbałość, niewdzięczność *od* niewdzięk.
darmojad, darmopych [6], jednochodnik, powsinoga [7].
arcybiskup, arcyksiąże, społudziedzicz, społuuczeń.
błogosławieństwo, Tarnogród, Wyszegród, Wielegród.
białogłowa, Bołesław, Wacław *mjsto* Więcesław.

S předložkami složená gména wiz mezi předložkami.

Německá složená gména nahražuge sobě Polák buď *a*) gednotliwými prostými slowy, aneb *b*) rozebránjm určowacjho slowa w přjdawné gméno aneb *c*) opisowánjm.

a) *Ziegelhütte*, cegielnia; *Morgenstern*, jutrzenka.
Goldschmied, złotnik; *Zimmermann*, cieśla.
Glockengiesser, dzwoniarz; *Kaufmann*, kupiec.
Thiergarten, źwierzyniec; *Bildhauer*, rzeźbiarz.
Handschuh, rękawica; *Salzfass*, solniczka.

1. kolář; 2. hřjdel, též kolowrat, způsob nástroge při mučenj; 3. obzor; 4. trdlo, tlauk; 5. pudiwjtr, nestálec; 6. hlaupá peycha; 7. tulák.

Nachtigall, słowik ; *Grasmücke*, piegża.
Glockenthurm, dzwonica ; *Gelbsucht*, żółtaczka.
Tischtuch, obrus ; *Handtuch*, ręcznik.
Obstgarten, sad ; *Weingarten*, winnica.
Eisenhändler, żelaznik ; *Buchhändler*, księgarz.

b) *Hauptstadt*, stołeczne miasto, stolica.
Blutsfreund, krewny przyjaciel.
Eckhaus, narożny dóm ; *Neustadt*, nowe miasto.
Wassermühle, wodny młyn.
Meerwasser, morska woda.
Fussvolk, piechota, pieszy lud.
Elfenbein, słoniowa kość.
Sonnenuhr, słoneczny zegar.
Gerstenmehl, jęczmienna mąka.
Weizenbrod, pszeniczny chléb.
Rindfleisch, sztuka mięs, wołowina.
Bieressig, piwny ocet.
Nachthemd, nocna koszula.
Fuchsschwanz, lisi ogon.
Ostwind, wschodni wiatr ; *Westwind*, zachodni wiatr.
Kreutzweg, krzyżowa droga ; *Zugbrücke*, zwodni, zwodzony most.
Frohnleichnahm, boże ciało.

c) *Lobrede*, mowa na pochwałę, mowa pochwalna, *lépe než* chwałomowa.
Haarpuder, proch na włosy, *ne* włosoproch.
Halstuch, chustka na szyję, *ne* szyjochustka.
Ballspiel, gra w piłkę ; *Kartenspiel*, gra w karty.

20. Určenj pohlawj.

Dle wýznamu gsau wšecka gména mužského pohlawj, která mužskau osobu, ženského ale, která ženskau znamenagj: *mąż*, *tata*, *wojewoda*, *syn*, gsau mužského ; *żona*, *mama*, *córka*, ženského. *Papla*, *gaduła*, znamenáli žwáče, gest mužského, pakli žwáčku, ženského pohlawj ; *cień*[1], *cienia* gest mužského, *cień*, *cieni* ženského pohlawj.

Slowa na *ię*, gimiž mladé lidj a zwjřat znamenána býwagj, gsau střednjho pohlawj: *dziecię*, *pacholę*, *dziewczę* ;

1. stjn.

ciele, *szczenię*. *Książę* ale, neznamenáli zrowna mladého knjžete, gest také mužského.

Podlé končenj gsau 1) wšecka slowa mužského pohlawj, kteráž wycházegj na *n*, *ł*, *r*, *z*, *s*, *g*, *ch*, *k* a *f*.

sen,	sagan;	mech,	proch.
len,	dzwon;	brak,	sęk.
stoł,	koł;	kwef[1],	szef.
wór,	dwór.	—	—
wóz,	mróz,		
włos,	kłos,		
róg,	stog.		

2) Wšecka slowa, kteráž se končj na *a*, gsau ženského pohlawj: *trawa*, *melna*, *tonia*, *praca*.

3) Wšecka slowa na *o*, gsau střednjho:

młóto, sadło.

Slowa wycházegjcj na *e*, *ie* a *ię* gsau též střednjho pohlawj: *serce*, *kwiecie*, *brzemię*.

Při některých končenjch gsau některá slowa mužského, a některá ženského pohlawj:

muž. roj,	*žen.* chwoj[2],	*muž.* kopeć,	*žen.* nić.
śpiew,	krew.	plaszcz,	gąszcz.
zęb,	żob[3].	paź,	rzeź.
drop,	ślap[4].	jeż,	łeż.
dom,	karm.	ryś,	wieś.
pień,	dań.	kosz,	mysz.
mól,	sól.	plac,	noc.
źwierz,	szérz.	miecz,	tłucz.
niedźwiedź,	miedź.	—	—

Co gest zde prawidlo a co wýminka?

Dle prawidla gsau mužského pohlawj, která se končj na *j*, *w*, *b*, *p*, *m*. Žen. wýmjnky:

g: *kolej*, *kuczbaj*[5].

w: *krew*, *brew*[6], *ogłów*, *chorągiew* a wšecka dwéslabičná (odwozená) na *ew*: *panew*, *marchew*, *cerkiew*, *konew*,

1. rauška; 2. chwog; 3. wnada, źrádlo; 4. klus; 5. hrubá wlněná tkanina; 6. obočj.

jątrew, zarzew, żagiew, stągiew[1], *rukiew, brukiew, dryukiew*[2], *krokiew, warzechew, Padew*[3].

b: *żob, głąb, głębi* naše hlaub, newšak *głąb, głąbia, głębia* naše mřeň a *głąb, głęba, głębu* naše košťál.

p: *ślap* neb *czlap, konop*, plur. *konopie.*

m: *karm.*

Slowa na *ń* wětšjm djlem odtažená (abstracta) gsau dle prawidla žen. gako: *dań, broń, sień, płoń*[4], *dłoń. skroń*[5], *bojaźń, czerwień, goleń, kieszeń*[6], *jesień, przestrzeń, pogoń, toń, woń, ustroń*[7].

Muž. wýmjnky gsau: *koń, słoń, dzień, okuń, tytuń, ogień, pień, sypień, więzień, szerszeń, przekupień, sierpień, płomień, jęczmień, kamień, jeleń, dureń, dereń, korzeń, grudźień, zbrodzień, kwiecień, nożeń, styczeń, wigień, Poznań, Humań.*

Mužského i ženského pohlawj gsau *darń, cierń, gleń*[8], *krtań.*

Slowa na *l* a *rz* gsau na wětšjm djle muž.: *ul, bol, mol, rydel*[9], *motyl, kociel.* Žen. gsau: *miel, sól, stal*[10], *butel, kąpiel, kobiel*[11], *topiel, topol, kądziel, grążel*[12], *pościel, mięgiel, myśl* (nikoli wšak *smysł, zamysł, umysł*), *latoraśl* a wšecka odtažena na *el.* Muž. i žen. gsau: *biel*[13], *gardziel*[14], *magiel, zuzel; zużel* a *żużel*[15].

Wýmjnky na *rz: twarz, potwarz*[16], *szerz, więcierz*[17], *macierz.*

Slowa konějcj se na *dz* gsau muž. pohlawj. *wódz, ostrowidz, drobnowidz*[18] a t. d.

Wýchod na *dź* gest dle prawidla žen. pohlawj: *kadź, piędź, miedź, żerdź, młodź.* Muž. gsau: *śledź*[19], *łabędź, niedźwiedź, gwoździ*[20], *gwiżdź.*

Wýchod znamenaného *ć* gest ženského pohlawj: *wić*[21], *nać, sieć, kleć*[22], *kłoć*[23], *nić, rzyć.* Muž. naproti tomu

1. štaudew; 2. driák; 3. Padua; 4. prohlubeň na ledě; 5. židowiny; 6. kapsa; 7. austranj, na straně; 8. kus chleba; 9. reyč; 10. ocel; 11. kabele; 12. sděř; 13. blána; 14. gjcen; 15. truska, okuge; 16. pomluwa, obuzenstwj; 17. wrše; 18. mikroskop; 19. hering; 20. hřeb; 21. prautek; 22. hudlařenj; 23. wymlácená sláma, též powřjslo.

gsau: *kopeć, pypeć, Prypeć, poleć, dziegieć, paznogieć, wiecheć, łokieć, kłykieć*[1].

Na *ść* gsau ženského pohlawj: *kość, pakość, złość, miłość* a t. d. Mužsků wým. gsau: *teść, gość, Brześć, Zamość.*

Slowa skonáwagjcj se na *szcz* gsau muž.: *płaszcz, puszcz, tłuszcz, deszcz, dreszcz*[2], *chrobąszcz.* Žen. gest *gąszcz,*

Na čárkowané *ź* gsau pohlawj žen.: *maź, więź*[3], *gałąź, odrowąź.* Muž. gest *paź*[4].

Některá srostitá na *ż* gsau pohl. muž.: *krzyż, nóż, wąż*[5], *oręż, stróż, jeż, ryż, czyż, strzyż*[6]. *ostrzyż, trzebież*[7] a gména měst *Nieświeź, Paryż.* Žen. pohlawj gsau na wětšjm djle odtažená a některá srostitá: *łeż, ciąż* mjsto *ciąża, młodzież, kradzież, straż, grabież, rogoż* a t. d.

Na čárkowané *ś* gsau muž. pohlawj: *ryś, struś, karaś, łosoś, obieś*[8], a zdrobnělá wlastnj gména: *Władyś, Adaś, Antoś, Ignaś* a t. d., gakož i *koś* pochlebné mjsto *koń.* Žen. gsau *oś, wieś, gęś, pierś, Ruś, przycieś* a skrácená *babuś, matuś, Maryś,* mjsto *babusia, matusia, Marysia.*

Gen welmi málo na *sz* gest muž. pohlawj: *kosz, pałasz* a cizj *grosz, wiersz, fałsz.* Wšecka ostatnj gak srostitá tak odtažená gsau pohlawj žen.: *wesz, mysz, kokosz*[9], *roskosz* od *roz* a *kochać. Plesz* gest muž. i žen. pohlawj.

Gednoslabičná na *c* gsau žen.: *moc, noc, plec.*

Tak také složená: *niemoc, pomoc, przemoc, północ.* We wýmjnce gsau toliko cizj: *plac, koc*[10], *kloc* a dosti diwno také domácj *piec.*

Wšecka syllabau *iec* odwozená gména gsau muž.: *czepiec, wieniec, pokrowiec, garniec.* Potom dwéslabičná: *zając, tysiąc, miesiąc, pałac.*

Ženského pohlawj gsau gednoslabičná na *cz*: *rzecz*[11], *tycz,* pročež *tyczka, tęcz* mjsto *tęcza*[12], *siecz, tłucz, klacz*[13], *smycz, tarcz.*

1. klaubek u prstu; 2. mráz po těle; 3. otep; 4. páže; 5. had; 6. střjzljk; 7. kré, kopanina; 8. šibeničnjk; 9. slepice; 10. húně; 11. wěc; 12. duha; 13. klisna.

Tak také složená: *obręcz*, *poręcz*, *zdobycz*, *odsiecz*[1].

Wygmuta gsau muž. *miecz*, *bicz*, *klucz*, *płacz*, *rycz*, *kurcz*, *mocz*.

Mužského pohlawj gsau ale wšecka syllabau *acz* odwozená, též i gednoslabičná: *kołacz*, *piekacz* (mjsto *brytfanna*), *sracz*, *tkacz*. Dále *warkocz*.

Určenj pohlawj w množném.

Množný počet na *a* gest dle prawidla střednjho pohlawj: *usta*, *pluca*, *żarna*[2], *krosienka*, *drwa*, *dziąsła*, *niebiosa*. Předce wšak přigjmagj též mužská i ženská gména w w množném *a* mjsto *y*, pročež *jasła*, *gusła*, *akta*, mjsto *jasły*, *gusły*, *akty*.

Množný počet na *y* gest buď muž. neb ženského pohlawj. Muž. gsau: *cepy*, *cukry*, *dąsy*[3], *gary*[4], *hurty*[5], *kłaki*[6], *łazy*[7], *leki*, *łowy*, *wzwiedy*, *czary*, *wschody*, *kody*. Žen. *mary*, *jagły*, *dudy*, *mydliny*, *graty*[8], *bobowiny*, *bosiny*, *chrzciny*, *jatki*, *kudły*, *łakotki*, *plotki*. Muž. i žen. gsau. *otrąby*, *dzięki*, *okowy*, *okopy*.

Množný na *ie*, *e* gsau skoro wšecky žen. *sanie*, *konopie*, *łubie*, *grabie*, *kurpie*[9], *okuje*, *pomyje*, *wodze*[10], *skrzele*, *nosze*, *kupcie*[11], *lice*, *skrzypce*[12], *szczypce*[13], *cieplice*, *nożyce*, *kleszcze*, *sadze*, *kwaśnice* a t. d. *Pieniądze* ale muž. *Drzwi*, *piersi*, *pleci*, *rupieci*, *smieci*, gakož i *dzieci* gsau ženského pohlawj.

21. Twořenj přjdawných gmen.

Přjdawná gména, nechť ona gsau čisté kořeny aneb odwozena, magj mimo wšeobecné označenj pohlawj (*żyw*, *żywa*, *żywo*), také geště určitěgšj neb zakončené wýchody.

1) *muž*. -y,	*žen*. -a,	*střed*. -e.
zdrowy,	zdrowa,	zdrowe.
żywy,	żywa,	żywe.
jedyny,	jedyna,	jedyne.

1. oswobozenj neb pomoc obležených; 2. ručnj mleynec; 3. grymasy, ošklebу; 4. prowazy, kterýmiž se plachtau řjdj; 5. šalaše na owce; 6. lisice při kowánj konj; 7. paheyly; 8. staré nářadj, z něm. Geräthe; 9. lyčáky (střewjce z lýčj); 10. oprať, uzda; 11. lyčáky; 12. hausle; 13. utěradlo.

2) *muž.* -i,	*žen.* -ia,	*střed.* -ie.
głupi,	głupia,	głupie.
tani,	tania,	tanie.

Čistj kořenowé,

aneb takowá, která zakončený wýchod (*y*, *a*, *e*) přigjmagj:

w: nowy, lewy, dziwy, siwy, płowy, praw, krzyw.
b: luby, słaby, gruby.
p: tępy, slepy, głupi.
m: niemy, sam; przymy, chromy.
n: iny (inny), płony, pelen.
ł: biały, miły, mały, zły, cały, goły.
r: jary, siery, szary, chory, spory, stary.
d: rad, rudy, chudy, blady, młod, tward, śmiady, śniady, gniady, hardy.
dz: cudzy.
t: luty, syt, żołty, swięty, kręty.
ż: duży [1], choży [2], świeży [3].
s: bosy, łysy, rusy, kusy.
st: isty, pusty, czysty, gęsty, prost, tłusty.
cz: czczy [4], ochoczy [5].
g: nag, tęgi, mnogi, plugi, długi, srogi [6], drogi, drugi.
h: błahy [7].
ch: lich, cichy, suchy, płochy, głuchy, kruchy [8].

22. Odwozená přjdawná gména.

Pomocj určitěgšjho wýchodu *y*, *a*, *e* tworj se přjdawná gména.

a) Od obau přjčestj:

uczon: uczony;	umarł: umarły.
poddan: poddany;	rodził: rodziły.
dobyt: dobyty;	ospał: ospały.
jedzon: jedzony;	owdowiała: owdowiała.
przedszedł: przedeszły;	pogorzał: pogorzały.
nienadał się: nienadały;	jadł: jadły.
doskonał: doskonały;	rosł: rosły.

1. weliký, hrubý; 2. pěkný; 3. čerstwý; 4. tešť, prázdný; 5. ochotný; 6. přjsný, ukrutný; 7. špatný, nepatrný, lehkomyslný; 8. křehký.

b) **Ode gmen, wšak gen w složenj.**

bóg: niebogi, ubogi; ręka: bezręki.
lato: stolaty, stoletni; rog: jednorogi.
oko: czarnooki; noga: czworonogi.

Tak také ***złoty*** **od** ***złoto.***

Pomocj určowacjho *i*, *y* odwozugj se přjdawná gména.

a) Od přestupowacjho přjtomného času:

siedząc: siedzący; będąc: będący.

b) Ode gmen žiwaucjch bytnostj, zwlášť zwjřat. Tak gest *boży* od *bog*, *człowieczy* od *człowiek*, *sierotczy* od *sierotek*, *pastuszy* od *pastuch*, *pieszy* od *piech* (*piechota*), *wieszczy* od *wieszciec* odwozeno. Tato forma se srownáwá s Genitivem ginýeh řečj, neb s určowacjm gmenem w německých sklådanjch.

Od ryba: rybia kość, *Fischgräte.*
jeleń: jeleni róg, *Hirschhorn.*
lew: lwia łapa, *Löwenklaue.*
orzeł: orli wzrok, *Adlerblick.*
osieł: ośle ucho, *Eselsohr.*
koza: kozi mléko, *Ziegenmilch.*
liś: lisi ogon: *Fuchsschwanz.*
gęś: gęsie skrzydło, *Gänseflügel.*
pies: psia główa, *Hundskopf.*
zając: zajęcza skórka, *Hasenbalg.*
mucha: musza noga *Fliegenfuss.*
ptak, ptach. ptasze gniazdo, *Vogelnest.*

Přjdawná od střednjch gmen na *ę* (*ię*) odwozená, podržj přjrostek *ęć* swého Genitivu, kdežto *ć* w *c* přecházj:

żwierze, żwierzęcia: żwierzęcy; książę, książęcia: książęcy; cielę, cielęcia: cielęcy. *Tak též* kobieta[1], kobiecie: kobiecy.

d) Ode gmen na *ec*, *ca*, kdežto *c* w *cz* přecházj: *sprawczy* od *sprawca*, *dozorczy* od *dozorca*[2].

e) Od náměstek: *k*, *kto*: *czy*; *jej*: *jej*.

Pomocj wýchodů *ój*, žen. *oja*, střed. *oje*, utwořena gsau přiwlastňowacj od osobnjch náměstek a čjsel *dwa*, *oba*, *trzy*.

1. ženská; 2. dohledač.

méj, moja, moje;	obój, oboja, oboje.
twój, twoja, twoje;	dwój, dwoja, dwoje.
swój, swoja, swoje;	trój, troja, troje.

Wšak také pomocj sauzwuček *w, m, n, l, r, t, sz, st, ch, k* odwozugj se přjdawná gména:

w, ew, aw, ow, owic, iw.

w: *żyw od żyję.*

ew: martew, martwy *od* mrę (mrt), łatwy[1]. czerstew, czerstwy, rzeźwy[2], trzezwy.

aw:	łaskaw *od* łaska;	białawy *od* biały.
	krwawy *od* krew;	czerwienawy *od* czerwiony.
	ćmawy *od* ćma;	mdławy *od* mdły.
	wszawy *od* wesz;	sinawy *od* siny.
	woniawy *od* wónia;	modrawy *od* modry.
	stonawy *od* stonać.	dziurawy *od* dziura.
ow:	bobowy *od* bob;	wozowy *od* wóz.
	borowy *od* bor;	serowy *od* ser.
	bukowy *od* buk;	skopowy *od* skop.
	dębowy *od* dąb;	wieprzowy *od* wieprz.
	woskowy *od* wosk;	kozłowy *od* kozieł.
	jodłowy *od* jodła;	wojskowy *od* wojska.
	brzozowy *od* brzoza.	zamkowy *od* zamek.

ów, owa, owo *přiwěšuge se mužským gmenům, gimiž se osoby znamenagj, k utwořenj přiwlastňowacjch:*

panów, -owa, -owo;	Piotrów brat
Dawidów, -owa, -owo;	Piotrowa córka.
kowalów, -owa, -owo;	Piotrowo dziecię.

owic *též* owicz *zastáwá mjsto dáwných patronymiků:*
Piotrowic, Piotrowicz, Pawłowic, Pawłowicz.

iw:	ogniwy *od* ogień;	wadziwy *od* wada.
	gniewiwy *od* gniew;	wrzodliwy *od* wrzod.
	łżywy *od* łeż;	straszliwy *od* straszyć.
	leniwy *od* leń;	chętliwy[4] *od* chęć.
	burzliwy *od* burzyć.	pamiętliw *od* pamięć.
	niegodziwy[3].	łaskotliwy[5] *od* łaskota.
	poczciwy.	szczęśliwy *od* szczęście.

1. lehký, snadný; 2. řezký, bodrý, čerstwý; 3. ošklivý, ohyzdný, mrzký; 4. ochotný; 5. lechtiwý.

Složené formy owny, owni, owaty, owity, owski *wiz pod* ny, ni, aty, isty, ity, asty, ski.

om (*zastaralé*): znajomy *od* znać; wiadomy *od* wiedzieć.

om:	łakomy *od* łakać;	widomy *od* widzieć.
	n: en, ien, in; ny, ni, eny, ieny, iny.	
en:	pewien[1], pewna, pewno;	dłużen, dłużna, dłużno *od* dług.
	winien, winna, winno.	
	przytomny *od* przy tom;	wolen, wolny.
	godzien, -na, -ne;	pełen, pełny.
	silen, silny *od* siła;	pilen, pilny *od* pila.
	próżdzien, próżny.	mocen mocny *od* moc.
ny:	smutny *od* smutek;	węgiełny *od* węgieł.
	ładny *od* Łada;	woźny *od* wóz;
	piękny, krasny *od* krasa;	gwiazdny *od* gwiazda.
	cielesny *od* cialo(G.cielesie);	koniecżny *od* koniec.
	boleśny *od* boleść;	wieczny *od* wiek.
	służebny *od* służba;	rzéczny *od* rzéka.
	skrómny.	studniczny *od* studnica.
	piśmienny *od* pismo;	żelazny, śrebrny.
	rybny *od* ryba.	konopny, kamienny.
	ludny *od* lud;	sukienny *od* sukno.
	sławny *od* sława;	żytny, pszeniczny.
	nocny *od* noc.	wodny *od* woda.
	dzienny *od* dzień.	wapienny *od* wapno.
ni:	pośledni *od* poślad;	zadni *od* zad.
	ostatni[2] *od* ostatek.	dostatni[3], śrzedni, powszedni.
	przedni *od* przed.	
owny:	duchowny *od* duch;	domowny *od* dom.
	bojowny *od* bojować;	żartowny, żartomowny.

eb *a* ny: chwalebny, wielebny.

ony, iany:	czerwony, zielony;	wełniany *od* wełna.
	śklany *od* śklo, pieczony;	drewiany, słomiany.
	skorzany *od* skora;	gliniany *od* glina.
	zawołany[4];	kochany[5] *od* kochać.
yny:	jedyny, jedynki *od* jedna.	

1. gistý; 2. poslednj; 3. hogný; 4. slawný, powěstný; 5. milowaný.

in, ina, ino, *tworj přiwlastňowacj ženských osob:*
panin *od* pani; babin *od* baba.
Anusin, Andzin; Marysin.
matczyn *od* matka; kowalczyn *od* kowalka.
siostrzyn *od* siostra; lubuszyn *od* Lubusza.

elny, *z* el *a* ny.
zbawicielny [1]; śmiertelny *od* śmierć.

ł: eł, ły, eły, ały, iły (zastar.):
eł: mdeł, mdły; obły *od* ob; okrągły *od* krąg.
światły *od* świat; ciepły; smukły; ścisły [3], wesoły, kisły.

ały: zdrobniały, wspaniały, dbały.

iły: Přirowney wýš §. 22.

r: er, ry (zastar).
er: dobry *od* doba, mokry *od* mok, ostry *od* ość.
chytry *od* chycić, chwycić; przykry *od* przek.
t: at, ut, it: aty, ity, uty.

at: głowaty, okaty, brzuchaty, włosaty, kudłaty.
popielaty, srokaty *od* sroka, bogaty *od* bóg.
rogaty *od* róg; mięszaty [4], węzłowaty.

it: obfity [5] *mjsto* obchwity,

ast: gliniasty, węglasty, graniasty, drewniasty, głowiasty, strupiasty, kulasty.

ist: krwisty, oczcwisty [6], kamienisty, wodnisty, wełnisty, drewnisty, popielisty, węglisty, pochodzisty, rzęsisty [7], mięsisty, zamaszysty, wiekuisty, gorzysty, złocisty, stłoczysty.

owaty, *z* ow *a* at.
jadowaty, mchowaty, iłowaty, wrzodowaty, całkowaty.

owity, *z* ow *a* it:
pracowity, jadowity, chorowity, całkowity.

istew, *z* ist *a* ew.
młodzistwy, celistwy, płodzistwy *od* płod.
sk: ski, ska, skie (*sko*).

ski: niebieski, *od* niebo, niebiesa; łoński *od* łoni.
koński, świński *od* koń, świnia.

1. spasitelný; 2. wyfintěný; 3. uzký, přjsný; 4. smjšený; 5. hogný; 6. očitý; 7. hustý, hogný; 8. pádný, důrazný.

boski *mjsto* bożski *od* bóg; męski, żoński.
pogański, panieński *od* panna.
pański *od* pan, wojeński.
dworski *od* dwór, braterski.
morski *od* morze.
czeski *mjsto* czeszski *od* Czech.
włoski *mjsto* włoszski *od* Włoch.
praski *mjsto* prażski *od* Praga, mniski, mniszski *od* mnich.
płaski *mjsto* płaszski *od* płocha.
rzéski *mjsto* rzészski *od* rzésza.
turecki *mjsto* turecski *od* Turek.
niemiecki *mjsto* niemiecski *od* Niemiec.
wiédeński *od* Wiédeń, wieski *mjsto* wiesski *od* wieś.
saski *mjsto* sasski *od* Sas.
siostrzyński *od* siostrzyn, macierzynski *od* macierzyn.
dziecinski *od* dziecin.

owski, *z* ow *a* ski:
żydowski, ojcowski *od* otec.
synowski *od* syn, osłowski.

ewski: królewski.

śny: miłośny *mjsto* miłostny.

sz: szy, ejszy, wlastně twořjcj syllaba stupňowánj.

szy: tutejszy *od* tu, dzisiejszy *od* dzisaj [1], pierwszy.
niniejszy *od* ninie, wczorajszy, jutrzejszy [2].
onegdajszy, niegdajszy, teraźniejszy [2].
inakszy *mjsto* inszy.

cz: acz (*zastar.*), aczy:
domaczy *od* dom, rączy [3], porywczy [4].

aczny, *z* ac *a* ny: bojaczny *od* boję się, zaczny.

ch, ech: wiotech, wiotchy.

uchny: miłuchny, maluchny, króciuchny, jaśniuchny.

k: ek, ok, ik; ki, eki, oki, iki (*zastar.*)

ek: gibki, cierpki, cienki, miałki, gorzki, szybki [5].
gładki, rzadki, krótki, nizki, ślizki, szorstki [6].
ciężki *od* ciągnąć, lekki.
mięki *mjsto* miękki, miękek.

1. dnešnj; 2. nyněgšj; 3. ručj, čilý; 4. kwapný, náhlý; 5. rychlý; 6. drsný, srstnatý.

eki: daleki *od* dal.
oki: dziwoki, dziki *od* dziwy, głęboki, széroki, wysoki.
iki: wielki *mjsto* wieliki *od* wiel.

23. Zdrobnělé formy přjdawných gmen:

uchny, uski, usienki, usieneczki, uczki, utki, utenki, uteneczki:
cieniuchny, cieniuski, cieniusienki, cieniusieneczki, cieniuczki, cieniutki, cieniutenki, cieniuteneczki.
bieluchny, bieluski, bielusienki, bielusieneczki, bieluczki, bielutki, bielutenki, bieluteneczki.
młodziuchny, młodziuski, młodziusienki, młodziusieneczki, młodziuczki, młodziutki, młodziutenki, młodziuteneczki.
złociuchny, złociuski, złociusienki, złociusieneczki, złociuczki, złociutki, złociutenki, złociuteneczki.
wąziuchny, wąziuski, wąziusienki, wąziusieneczki, wąziuczki, wąziutki, wąziutenki, wąziuteneczki.
cichuchny, cichuski, cichusienki, cichusieneczki, cichuczki, cichutky, cichutenki, cichuteneczki.

24. Složená přjdawná gména.

Od složených statných gmen odwozená:
powodny *od* powod; wychodny *od* wychod.

Z rozličných částek řeči, kteréž určowacj článek složenj dělagj:

powszedni *od* wesz dzień, wszeteczny *od* wsze *a* tknę.
każdodzienny *od* każdy dzień, siedmioletni *od* siedm lat.
jednomyślny *od* jedna myśl, samodrugi *od* sam drugi.
dobrowolny *od* dobra wola, złopowieśny *od* zła powieść.
twardoszyi *od* twarda szyja, lekkomyślny *od* lekka myśl.
wielkonocny *od* wielka noc, swiętoduski *od* swięty duch.
ostrosieczny *od* ostra siecz, staromiejski *od* stare miasto.
małostroński *od* mała strona, śrzodozemny *od* śrzód *a* ziemia.
starożytny starodawny *od* stary *a* żyć, dawno.
zimostradny[1] *od* zima stradać, prawdomówny.
welnorodny *od* welna, bogobojny *od* bóg *a* boję się.

1. pozdnj.

Složená s částečkau *nie:*

nieludski, niemądry, niegodziwy, nieśmiertelny. niebogi, niewidomy, niezdatny[1], niezdolny[1], nienasycony, nieprzebytny[2], nieprzydatny[3]. nieuśmierzony, nieustawiczny, niewzruszony.

25. Twořenj stupňowánj.

Neprawidelné stupňowánj (*compratio*) twořj se pomocj syllaby *szy:*

dobry:	lepszy.	wielki:	większy *mjsto*
zły:	gorszy;		wielszy.
mały:	mniejszy.		

Wětšj djl utwořených pomocj *ki* přigjmá prawidelně *szy* k pauhé půwodnj syllabě:

głęboki:	głębszy;	rzeski:	rzeższy.
daleki:	dalszy;	nizki:	niższy.
szeroki:	szerszy;	blizki:	bliższy.
gładki:	gładszy;	ciężki:	cięższy.
rzadki:	rzadszy;	wysoki:	wyższy.
krótki:	krótszy.		

Také po gednoduché sauhlásce klade se raděgi *szy:*

żywy	żywszy;	młody:	młodszy.
słaby:	słabszy;	blady:	bladszy.
głupi:	głupszy;	bogaty:	bogatszy.
chromy:	chromszy;	drogi:	droższy.
tani:	tańszy;	tęgi:	tęższy.
goły:	golszy;	cichy:	ciszszy.
stary:	starszy;	suchy:	suszszy.

Po dwogité sauhlásce žádá blahozwučnost *iejszy:*

łatwy:	łatwiejszy;	ciepły:	cieplejszy.
rzeźwy:	rzeźwiejszy;	podły:	podlejszy.
hojny:	hojniejszy:	ścisły:	ściślejszy.
pewny:	pewniejszy;	biegły:	bieglejszy.
skromny:	skromniejszy;	smukły:	smuklejszy.
silny:	silniejszy;	szczodry:	szczodrzejszy.

1. nehodjcj se, neschopný; 2. nepřestupný; 3. nepřjchylný; 4. nepohnutý.

ładny:	ładniejszy:	chytry:	chytrzejszy.
bolesny:	boleśniejszy;	ostry:	ostrzejszy.
mocny:	mocniejszy;	pstry:	pstrzejszy.

W některých připaděj blahozwučj *szy* i *iejszy:*

miły:	milszy, milejszy;	gibki[1]:	gibszy, gibczejszy.
hardy:	hardszy, hardziejszy;	giętki[1]:	giętszy, giętczejszy.
żołty:	żołtszy, żołciejszy;	miązki[2]:	miąższy, miąższejszy.
pusty:	pustszy, puściejszy;	płaski:	płaszszy, płaszczejszy.
tłusty:	tłustszy, tłuściejszy;	darzki:	darższy, darżczejszy.
gęsty:	gęstszy, gęściejszy;	miękki:	miększy, miękczejszy.
oczewisty:	oczewistszy, oczewiściejszy.	lekki:	lekszy, lekczejszy.

Poslednj má též *lżejszy* gako od prawého *legki.*

Některá měnj *a, ą* w *e, ę,* a wycházegjcj na *ony,o* w *e:*

biały:	bielszy;	miałki:	mielszy.
śmiały:	śmielszy;	czarny:	czerniejszy.
skąpy:	skępszy;	wązki:	węższy.
mądry:	mędrszy;	gorący:	gorętszy.
czerwony:	czerwieńszy;	zielony:	zieleńszy.
przestrony:	przestrzeńszy;	uczony:	uczeńszy.

Mnohá ale bez proměny zůstáwagj:

cały:	calszy;	trwały:	trwalszy.
stały:	stalszy;	wspaniały:	wspanialszy.
zuchwały:	zuchwalszy;	ciągły:	ciąglejszy.

Předložj-li se Komparatiwu částečka *naj,* gest z něho Superlatiw:

najlepszy, najgorszy, największy, najmniejszy.

26. Twořenj a formy čjsel (Numeralia).

Prostá čjsla.

I. *Základnj.*	II. *Řadownj.*	I. *Základnj.*	II. *Řadownj.*
1. jeden.	pierwszy.	6. sześć.	szósty, a, e.
jedna.	pierwsza.	7. siedm.	siódmy, a, e.
jedno.	pierwsze.	8. ośm.	ośmy, a, e.
2. dwa, dwie.	drugi, a, ie.	9. dziewięć.	dziewiąty, a, e.
3. trzy, trzej.	trzeci, ia, ie.	10. dziesięć.	dziesiąty, a, e.
4. cztéry.	czwarty, a, e.	100. sto.	setny, a, e.
5. pięć.	piąty, a, e.	1000. tysiąc.	tysiączny, a, e.

1. hebký; 2. tuhý, hustý.

Jeden, jedna, jedno gest pomocj *en* twořeno: *Dwa*, při žiwotných *dwaj* gest muž. a střednj dwogný, *dwie* žen. Tak také *oba*, *obie*. Na *trzy* a *cztéry* gest množný počet skrze *y* poznačen. *Pięć* až do *dziesięć* gsau bezpohlawná gména. *Sto* gest střednjho, *tysiąc* mužského pohlawj. Řadownj čjsla gsau prawá přjdawná gména: *pierwszy* pomocj *szy* od *pierw*, tudyž také zastaralé *pierwy, a, e; wtóry* pomocj *tor* a *dwa*, mjsto *dwatory* (cf. *δευτερος*), *trzeci*, *czwarty* pomocj *ci*, *ty* od swých základnjch utwořena. Ostatnj pomocj určowacjho *y*, *a*, *e* aneb *ny*, *na*, *ne*: *piąty*, *szósty*, *siódmy*, *ośmy*, *dziewiąty*, *dziesiąty* od *pięć*, *sześć* a t. d. *tysiączny* od *tysiąc*.

Složená čjsla s *na*:

	I.	II.
11.	jedenaście.	jedenasty, a, e,
12.	dwanaście.	dwanasty, a, e.
13.	trzynaście.	trzynasty, a, e.
14.	cztérnaście.	cztérnasty, a, e.
15.	piętnaście.	piętnasty, a, e.
16.	szesnaście.	szesnasty, a, e.
17.	siedmnaście.	siedmnasty, a, e.
18.	ośmnaście.	ośmnasty, a, e.
19.	dziewiętnaście.	dziewiętnasty, a, e.

Složená čjsla bez *na*:

	I.	II.
20.	dwadzieścia.	dwudziesty, a, e.
30.	trzydzieści.	trzydziesty, a, e.
40.	cztérdzieści.	cztérdziesty, a, e.
50.	pięćdziesiąt.	pięćdziesiąty, a, e.
60.	sześćdziesiąt.	sześćdziesiąty, a, e.
70.	siedmdziesiąt.	siedmdziesiąty, a, e.
80.	ośmdziesiąt.	ośmdziesiąty, a, e.
90.	dziewięćdziesiąt.	dziewięćdziesiąty, a, e.

Starobylého *jedenmiędzcetma* t. g. *jeden między dziesiątma*, *dwamiędzcetma* a t. d. w staropolských památkách geště sem nenalezl, a *dwadzieścia jeden*, *dwadzieścia dwa* a t. d. gsau nynj w obyčegi. Pročež také *dwudziesty pierwszy*, *dwudziesty drugi*, *trzeci* a t. d. Práwě tak

trzydzieści jeden, *trzydzieści dwa* a t. d. *trzydziesty pierwszy*, *drugi*, *trzeci* až do *dziewięćdziesiąt dziewięć*, *dziewięćdziesiąty dziewiąty*.

dwieście,	dwa tysiące.	dwusetny,	dwutysiączny.
trzysta,	trzy tysiące.	trzechsetny,	trzechtysiączny.
cztérysta,	cztéry tysiące.	cztérochsetny,	cztérechtysiączny.
pięćset,	pięć tysięcy.	pięćsetny,	pięciotysiączny.
sześćset,	sześć tysięcy.	sześćsetny,	sześciotysiączny.
siedmset,	siedm tysięcy.	siedmsetny,	siedmiotysiączny,
ośmset,	ośm tysięcy,	ośmsetny,	ośmiotysiączny.
dziewięćset,	dziewięć tysięcy.	dziewięćsetny,	dziewięciotysiączny.
dziesięćset,	dziesięć tysięcy.	dziesięćsetny,	dziesięciotysiączny.

Po *pięć* a t. d. stogj *sto* a *tysiąc* w Genitivu: *set*, *tysięcy*. Před *setny*, *tysiączny* ale stogj čjsla *dwa*, *trzy*, *cztéry*, *pięć* a t. d., w Genitivu: *dwu*, *trzech*, *czterech*, *pięcio* mjsto *pięciu*. *Dwusetny* gest lépe než *dwóchsetny*. Tak také w skládánj s přjdawnými, gežto od *dzień*, *miesiąc*, *lato* odwozena gsau:

dwudzienny,	dwumiesiączny,	dwuletni.
trzydzienny,	trzymiesiączny,	trzyletni.
cztérodzienny,	cztérmiesiączny,	czterletni.
pięciodzienny,	pięciomiesiączny,	pięcioletni.
stodzienny,	stomiesiączny,	stóletni.
tysiącdzienny,	tysiącmiesiączny,	tysiącletni.

Obyčegněgšj gest wšak *dwudniowy*, *trzydniowy*, *cztérodniowy*, *pięciodniowy*, *sześciodniowy* a t. d. *Wtóropierwszy*, *trzeciodzienny*, *czwartodzienny* a t. d. Tak také přicházj *drugoletni*, *trzecioletni*, *czwartoletni* a t. d. což se od *dwudniowy*, *dwuletni* wýznamem rozeznáwá. Mjsto *jednoletni* řjká se také *jednoroczny* neb gen *roczny* od *rok*. K giným skládánjm hodj se také *dwoje*, *troje*; *dwojnasobny*, *trójjęzyczny*, *trójnogi*, *trójrogi*, nynj *trzynogi*, *trzyrogi*.

Rodowá čjsla.

Od *dwa, oba, trzy* odwozena gsau pomocj *oj* zastaralé:

Muž. dwój,	*Žen.* dwoja,	*Střed.* dwoje.
obój,	oboja,	oboje,
trój,	troja,	troje.

Od *cztéry* ale gest *czworo, czwory* a pomocj *or* wšecka ostatnj twořena:

pięcioro,	pięciory, a, e *od* pięć.
sześcioro,	sześciory, a, e *od* sześć.
siedmioro,	siedmiory, a, e *od* siedm.
ośmioro,	ośmiory, a, e *od* ośm.
dziewięcioro,	dziewięciory, a, e *od* dziewięć.
dziesięcioro,	dziesięciory, a, e *od* dziesięć.
dziewięćdziesięcioro,	dziewięćdziesięciory, a, e.
tysięcioro,	tysięciory, a, e *od* tysiąc.
kilkoro,	kilkory, a, e *od* kilka.
kilkanaścioro,	kilkanaściory, a, e.

Wšecka tato rodowá čjsla zástupugj často základnj: *dziesięcioro przykazania bożego.* Wýchodem *aki* utwořena gsau: *jednaki, dwojaki, trojaki* atd. Mjsto *kilkory*, řjká se *kilkoraki*, tak gako *jednoraki, czworaki, pięcioraki, sześcioraki, siedmioraki* a t. d. až do *dziewiętnastoraki* pak *iloraki*, kolikerý, *wieloraki*, mnohotný.

Násobnj čjsla.

pojedynczy,	czwornasobny,	stonasobny.
dwójnasobny,	pięciornasobny,	tysiącnasobny.
trójnasobny,	sześciornasobny,	wielonasobny.

Také se řjká *dwóisty, troisty* atd. gakož i *pojedynczy, podwójny, potrójny, poczwórny, popiątny* a t. d. Z neurčitého čjsla *kilka* (st. *kila*) složeno gest pomocj *naście, dziesiąt, set, tysięcy.*

kilkanaście,	*několik od 10 až do 20.*
kilkadziesiąt,	*několik od 20 až do 100.*
kilkaset,	kilka tisięcy.

Kroć spogeno s základnjmi čjsly, twořj přjslowky (adverbia): *jedenkroć* (lépe *raz*), *dwakroć, trzykroć* a t. d.

Z tohe gsau přjdawná *jednokrotny*, *dwukrotny*, *trzykrotny*, *czterykrotny* neb *czterokrotny*, *pięćkrotny* neb *pięciokrotny* a t. d. *ilekrotny*, *tylekrotny*, *wielekrotny*.

Čjsla s předloženjm *poł*:

muž.	półtora kieliszka,	półszósta talara.
	półtrzecia łokcia,	półsiódma garnca.
	półczwarta grosza,	półdziewiąta dnia.
	półpiąta korca,	półdziesiąta funta.
žen.	półtoréj godziny;	półpiątéj kwarty.
	półtrzeciéj mili;	półsiódméj kopy.
	półczwartéj miary;	półośméj ćwierci.

Czwarta, *piąta*, *dziesiąta*, gsau Genitivy nezakončených přjdawných gmen mjsto zakončených *czwartégo*, *piątégo*, *dziesiątégo*. *Półtora* gest mjsto *pół wtora* t. g. *pół drugiégo*.

Kladeli se před řadownj čjslo *samo*, znamená se tjm, kolikátý kdo sám w počtu gest: *samowtor*, *samotrzeć*, *samoczwart*, *samodziesiąt* a t. d.

Od čjsel odwozená gména.

Syllabau *ka*:

jedniczka od jedna;	czwórka *od* czwory.
dwójka *od* dwój;	piątka *od* pięć.
trójka *od* trój;	szóstka *od* sześć.

Tak také gsau *siodemka*, *osiemka*, *dziewiątka*, *dziesiątka* a t. d. syllabau *ka* tweřena; *jedniczka* nenj w obyčegi, a řjká se toliko *jeden*; *trzeciaczka* gest třetjdennj zimnice.

Syllabau *ik* a *nik* nèkterá gména mincj a dústognostj:

piątnik, *5 kreycarů*;	siedmnaśnik, *17 kreyc.*
dziesiątnik, *10 kreycarů*;	dwudziestnik, *20 kreyc.*

pięćdziesiątnik, *člowěk 50letý neb nad 50 muži.*
sześćdziesiątnik, *60tiletý*; dziewięćdziesiątnik, *90letý.*
setnik, *heytman*; tysiącznik, *nad 1000 muži.*
dziesiątnik, *také nad 10 muži, rotmistr neb kaprál.*

Syllabau *ek* gména dnj, aneb djl:

wtorek *od* wtory;	czwartek *od* czwarty.
piątek *od* piąty;	dziesiątek *od* dziesiąty.

Syllabau *ak* celek tolika gednot aneb kusů: *czwartak, piątak, szóstak, siodmak, ósmak.*

Pomocj *ina* částka celého:

trzecina, *czwiercina*, pięcina, sześcina.
siedmina, ośmina, dziesięcina, dwudziescina.

Mjsto *czwiercina*, řjkagj wjce *czwierć*, *czwartka*, též *czwiertnia*.

Pomocj *ica*: *troica*, *połowica* také *półka*.

Hromadná čjsla.

Kopa, para, tuzin, mędel.
ile, tyle, kiłka, wiele, mnogo, mnogi, moc, siła, trocha,
mało, wszystko, każdy, każden.
niektory, żaden, żadny *mjsto* niżadny.
wszelki, wszelaki.
wszystek, wszystka, wszystko.
wszytek, wszytka, wszytko.

27. Tworenj a formy náměstek.

Náměstky záležegj buď w prostých půwodnjch zwucjch aneb syllabách, gako *ja*, *ty*, *on*, *my*, *wy*, *sam*, *co*, staré *kij*, *czyj* buď gsau pomocj syllaby *ój*, *en*, *er*, *ak* tworeny, gako:

mój, moja, moje *od* m.	ten, ta, to *od* t.
sen, *zastaralé od* s.	ów, owa, owo.
jenż, *zastaralé od* i, jego.	on, ona, ono.
kaki, *zastaralé od* k.	który, a, e, *od* kto.
taki, takowy *od* t.	ktoren *od* który.
jaki, qualis, *od* i.	inaki *od* iny (inny).

Aneb gsau složeny, přiwěšugjce k sobě *to*, *no*, *koli*, *kolwiek*.

kto, *z* k *a* to;	tentoże, *z* ten, to, że.
tento, *z* ten *a* to;	ktokolwiek, cokolwiek.
jeżto, *zastaralé z* jeż *a* to;	którykolwiek.
ówto, *z* ów *a* to;	jakikolwiek.

Slabě určowacj *ś* na konci, gest gen skrácené *si*: *ktoś, ktosi; coś, cosi; jakiś, jakisi; ktoryś, ktorysi* a t. d.

Také s předloženým *lada*: *ladaktoś*, *ladacoś*, *ladajakiś* a t. d.

Na konci *ż*, gakož i *ć* wygadřugj důraznost: *któż*, *któć*, *cóż*, *coć*. Gindy býwá *ż* wztahowacj: *któryż*, *jegoż*, *jemuż*.

Nie gest twrděcj, *ni* ale zapěracj:

niekto, nieco.	nikt, nižadny, nižaden.
niektóry, niejaki.	nic (*mjsto* nico).

W *nižaden*, *nižadny* odpadáwá rádo *ni*: *žaden*, *žadny*. *Každy* pošlo z *kyždo* (*ky* a *ždo*). *Jedenkaždy* gest gen w hromadu staženo. Stařj psáwali *koždem*, *koždy*.

Osobné náměstky

býwagj, přicházegjli w průpowědi, hned také ukazowacj. Náměstky *ja* a *my* prwnj, *ty* a *wy* druhé osoby, platj we wšem pohlawj.

m. ja sam,	*ž*. ja sama,	*s*. ja samo.
ty sam,	ty sama,	ty samo.
my sami,	my samy,	my samy.

Na třetj osobě se pohlawj znamená hláskami *a*, *o*:

on, ona, ono; ów, owa, owo.

Aneb těmito *y*, *a*, *e*: *iny*, *ina*, *ine*; *każden*, *każdy*, *każda*, *każde*.

Wracowacj náměstka *się*, newracj přjsudek (Prädicat) na podmět toliko třetj, ale i druhé a prwnj osoby:

1. boję się,	2. boisz się;	3. boi się
boimy się,	boicie się,	boją się.
ja sam od siebie,	ty sam od siebie,	on sam od siebie.
my sami od siebie,	wy sami od siebie,	oni sami od siebie.

Tázacj náměstky.

jaki, który;	co, coć, coż, cożć.
kto, ktoż; czyj, *také přitom přiwlastňowacj*.	

Wšeobecný tázacj zwuk *k* přecházj před *e* w *cz*, *cze*, druhdy mjsto *ce*. Tudyž *czego*, *czemu*, zastaralé *nacz*, *naczże*.

Ukazowacj náměstky.

Na otázku *który* aneb *jaki*, odpowjdá se ukazowacjmi náměstkami:

sen, sijż, *zastaralé.*	tenże, taże, toże.
ten, ta, to; tento, tato, toto.	ten sam, ta sama, to same.
on, ona, ono.	takowy, takowa, takowe.
ów, owa, owo.	iny, ina, ine.

Ukazowacj *ś* zachowalo se geště w *dziś, latoś.*

Wztažné náměstky.

Wztahowacj náměstky přiwozugj zásudek (Nachsatz) na podmět předcházegjcj průpowědi, ať gest ukazowacj náměstkau oznámen neb nenj: staré *jenž, jaki* mjsto *kaki.*

Ano i tázacj náměstky býwagj přiwěšenjm *ż* wztahowacj: *któż, cóż; któryż* s přiwěšeným *to: któryżto.*

Také přiwlastňowacj *jéj, ich, czyj,* býwagj skrze *ż* na konci wztahowacj: *jéjż, jéjżto, ichże, ichżto, czyjże, czyjżto,* tak také Genitivy *jegoże, ichże.*

Přiwlastňowacj námměstky.

Na otázku *czyj* odpowjdá se náměstným přjdawným gmenem *mój, twój, swój, jéj, nasz, wasz, niczyj, nicczyj, kogoś,* a Genitivem *jego, ich:*

mój,	moja,	moje *od* m.
twój,	twoja,	twoje *od* ty.
swój,	swoja,	swoje *od* się.

Ženské *moja, twoja, swoja* skracuge se někdy, wšak ne tak často gako w Čechách, w *ma, twa, swa,* střednj ale *moje, twoje, swoje* w *me, twe, swe.*

Poněwadž *się* wracowacj náměstka wšech třj osob gest, znamená *swój* negen wlastnictwj třetj, ale i druhé a prwnj osoby, geli podmětem průpowědi, a w té přjpadnosti gest *swój* také *meus, tuus, noster, vester,* aneb to, čo *mně, tobě, nám, wám* náležj.

Newztahugeli se *ejus* na podmět průpowědi, užjwá tu též Polák Genitivu 3tj osoby: *jego,* w množném *ich,* eorum.

To také platj o wztahowačjm *jegož, ichže.*

Jéj a t. d. ejus, od starého Genitivu *jeja*, wztahuge se na ženskau osobu.

nasz, nasza, nasze *od* nas. nieczyj *od* niekto.
wasz, wasza, wasze — was. niczyj — nikt.

Naszyniec, nostras, *waszyniec*, vestras gsau od *nasz*, *wasz* odwozená gména.

28. Twořenj a formy slowes.

Na slowesu se dá šest rozličných forem rozeznati:

I. a) *nios-ę, nies-ć*, K půwodnj syllabě *nios.*, *nies*, přidáwá se w přjtomném čase *-ę*, w neurčitém způsobu *-ć*.

b) *pi-ję, pi-ć*. Půwodnj syllaba *pi* přigjmá w přjtomném *-ję*, (mjsto *ju*), w neurčitém *-ć*.

II. *pły-nę, pły-nąć*. Půwodnj syllabě *pły* se zawěšuge w přjtomném *-nę*, w neurčitém *-nąć*.

III. *won-ieć, won-ię*. K půwodnj syllabě *won* se přidáwá w neurčitém *-ieć*, w přjtomném *-ię*.

IV. *sadz-ić, sadz-ę*. K půwodnj syllabě *sadz* se klade w neurčitém *-ić*, w přjtomném *-ę*.

V. *siad-am, siad-ać*. Půwodnj syllaba *siad* béře k sobě w přjtomném *-am*, w neurčitém *-ać*.

VI. *kup-uję, kup-ować*. Půwodnj syllaba *kup* se prodlužuge w přjtomném zwukem *-uję*, w neurčitém *-ować*.

29. Slowesa prwnj formy.

A. *Přjtomný* -ę. *Trp. přjčestj* -ion.
Přjčestj -ł. *Neurčitý* -ć.

(1)

ziębię, ziąbł, — ziąbść.
grzebię, grzebł, grzebion, grześć *mjsto* grzebść.

Grzebł, *grzebść* gest giž zastaralé a mjsto toho 5té formy *grzebał*, *grzebać* se gen užjwá.

(2)

wiodę,	wiodł,	wiedzon,	wiešć.
kładę,	kładł,	kładzon,	kłašć.
bodę,	bodł,	bodzon,	bóšć.
jém,	jadł,	jedzon,	jéšć.

Posledaj se ližj toliko w přjtomném čase.

gniotę,	gniotł,	gniecion,	gniešć.
plotę,	plotł,	plecion,	plešć.
miotę,	miotł,	miecion,	miešć.
rostę,	rosł,	—	róšć.

Rostę nenj w užjwánj, gež w přjtomném druhá forma *rosnę* zastupuge.

(3)

wiozę,	wiózł,	wiezion,	wieźć.
gryzę,	gryzł,	gryzion,	gryźć.
niosę,	niósł,	niesion,	niešć.
trzęsę,	trząsł,	trzęsion,	trząšć.
pasę,	pasł,	pasion,	pašć.

(4)

strzygę,	strzygł,	strzyżon,	strzyc.
strzegę,	strzegł,	strzeżon,	strzec.
żgę,	żogł,	żżon,	żec (*staré*).
mogę,	mogł,	możon,	moc.
piekę,	piekł,	pieczon,	piec.
wlokę,	wlokł,	wleczon,	wlec.
rzekę,	rzekł,	rzeczon,	rzec.
ciekę,	ciekł,	cieczon,	ciec.
siekę,	siekł,	sieczon,	siec.
tłukę,	tłukł,	tłuczon,	tłuc.

Zde přešlo před *on* trpného přjčestj *g* w *ż*, *k* w *cz*, *gć* a *kć* ale (w neurčitém) w *c*. Prwnj čtyry pjšj Poláci posud proti wšj analogii: *strzydz, strzedz, żedz, modz*.

Gest wšak trogj uchýlenj od této obdoby (analogie).

α.	*Přjtomný*	-ę, -ię.
	Čin. přjčestj	-ał.
	Trp. přjčestj	-an.
	Neurčitý	-ać.

rwe̥,	rwał,	rwan,	rwać.
szczwe̥,	szczwał,	szczwan,	szczwać.
żone̥,	gnał,	gnan,	gnać.
ściele̥,	słał,	słan,	słać.
śle̥,	słał,	słan,	słać.
biore̥,	brał,	bran,	brać.
sse̥,	ssał,	ssan,	ssać.
łge̥,	łgał,	łgan,	łgać.
szcze̥,	szczał,	szczan,	szczać.
śpie̥,	spał,	span,	spać.

Żone̥ se welmi zřjdka užjwá, mjsto toho se řjká obyčegněgi *pe̥dze̥* a někteřj pjšj nelepé *gnam*, tak také *szczwam*, *łgam*, a *łže̥*. *Kołe̥, kłoł, kłoć* má trpné přjčestj *kłot* mjsto *kłan*.

β. *Čin. přjčestj* -ał.
Trp. přjčestj -on.
Neurčitý -éć.

piele̥,	plał,	plon,	pléć.
miele̥,	mlał,	mlon,	mléć.

K nepochopenj gest, gak proti wšemu užjwánj mnozj grammatjci činné přjčestj *pełł*, *mełł*, třetj osobu množ. *pełli*, *mełli* uwáděti mohau. *Chce̥, chciał, chciéć* odchylugo se gen w trpném přjčestj *chcian* mjsto *chcion*.

γ. *Činné přjčestj* -ł, *se wloženjm a před r ao půwodnj syllabě.*
Trp. přjčestj -t.
Neurčitý -eć.

pre̥,	parł,	part,	przeć.
żre̥,	żarł,	żart,	żrzeć.
stre̥,	starł,	start,	strzeć.

Wre̥ má *warł* i *wrzał*, *wrzon*, *wrzeć*; *mre̥*, *marł*, *mrzon*, pročež słowesné *mrzenie* a *mart*, odkudž přjdawné *martew*, *martwy*, *mrzeć*.

B. *Přjtomný* -je̥.
Čin. přjčestj -ł.
Trp. přjčestj -t, n.
Neurčitý -ć.

(1) *Trpné přjčestj* -t:

wiję,	wił,	wit,	wić.
wyję,	wył,	wyt,	wyć.
biję,	bił,	bit,	bić.
piję,	pił,	pit,	pić.
myję.	mył,	myt,	myć.
ryję,	rył,	ryt,	ryć.
duję,	duł.	dut.	dąć.
żuję,	żuł,	żut,	żuć.
snuję,	snuł,	snut,	snuć.
słuję,	słuł,	słut,	słuć.
kryję,	krył,	kryt,	kryć.

Słuję giż nenj w užjwánj a *sieję*, *siał*, *siać* má trpné přjčestj *sian* mjsto *siat*.

Odchylná tweřenj přjtomného času syllabau *dę* gsau:

idę,	—	—	iść.
jadę,	—	—	—
będę,	był,	byt,	być.
szedę,	szedł,	szet,	—

Będę, *być* má zcela giný přjtomný čas *jestem* od *jes*; *idę* od neužjwaného *szedę* má *szedł*, *szła*, *szło*; w neurčitém pjšj některj neprawidelně *iść*. *Jadę* pak *jachał*, *jechać*.

Následugjcj pomocj *nę* aneb *mę* tweřená, řjdj se dle té samé obdoby:

imę,	jął,	jęt,	jąć.
pnę,	piął,	pięt,	piąć.
tnę,	ciął,	cięt,	ciąć.
żnę,	żął,	żęt,	żąć.
klnę,	klął,	klęt,	kląć (*stare*).
dmę,	dął,	dęt,	dąć.
zacznę,	-czął,	-częt,	-cząć.

Tak ode *mnę*, *miął*, *mięt*, *miąć* i *mnąć*.

(2) Trpné přjčestj -*n*:

wieję,	wiał,	wian,	wiać.
pieję,	piał,	pian,	piać.
leję,	lał,	lan,	lać.

łaję,	łał,	łan,	łać.
dzieję,	dział,	dzian,	dziać.
zieję,	ział,	zian,	ziać.
odzieję,	-dział,	-dzian,	-dziać.
chwieję,	chwiał,	chwian,	chwiać.
śmieję się,	śmiał się,	śmian,	śmiać się.
sprzeję,	sprzał,	sprzan,	sprzać(*staré*).
grzeję,	grzał,	grzan,	grzać.
daję,	dał,	dan,	dać.
źrzeję,	źrzał,	źrzan,	źrzać (*staré*).
graję,	grał,	gran,	grać.

Kaję się gest zastaralé a mjsto ***graję*** řjkagj giż ***gram***; od ***daję*** gest budaucj čas ***dam***.

Po a ***giż*** skoro wšudy wýchod *ję* w *m* přešel.

Tak *dbać*, *pchać*, *znać*, *zdać się*, *srać*, *pytać się*, *łkać*, *tkać*, *szczkać*, *czkacz* w přjtomném čase ***dbam***, ***pcham***, ***znam***, ***zdam*** a t. d. Přirowney pátau formu. Tak se též odchyluge ***stoję***, ***stał***, ***stać*** a ***boję się***, ***bał się***, ***bać się*** gen w přjtomném času, kterýž k třetj formě náležj.

Tak gest ***smiém*** mjsto ***smieję*** giż dáwno w obyčegi.

Přechod k druhé spřjzněné formě na ***nę*** dělagj ***stanę***, b. ***stał***, ***stan***, ***stać*** a ***rzeknę***, b. od ***rzekę***, ***rzekł***, ***rzeć***.

30. Słowesa druhé formy.

Přjtomný	-nę.
Neurčitý	-nąć.
Čin. přjčestj	-nął (ł.)
Trp. přjčestj	-nięt (on).

(1) -nął, -nięt.

winę,	winąć,	winął,	winięt.
płynę,	płynąć,	płynął.	płynięt.
tonę,	tonąć,	tonął,	tonięt.

Tak také složená ***wspomnę***, ***zapomnę*** od slowan. ***manu***.

Winę, ***wanę***, ***lunę się***, ***plunę***, ***płynę*** srownáwagj se s prwnj formau ***wiję***, ***wieję***, ***leję***, ***pluję***, ***płuję***, ***odpocznę*** se slowanskau ***počiju***, a ***klnę*** pošlo ze star. ***kleję***.

Také w následugjcjch žádá blahoswučnost *nął, nięt:*

mnę,	miąć,	miął,	mięt.
lnę,	lnąć,	lnął,	lnięt.
lgnę,	lgnąć,	lgnął,	lgnięt.
klnę,	kląć,	klął,	klęt.
ślnę,	ślnąć,	ślnął,	ślnięt.
tarnę,	tarnąć,	tarnął,	tarnięt (*staré*)
garnę,	garnąć,	garnął,	garnięt.
snę,	snąć,	snął,	śnięt.
gnę,	giąć,	giął,	gięt.

(2) *-ł mjsto -nął*

má swé mjsto, když po odwrženém *nę* auplná, samohláskau zawřená syllaba ostáwá,

więznę,	wiązł,	wiąznąć.
klęsnę,	klęsł,	klęsnąć.
gasnę,	gasł,	gasnąć.
rosnę,	rosł,	rosnąć.
drgnę,	dziargł,	drgnąć.
pachnę,	pachł,	pachnąć.
pierzchnę,	pierzchł,	pierzchnąć.
milknę,	milkł,	milknąć.

a přestupugj tak řjkage w prwnj formu zpět. Také byla mnohá druhdy w prwnj formě w obyčegi, pročež geště starý neurčitý: *paść* od *padę*, staré *włość* od *włodę, siąść* od *siędę, lec* od *lecę, siąc* od *sięgę, zaprząc* od *zaprzągę, zaprzęgę*, mjsto nyněgšjho *padnąć, włodnąć, legnąć, siągnąć, zaprzągnąć.*

(3) -ion *mjsto* -nięt

býwá řjdšegi, a sice gen když před *nę* stogj *g, ch, k:*

ciągnąć,	ciągł,	ciążon,	ciągnion.
targnąć,	targł,	tarżon,	targnion.
ścignąć,	ścigł,	ścižon,	ścignion.
siągnąć,	siągł,	siążon,	siągnion.
zaprzągnąć,	-prządł,	-przężon,	—
tchnąć,	tchnął,	—	tchnion.
pomknąć,	-mknął,	—	-mknion.
cisnąć,	cisnął,	—	ciśnion.

Ukradsion nenj od *ukradnę*, *strzyżon* nenj od *strzygnę*, nébrž od *ukradę*, *strzygę*.

Zapnę, *najmę* a podobná slowesa prwnj formy twořj přjčestj a neurčitý způsob také podlé druhé:

zapiął,	zapięt,	zapiąć.
najął,	najęt,	nająć.

Syllabau *nę* se twořj začjnawá slowesa (inchoativa) od přjdawných gmen, gako *blednę* od *blady*, *słodnę* od *słodki*. Také se krátké budaucj časy podlé této formy twořj.

31. Slowesa třetj formy.

Neurčitý	ieć (eć):	wonieć,	jęczeć.
Čin. přjčestj	iał (ał):	woniał,	jęczał.
Trp. přjčestj	ion (an):	wonion,	jęczon.
Přjtomný	ię (ę):	wonię,	jęczę.

świerzbieć,	świerzbiał,	świerzbion,	świerzbienie.
kipieć,	kipiał,	kipion,	kipienie.
wonieć,	woniał,	wonion,	wonienie.
gorzeć,	gorzał,	gorzan,	gorzenie.
widzieć,	widział,	widzian,	widzenie.
lecieć,	leciał,	lecion,	lecenie.
więzieć,	więział,	więzion,	więzienie.
leżeć,	leżał,	leżan,	leżenie.
wisieć,	wisiał,	wision,	wisienie.
słyszeć,	słyszał,	slyszan,	slyszenie.
krzyczeć,	krzyczał,	krzyczan,	krzyczenie.

Gednoslabičná půwodnj slowesa této formy gsau:

tlę,	tlał,	tlon,	tleć.
ujzrzę,	-zrzał,	-zrzan,	-zrzeć.
bździę,	bździał,	bździon,	bździeć.

Dnieję, *dniał*, *dnieć* od *dzień*; *ćmię się*, *ćmiał się*, *ćmieć się* od *ćma*; *sni się*, *sniło się*, *snić się* 4. for. od *sen*; *mżę*, *mżał*, *mżeć* od *mga* mjsto *mgła*.

Grzmieć, *grzmiał* pošlo z *grzemieć*, tak gako přjtomný čas *wiem* z *wiedziem* od *wiedzieć*.

Začjnawá slowesa, která magj w češtině nynj gen *jm*, wycházegj w polském na *eję*, a magj w rozkazowacjm *iej*,

w přestupowacjm *ięjąc*. Takowá gsau: *umieć, śmieć* (tato dwě magj w prwnj osobě *iem: umiem, śmiem*), s částky také *mieć, miał, mian, mienie,* (sl. *iměti*) a od statných a přjdawných gmen odwozená slowesa na *ieć: bieleć* od *biały, szaleć*[1] od *szał, tępieć* od *tępy, gapieć* od *gap, pleśnieć* od *pleśń, niemieć, oniemieć* od *niemy, niemczeć* od *Niemiec, słabieć* od *słaby, tleć* od *tla, modrzeć* od *modry, czerwienieć* od *czerwony, zielenieć* od *zielony, mężnieć* od *mężny, jaśnieć* od *jasny, wietszeć* od *wiotchy, bujnieć* od *bujny, ochromieć* od *chromy* a t. d.

32. Slowesa čtwrté formy.

Neurčitý -ić: sławić, gonić.
Čin. přjčestj -ił: sławił, gonił.
Trp. přjčestj -ion: sławion, gonion.
Přjtomný -ię: sławię, gonię.

Trpné přjčestj *on* po *j, l, rz, dz, ż, sz, szcz, c, cz.*

doić,	doił,	dojon,	dój.
gaić,	gaił,	gajon,	gaj.
łowić,	łowił,	łowion,	łów.
dawić,	dawił,	dawion,	daw.
wabić,	wabił,	wabion,	wab.
robić,	robił,	robion,	rób.
topić,	topił,	topion,	top.
stąpić,	stąpił,	stąpion,	stąp.
mamić,	mamił,	mamion,	mam.
łomić,	łomił,	łomion,	łom.
winić,	winił,	winion,	wiń.
mienić,	mienił,	mienion,	mień.
walić,	walił,	walon,	wal.
kwilić,	kwilił,	kwilon,	kwil.
wierzyć,	wierzył,	wierzon,	wierz.
kurzyć,	kurzył,	kurzon,	kurz.
wędzić,	wędził,	wędzon,	wędź.
rządzić,	rządził,	rządzon,	rządź.
drażnić,	drażnił,	drażnion,	drażń.
mącić,	mącił,	mącon,	mąć.
nęcić,	nęcił,	nęcon,	nęć.
maścić,	maścił,	maszczon,	maść.

1. šjleti.

praszczyć,	praszczył,	praszczon,	praszcz.
grozić,	groził,	grożon,	groź.
wiesić,	wiesił,	wieszon,	wieś.
krzesić,	krzesił,	krzeszon,	krześ.
grzeszyć,	grzeszył,	grzeszon,	grzesz.
prószyć,	prószył,	prószon,	prósz.
ćwiczyć,	ćwiczył,	ćwiczon,	ćwicz.

Od giných forem odwozená slowesa gsau buď opětowacj buď činěcj (factitiva). Opětowacj znamenagj opětowánj neb delšj trwánj slowesného konánj:

uśpić *od* śpię.		jeździć *od* jadę.	
gonić — gnać.		wodzić — wiodę.	
chodzić — (szedę) iść.		nosić — niosę.	
wozić — wiozę.		obłóczyć — obloke.	

Činěcj slowesa od střednjch (neutra) prwnj formy odwozená.

poić *od* pić.	palić *od sl.* płać.
koić — *sl.* počiju.	skłonić — *sl.* klenę.
zbawić — zbyć.	warzyć — wrę.
pławić — płynę.	morzyć — mrę.

Předce wšak gest *napoić* spjše od *napoj*, *gnoić* od *gnój*, a *gnój* od *gniję*, *sławić* od *sława*, *wysłowić* od *słowo*, a *słowo* gakož i *sława* od *słowę* neb *słuję*, *postawić* od *staw*, *żywić* od *żyw*.

Činěcj slowesa odwozená od třetj formy proměňugj *e* půwodnj syllaby w *a*, *o*:

st. swrabić *od* swierzbieć.	sadzić *od* siedzieć.
trapić — cierpieć.	smrodzić — śmierdzieć.

Położyć gest spjše od *łoże*, a *łoże* od *leżeć*.

Přirowney též *budzić* ke *star.* *bdzieć*, *powiesić* k *wisieć* neb *wisnąć*, *oślepić* k *oślepnąć*, *kroćić* ke *krotnąć*, *ochromić* k *ochromieć*, staré *kwielić* ke *kwieleć*.

Nesčjslně gich gest ode gmen statných a přjdawných odwozeno:

babić *od* baba.	wielbić *od* wielba.
żenić się — żona.	okrasić — okrasa.
hańbić — hańba.	owdowić — wdowa.
bębnić — bęben.	trąbić — trąba.

Při tom se proměňuge *g* w *ż*, *ch* w *sz*, *k* w *cz*:

ważyć	*od*	waga.	suszyć	*od*	suchy.
mnożyć	—	mnogo.	uczyć	—	uka, nauka.
służyć	—	sługa.	moczyć	—	mok.
pośpieszyć	—	pośpiech.	męczyć	—	męka.
straszyć	—	strach.	ręczyć	—	ręka.

Tak také *świadczyć* od *świadek*, *starczyć* mjsto *statczyć* od *statek*, *raczyć* od *radszy* (*radziej*, *rados*).

Dwéslabičný neurčitý způsob s *i*: *mścić*, *mścił* ode *msta*, *zemsta*; *czcić* mjsto *cześcić* (*czescić*) od *cześć*, *chrzcić* mjsto *chrześcić* (*chrzescić*) od *chrzest*.

33. Slowesa páté formy.

Neurčitý	-ać:	sypać.
Čin. přjčestj	-ał:	sypał.
Trp. přjčestj	-an:	sypan.
Přjtom.	-ę, am:	sypię, sypam.

Původnj slowesa této formy magj z wětšj částky w přjtomném *am* i *ę*, mnohá gen *am*, málo která gen *ę*.

chować,	chowam,	—
skubać,	skubam,	skubię.
drapać,	drapam,	drapię.
kłamać,	kłamam,	kłamię.
drzymać,	drzymam,	drzymię.
wołać,	wołam,	—
orać,	oram,	orzę.
żebrać,	żebram,	żebrzę.
gwizdać.	gwizdam,	gwiżdzię.
miotać,	miotam,	miocę.
gmatać,	gmatam; také	gmatwam.
łoptać,	łoptam,	łopcę.
tresktać,	tresktam,	treskcę.
wiązać,	wiązam,	wiążę.
tazać się,	tazam,	tażę się.
pląsać,	pląsam,	pląszę.
kąsać,	kąsam,	kąszę.
strugać,	strugam,	strużę.
machać,	macham,	st. masze.
dychać,	dycham,	dyszę.

odpoczywam:	odpocznę,	pluwam:	pluję.
przewiewam:	wieję,	grywam:	graję.
umywam:	myję,	okrzewam:	krzewię.
wyrywam:	rygę,	uśmiewam:	śmieję.
używam:	żyję,	pływam:	płynę.
wyszywam:	szyję,	stawam:	stanę.
zuwam:	zzuję,	orzeźwiam:	rzeźwię.

Miewam gest od starého *imieję*, nynj *mam, mieć*; *łgawam* od *łgać*, gakož i *grawam, drawam* od *grać, drać*; tak též *szczawam* od *szczać*, *spawam* od *spać*; mjsto *uśmiewam się* gest obyčegnėgšj *uśmiecham się* od *śmiech*.

Sem náležj také Čechům neznámá forma častotliwá na *ywać*:

kapać:	wykapywać,	kopać:	wykopywać.
orać:	zaorywać,	igrać:	przeigrywać.
padać:	upadywać,	wywiadać:	wywiadywać.
miotać:	wymiotywać,	czytać:	przeczytywać.
gwizdać:	wygwizdywać,	świstać:	wyświstywać.
lizać:	wylizywać,	wiązać:	przewiązywać.
pląsać:	zapląsywać,	pisać:	opisywać.
ciągać:	wyciągiwać,	biegać:	wybiegiwać.
skakać:	poskakiwać,	iskać:	wyiskiwać.
chować.	zachowywać,	kować:	rozkowywać.

Tak gest *wyłamywać, przelatywać, nakazywać, wymazywać, przekąsywać, podmuchywać, uciskiwać* a t. d. od *łamać, latać, kazać, mazać* a t. d. ano i *zawojewywać* od *wojewać*.

36. Opětowacj slowesa na *iać*:

Poláci řjkagj geště *wyganiać, pokuszać*, kdežto my řjkáme *wyháněti, pokaušeti*, z čehož se widj, že tato zastaralá forma ze slowanské wedlegšj formy *iati* (mjsto *ati*) powstala. Čechowé zde proměnili *ia* w *ě*:

rozwijać:	wiję.	zabijać:	biję.
bajać:	baję.	przepijać:	piję.
pomijać:	miję.	obłaczać:	obłokę.
właczać:	włokę.		

Neywjce gich gest od ąté formy odwozeno, z nichž mnohá gen w složenj se užjwagj:

legać:	leżeć,	łamać:	łomić.
słychać:	słyszeć,	patrzać:	patrzyć.
krzykać:	krzyczeć,	łuskać:	łuszczyć.
rąbać:	rąbić,	trzaskać:	trzeszczeć.
łapać:	łapić,	kąsać:	kusić.
zatapiać:	topić,	mąkać:	moczyć.
stąpać:	stąpić,	skakać:	skoczyć.

Łapić, *buszyć* i *tuchać* gest zastaralé.

(2)

Před poslednj hlásku, chybjli samohláska, włożj se *ie:*

umieram:	umrę,	posełam:	poślę.
pocieram:	potrę,	zawieram:	zawrę.
rozżegam:	rozżgę,	podpieram:	podeprę.
rzekam.	rzekę,	prześcieram:	rozpostrzę.

Zwę má *wyzywam*, mjsto *szczwę* chápagj se formy *szczwam*, a to má *poszczuwam*.

Tak také následugjcj, geżtó *nę* druhé formy w *nam* proměňugj:

spinam:	zepnę,	wyminam:	wymnę.
pożynam:	pożnę,	wycinam:	wytnę.
zaczynam:	zacznę,	zaklinam:	zaklnę.

Zpominam, *zapominam* od *zpomnę*, *zapomnę*. *Nadymam* od *nadmę*.

Giná odwrhugj *nę*, wkládagjce *y:*

dychać:	wzdychać,	tchnę:	westchnę.
wysychać:	wyschnę,	zamykać:	zamknę.
połykać:	połknę,	dotykać:	dotknę.
potykać się:	potknę się.		

(3)

Mjsto *ię* (a *nę*) přigjmá se *wam:*

bywam:	być,	obuwam:	obuję.
żpiewam:	pieję,	dośpiewam:	śpieję.
nalewam:	leję,	wybluwam:	bluję.
nadziewam:	dzieję,	grzewam:	grzeję.
ziewam:	zieję,	zakrywam:	kryję.
rozsiewam:	sieję,	wykluwam:	klunę.

odpocżywam:	odpocznę,	pluwam:	pluję.
przewiewam:	wieję,	grywam:	graję.
umywam:	myję,	okrzewam:	krzewię.
wyrywam:	rygę,	uśmiewam:	śmieję.
używam:	żyję,	pływam:	płynę.
wyszywam:	szyję,	stawam:	stanę.
zuwam:	zznję,	orzeźwiam:	rzeźwię.

Miewam gest od starého *imieję*, nynj *mam, mieć*; *łgawam* od *łgać*, gakož i *grawam, drawam* od *grać, drać*; tak též *szczawam* od *szczać*, *spawam* od *spać*; mjsto *uśmiewam się* gest obyčegnègšj *uśmiecham się* od *smiech*.

Sem náležj také Čechům neznámá forma častotliwá na *ywać*:

kapać:	wykapywać,	kopać:	wykopywać.
orać:	zaorywać,	igrać:	przeigrywać.
padać:	upadywać,	wywiadać:	wywiadywać.
miotać:	wymiotywać,	czytać:	przeczytywać.
gwizdać:	wygwizdywać,	świstać:	wyświstywać.
lizać:	wylizywać,	wiązać:	przewiązywać.
płąsać:	zapłąsywać,	pisać:	opisywać.
ciągać:	wyciągiwać,	biegać:	wybiegiwać.
skakać:	poskakiwać,	iskać:	wyiskiwać.
chować:	zachowywać,	kować:	rozkowywać.

Tak gest *wyłamywać, przelatywać, nakazywać, wymazywać, przekąsywać, podmuchywać, uciskiwać* a t. d. od *łamać, latać, kazać, mazać* a t. d. ano i *zawojewywać* od *wojewać*.

36. Opětowacj slowesa na *iać*:

Poláci řjkagj geště *wyganiać, pokuszać*, kdežto my řjkáme *wyháněti, pokoušeti*, z čehož se widj, že tato zastaralá forma ze slowanské wedlegšj formy *iati* (mjsto *ati*) powstala. Čechowé zde proměnili *ia* w *é*:

rozwijać:	wiję.	zabijać:	biję.
bajać:	baję.	przepijać:	piję.
pomijać:	miję.	obłaczać:	obloke.
włączać:	wloke.		

Neywjce gich gest od šté formy odwozeno, z nichž mnohá gen w složenj se užjwagj: ...

napajać:	napoić,	wymłacać:	młocić.
spokajać:	spokoić,	wracać:	wrócić.
stawiać:	stawić,	rzucać:	rzucić.
skrapiać:	kropić,	wyważać:	wozić.
potapiać:	topić,	zagrażać:	grozić.
przyczyniać:	czynić,	wznaszać:	nosić.
walać:	walić,	pokuszać:	kusić.
udzialać:	udzielić,	wykraczać:	kroczyć.
zmyślać:	myślić,	poruczać:	poruczyć.
kalać:	kalić,	otaczać:	toczyć.
krajać:	kroić,	prowadzać:	wodzić.
rozprawiać:	prawić,	popędzać:	pędzić.
wykłapiać:	kłopić,	ponudzać:	nudzić.
zatapiać:	topić,	wyjeżdżać:	jeździć.
zedzwaniać:	dzwonić,	sadzać:	sadzić.
skłaniać:	kłonić,	wychadzać:	chodzić.
wyganiać:	gonić,	spłacać:	płacić.
strzelać:	strzelić,	utracać:	tracić.
przytulać:	tulić,	puszczać:	puścić.
przysparzać:	sporzyć,	wyłazać:	łazić.
umarzać:	umorzyć,	urażać:	razić.
zwadzać:	zwodzić,	wieszać:	zawiesić.
obudzać:	budzić,	mieszać:	miesić.
ostudzać:	studzić,	ugaszać:	gasić.
zgadzać:	zgodzić,	rozpłaszać:	płoszyć.
przeszkadzać:	szkodzić,	maczać:	moczyć.

We słowanském i ruském gazyku užjwá se této opětowacj formy neywjce. Též Poláci gj wjce užjwagj než Čechowé, kteřjž se uchylugj wjce k šesté formě.

opajać:	opoić,	spajać:	spoić.
zatajać:	zataić,	obgajać:	obgaić.
przystawiać:	przystawić,	sprawiać:	sprawić.
oznajmiać:	oznajmić,	obłamiać:	obłomić.
przemieniać:	przemienić,	napełniać:	napełnić.
nakłaniać:	nakłonić,	przyczyniać:	przyczynić.
uwalać:	uwalić,	wychwalać:	wychwalić.
wyostrzać:	wyostrzyć,	udziałać:	udzielić.
uwadzać:	uwodzić,	patrzać:	patrzyć.
zagładzać:	zagładzić,	wyłudzać:	wyłudzić.
zgromadzać:	zgromadzić,	narządzać:	narządzić.
zaniecać:	zanięcić,	nawracać:	nawrócić.
poczucać:	poczucić,	rozświecać:	rozświecić.

poswięcać:	poświęcić,	zamącać:	zamącić,
nakazać:	nakazić,	zważać:	zwozić.
narażać:	narazić,	pomnażać:	pomnożyć.
zawieszać:	zawiesić,	nakwaszać:	nakwasić.
zmięszać:	zmięsić,	ogłaszać:	ogłosić.
uduszać:	udusić,	ugaszać:	ugasić.
poruszać:	poruszyć,	wysuszać:	wysuszyć.
rozłączać:	rozłączyć,	wyręczać:	wyręczyć.
pożyczać:	pożyczyć,	zniszczać:	niszczyć.

Nynj Čech raděgi řjká: *udělowati* než *udjleti*, *uhašowati* než *uhášeti*, a od *zatratiti* twořj se *zatracowati*, ne *zatráceti*, ač gen *utráceti* od *utratiti* w obyčegi gest.

37. Slowesa šesté formy.

Neurčitý	-ować:	kupować.
Čin. přjčestj	-ował:	kupował.
Trp. přjčestj	-owan:	kupowan.
Přjtomný	-uję:	kupuję.

Slowesa této formy magj bez mála skoro wšecka opětowacj wýznam, a gsau od giných giž utwořených částek řeči odwozena.

Odé gmen statných a přjdawných gakož i od přjslowek.

woj:	wojować, wojuję,	obiad:	obiadować.
gęba:	gębować,	rad:	radować się.
wiano:	wianować,	gody:	godować.
potrzeba:	potrzebować,	ślad:	śladować.
sejm:	sejmować,	szkoda:	szkodować.
pan:	panować,	pieczęć:	pieczętować.
imię:	mianować,	pokuta:	pokutować.
kamień:	kamienować,	zwiast:	zwiastować.
miły:	miłować,	krzyż:	krzyżować.
król:	królować,	noc:	nocować.
żał:	żałować,	obiec:	obcować.
dar:	darować,	praca:	pracować.
czary:	czarować,	bicz:	biczować.
biada:	biadować,	rog:	rogować.

sługa:	posługować.	rok:	rokować.
dzięka:	dziękować.	prorok:	prorokować.
opieka:	opiekować.	połgłowek:	połgłówkować.

38. Odwozowánj od slowes.

Odwozená slowesa od druhé formy nepromēňugj sauhlásky před *uję, ować:*

bud. přjtom.
zgarnę: zgarnuję, zgarnować.
poddźwignę: poddźwignuję, poddźwigować.

Wšak wjce w užjwánj gest *zgarniać* než *zgarnować.*

Odwozených od 4té formy gest u přirownánj s českými welmi málo, nebot gakž se w §. 36 powědělo, w té přjpadnosti Poláci 5té formy užjwagj, tak gsau:

kupię: kupuję. utyszczę: utyskuję.
stąpię: występuję.

Wyskakuję, wypryskuję, wytryskuję negsau bezprostředně od *skoczyć, pryszczyć, tryszczyć,* nýbrž od *skakać, pryskać, trykać* odwozena, protože poslednj sauzwučka nezměněna zůstala, gakož při odwozowánj od 5té formy (*ati* a *iati*) wždy zůstáwá. Od *znajdę* gest *znajduję, znajdować.*

Tato forma, gakož i 5tá, gest k tomu, aby slowesům kratšjch forem, gežto přisazenau předložkau w budaucj časy přecházegj, přjtomný čas twořila.

39. Slowesa wracowácj.

We wšech formách gsau slowesa s připogenau wracowacj náměstkau *się.* Gsau buď wlastně wzágemna, když obostranný aučinek znamenagj: *bić się, spotykać się, wadzić się, rwać się.*

Takowá gsau některá složená s *z: zejść się, schodzić się, zlecieć się, zstąpić się, zbaczyć się.*

Buď gsau wracowacj činná, když se gednánj na gednagjcj podmět wracj: *myć się, rznąć się.*

Buď gsau wracowacj střednj, kteráž mimo spogenj *się* w obyčegi negsau, gako: *bać się, wstydzić się, dziwić się, gniewać się, radować się, szczycić się.*

K pozorowánj gsau geště následugjcj, gežto w němčině bez wracowacj náměstky gsau: *spodziewać się*, *podobać się*, *smiać się*, *rumienić się*, *pienić się*, *tułać się*, *modlić się*, *ocielić się*, *okocić się*, *oźrebić się*, *oprosić się*, *starać się*, *darzyć się*, *pocić się*, *pytać się*, *błyszczeć się*, *pryszczyć się*, *wyprowadzić się*, *błyskać się*, *tykać się*.

Mnohá činná přecházegj připogenjm *się* w střednj: *warzyć*: *warzyć się*, *kurzyć*: *kurzyć się*, *budzić*: *budzić się*, *wrócić*: *wrócić się*, *wiozę*: *wiozę się*, *płoszyć*: *płoszyć się*, *trząść*: *trząść się*, *uczyć*: *uczyć się*, *rwać*: *rwać się*.

Práwě tak býwá z *godzić*: *godzić się*, *przygodzić się*, *miotać*: *miotać się*, *grozić*: *odgrażać się*, *uciekać*: *uciekać się*, *wiedzieć*: *dowiedzieć się*.

K pozorowánj gsau geště složená s *do* a *na*: *dowołać się*, *dokrzyczeć się*, *najeść się*, *napić się*, *nażrać się*.

40. Twořenj přjtomného času.

Formy přjtomného času udány gsau při formách slowes. Přicházegj wšak při některých formách půwodnj budaucj časy, gako *będę*, ero, gehož přjtomný čas *jestem* gest.

Složená slowesa kratšjch forem (1nj, 2hé, 4té), gelikož předložkami w budaucj čas přecházegj, wypůgčugj sobě přjtomný od delšjch forem t. g. od opětawých a častotliwých (5té a 6té). Pro *odzieję*, *obuję*, *zawrę*, *postrę*, *poślę*, béře se přjtomný čas z 5té formy: *odziewam*, *obuwam*, *zawieram*, *pościeram*, *posełam*.

Druhá forma obsahuge při gednom wýchodu *nę*, gak přjtomný tak také budaucj čas. Tak gest *pachnę* přjtomný a *kąsnę* pro *kąsać* budaucj čas, gehož přjtomný *kąsam* k 5té formě náležj. *Odpocznę* má přjtomný *odpoczywam*.

Puszczę, *skoczę* a giná mnohá prostá slowesa 4té formy gsau budaucj časy, kteréžto sobě přjtomný od opětawé formy wypůgčowati musegj: *puszczę* od *puszczać*, *puszczam*, *skoczę* od *skakać*: *skakam*, *skaczę*. *Stąpię*, *kupię* a wšickni budaucj časowé složených slowes twořj přjtomný čas od 5té a 6té formy: *stąpam*, *kupuję*.

Složená 3tj formy wypůgčagj přjtomný čas od častotliwých na *iewam*: *wyrozumię*: *wyrozumiewam*, *omdlę*: *omdlewam*.

Slowesa 5té formy, gichž přjtomný čas složenjm w budaucj se měnj, bráwagj obyčegně prodlaužilegšj (častotliwau) formu *ywam* ku twořenj přjtomného času. Od *pochowam*: *pochowywam*, *wykonam*: *wykonywam*, *powołam*: *powoływam*, *oczekam*: *oczekiwam*, *opłakam*: *opłakiwam*.

Několikos málo gich wypůgčuge přjtomný čas od giného kořene, gako *będę* od *jestem*, *położę* od *kładę*, *wyłożę* od *wykładam*, *nałożę*, *przełożę*, *złożę* od *nakładam*, *przekładam*, *składam*, protože od *położę* žádné opětawé formy (ani *polagać* ani *położuję*) w obyčegi nenj. *Weźmę* má *biorę* za přjtomný čas.

41. Twořenj budaucjho času.

Trwalegšj budaucj čas opisuge se pomocným slowem *będę* k minulému času: *będę jadł*, *będę spał*, aneb k neurčitému způsobu, při kterémž ale pomocné *będę* ne předcházeti, nýbrž následowati musj: *jeść będę*, *spać będę*. Krátký budaucj čas nenj dle formy od přjtomného rozdjlen: *umrę*, *poniosę*, *polezę*, *pojem*. Zde přechází přjtomný *mrę*, *niosę*, *lezę* a t. d. gen proto w budaucj, poněwadž se předloženau předložkau gednánj wjce určuge. Prostý, gednotný budaucj čas twořj se dle druhé formy syllabau *nę*: *padnę* t. gen gednau.

Prostá slowesa, kteráž powahau swau trwalegšj gednánj, gežto se gednjm rázem neskončuge, oznamugj, mjwagj obyčegně toliko trwalegšj budaucj čas.

śpię:	będę spał.	jem:	będę jadł.
mogę:	będę mógł.	łgę:	będę łgał.

Aneb: *moc będę*, *łgać będę* *a t. d.*

Pomogę gest budaucj čas od *pomoc*, juvare, ne wšak od prostého *moc*, posse.

Gednotná slowesa (singularia) prwnj formy *idę*, *jadę*, *konę*, *wiodę*, *wiozę*, *niosę* (*niesę*) přestáwagj na předložce *po*, a toliko gegich opětawá (4té formy) schopna gsau trwalegšjho budaucjho času.

jíť:	pojdę:	będę chodził,	chodzić będę.
jechać:	pojadę:	będę jechał,	jechać będę.
gnać:	pożonę:	będę gonił,	gonić będę.
wieść:	powiodę:	będę wodził,	wodzić będę.
wieźć:	powiozę:	będę woził,	wozić będę.
nieść:	poniosę:	będę nosił,	nosić będę.

Tak také *poleżę*, *pociekę* a t. d. *Poniosę suknię do krawca; cały dzień będziemy nosili wodę.* Krátké budaucj časy, zwlášť s předložkami *do* a *po* složené, zastupugj také futurum exactum giných gazyků: *gdy umrze*, *gdy krowy pożerą*, *gdy pojemy*, *gdy pożniem*, *dożniem jęczmień*. Neurčitě: *gdy żąć będziemy* aneb *gdy będziemy żęli* gest něco giného a neznamená dřjwěgšj gako přešle budaucj čas z ohledu pozdněgšjho určeného, ačkoli posledni wlastně starý wýhradný budaucj čas (futurum conditionale) gest. Srowney Dobrow. Instit. Ling. Slaw. p. 392.

42. Budaucj časy na *nę* (2hé formy).

Přeložjli se sloweso 1nj, 3tj neb 5té formy w druhau formu, znamená gednotliwé, dle času úplně určené, rychle pomjgegjcj gednánj, kteréž se gako přjtomné mysliti nemůže, protože bez trwánj gest, nýbrž gen gako budaucj: *stanę* od *stać*, *bodnę* od *bodę*, *strzygnę* od *strzygę*, *rzeknę* od *rzekę*. Na ten způsob gsau budaucj časy *pobiegnę*, *padnę*, *legnę*, *siadnę*, *siągnę*, *zaprzągnę*, *siekne* od zastaralých forem *biegę*, *padę*, *lagę*, *siadę*, *siągę*, *siekę*, *przągę* odwozeny.

Ukradnę, *ustrzygnę*, *nalezne*, *przebodnę* gsau z dwogjho ohledu budaucj časowé, proto že gakožto složeni geště *nę* přigjmagj. Prostá slowesa 2hé formy, kterážto pro swé delšj trwánj geště budaucj čas negsau, stanau se gjm když se gim předpogj *po*, *u*, *z* a giné předložky:

gnę:	pognę.	minę:	pominę.
kinę:	pokinę.	ciągnę:	pociągnę.
tonę:	utonę.	wiąznę:	uwiąznę.
ginę:	zginę.	moknę:	zmoknę.

Podlé rozličnosti wýznamu s ohledu na kratšj určitý čas, aneb na delšj neurčité trwánj, gsau gen některá do-

konaného a přitom nedokonaného budaucjho času schopna, neproměňugjce formy:

mnę:	będę mnął:	mnąć będę,	wymnę.
marznę:	będę marznął:	marznąć będę,	umraznę.
cisnę:	będę cisnął:	cisnąć będę,	wycisnę.

Władnę: będę władał neb *władnąć będę* nenj schopno krátkého budaucjho času, a wlastně po polsku měloby býti *włodnę: władać.*

Neywjce gich gest ale, gežto žádného delšjho (nedokonaného) budaucjho času schopna negsau, než wypůgčugj geg sobě obyčegně od 5té, málo kdy od 3tj formy;

gnę:	pognę:	będę gibał,	gibać będę.
wiąznę:	uwiąznę:	będę wiązł, więznął,	więzieć będę.
ciągnę:	pociągnę:	będę ciągł, ciągnął,	ciągać będę.

Zwlášť ona, gežto toliko 2hau formu přigjmagj ku twořenj gednotliwého budaucjho času:

dłubnę:	będę dłubał.	klepnę:	będę klepał.
kopnę:	będę kopał.	padnę:	będę padał.
pierdnę:	będę pierdział.	klęsnę:	będę klęsał.

43. Budaucj čas 3tj a 4té formy.

Prostá slowesa 3tj formy magj wlastně nedokonaný budaucj čas:

widzę:	będę widział.	siedzę:	będę siedział.
słyszę:	będę słyszał.	leżę:	będę leżał.
milczę:	będę milczał.	klęczę:	będę klęczał.

Dokonaný twořj některá, gežto dle swého wýznamu též kratšjho času schopna gsau, s částečkami *o, u, po, z*: *uwidzę, usłyszę, omierzę, ożalę, zagrzmię*; zwláště začjnawá: *łysieć będę: ołysię. Lecieć (polecę), bieżeć (pobiegnę)* nemohau pomocným *będę* opsána býti, proto že se trwalegšj letánj a běhánj opětawými *latać, biegać* wygadřugj: *będę latał, będę biegał.*

Opětawá 4té formy *gonić, jeździć, wodzić, chodzić, wozić, nosić* žádagj opsaný budaucj čas: *będę gonił* a t. d. a wypůgčugj sobě krátký z 1nj formy: *pożonę, pojadę,*

powiodę, pójdę, powiozę, poniosę Pročež u starých složená z *wodzę: uwodzę, dowodzę* a t. d. nebýwala žádný budaucj čas. U nowěgšjch wšak gsau *uwodzę, prowodzę, swodzę* a t. d. prawé budaucj časy, gelikož přjtomný raděgi od 5té formy *uwadzam, prowadzam, swadzam* twořj.

Prwotná (gednotliwá) slowesa zawjragjce wýznam buď několika gednotliwých gednánj, buď žádagjce delšj trwánj, schopna gsau delšjho (nedokonaného) budaucjho času:

dzwonię:	będę dzwonił,	żenić się:	będę się żenił.
chlubię się:	będę się chlubił,	chwalę:	będę chwalił.
proszę:	będę prosił,	świecę:	będę świecił.

Gsauli wšak na gediné gednánj obmezena, aneb hledjli se wjce na skončenj než trwánj takowého gednánj, užjwá se w přjpadnosti té krátkého (dokonaného) budaucjho času s částečkami *o, u, po, z, za,* často též s ginými:

mówię:	przemówię,	chlubię się:	pochlubię się.
topię:	zatopię,	mamię:	omamię.
dzwonię:	zadzwonię,	żenię się:	ożenię się.
modlę się:	pomodlę się,	warzę:	uwarzę.
wierzę:	uwierzę,	mierzę:	zmierzę.
rodzę:	porodzę,	płodzę:	zpłodzę.
szacę:	oszacę,	mnożę:	rozmnożę.
służę:	posłużę,	cieszę:	pocieszę.

Složená, gako *napoję, spoję* negsau delšjho budaucjho času schopna. Owšem wšak gegich opětawá *napajam, spajam: będę napajał, będę spajał,*

Ano i některá prostá slowesa 4té formy gsau půwodně krátké budaucj časy, gichžto přjtomný a trwalegšj budaucj toliko w 5té a 6té formě přicházegj.

stawię:	stawiam:	będę stawiał.
chybię:	chybiam:	będę chybiał.
szłapię:	szłapam:	będę szłapał.
chopię:	chapam:	będę chapał.
strzelę:	strzelam:	będę strzelał.
godzę:	zgadzam:	będę zgadzał.
sadzę:	sadzam:	będę sadzał.
wrócę:	wracam:	będę wracał.
chwycę:	chwytam:	będę chwytał.
toczę:	taczam:	będę taczał.

starczę:	starczam:	będę starczał.
puszczę:	puszczam:	będę puszczał.
marszczę:	marskam:	będę marskał.
praszczę:	praskam:	będę praskał.
kroczę:	kraczam:	będę kraczał.
skoczę:	skakam:	będę skakał.
kupię:	kupuję:	będę kupował.

Stąpię přicházj gen s předložkami, pročež gsau budaucj časowé *ustąpię*, *wstąpię* (wnitř), *wstąpię* (*wz-stąpię* nahoru), *wystąpię*, *postąpię*, *zastąpię*, *sstąpię* (dolů neb dohromady), *odstąpię*, *podstąpię*, *przystąpię*, *przestąpię*, *rozstąpię się*, gegichž přjtomný a trwalegšj budaucj čas od opětawých forem *stępuję* a *stąpam* tw.ořen býwá: *ustępuję*, *wstępuję*, *przystępuję* aneb *przystąpam*, *będę przystępował* a t. d. *Raczę* od *raczyć* (dignari), zastupuge budaucj i přjtomný čas, podlé slowesa, k němuž připogeno býwá, gestli dokonaného čili nedokonaného wýznamu.

44. Budaucj časy 5té a 6té formy.

Gednotná prostá slowesa 5té formy, t. g. takowá, kteráž se zde gako prwotná zhljžeti musegj, magj gakožto nedokonaná slowesa gen delšj budaucj čas; přecházegj wšak předce, připogjli se k nim zpředu předložka, w dokonaný budaucj čas:

wołam:	będę wołał:	zawołam.
żądam:	będę żądał:	pożądam.
szeptam:	będę szeptał:	poszeptam.
rzechotam:	będę rzechotał:	zarzechotam.
czekam:	będę czekał:	poczekam.

Zyskam užjwá se w Češtině w přjtomném a budaucjm čase, w Polském gest ale přjtomný: *zyskuję*. *Niechać*, bud. *niecham*, zastupuge složené *zaniecham* neb *poniecham*. *Pośpiecham*: *będę pośpiechał*, wypůgčuge krátký budaucj čas od *pośpieszyć*: *pośpieszę*. Wiz bud. časy 4té formy. Giná, neznamenáli se celá trwalost gednánj, nýbrž gen gako přechodem, berau swůg budaucj čas také z 2hé formy: *targać*: *będę targał*, *potargam*, *roztargam*, a *targnę*, *potargnę*, *roztargnę*. *Rzezać*: *będę rzezał*, *porzezam*, *urzezam*, a *rznę*, *urznę*; *szczypać*: *szczypać będę*, *poszczypam* a *szczypnę*, *roszczypam* a *roszczypnę*.

Přjmo ode gmen odwozená slowesa 6té formy opisugj swůg budaucj čas pomocným *będę;* přecházegj wšak předce, ač ne tak zhusta složenjm s předložkami w budaucj čas:

bojuję:	będę bojował:	wybojuję.
potrzebuję:	będę potrzebował:	zpotrzebuję.
mianuję:	będę mianował:	pomianuję.
miłuję:	będę miłował:	zamiłuję.
czaruję:	będę czarował:	uczaruję.
raduję się:	będę się radował:	zraduję się.
pracuję:	będę pracował:	wypracuję.
biczuję:	będę biczował:	zbiczuję.
dziękuję:	będę dziękował:	podziękuję.

Předce gest od *naśladować, naśladuję;* od *prześladować, prześladuję* přjtomný čas, protože wýznam žádného určitého budaucjho času nepřipauštj.

Żlituję się, zmiłuję się, zwiastuję, ano i prosté *daruję,* užjwagj se buď w přjtomném neb w budaucjm čase dle toho, gakž se na určitý neb neurčitý čas wztahugj. Luk. 2, 10. *zwiastuję wam,* annuncio. Jan 6, 15. *zwiastuje (oznajomi) wam*], annunciabit. O mnohých zwěstowánjch může se řjci *zwiastować będę.*

Opětawá 5té a 6té formy, zwlášť gsauli gegich prwotná w témž wýznamu w užjwánj, magj gen opsaný budaucj čas, protože prwotná krátký nahražugj:

ubywam:	będę ubywał:	ubędę.
zawieram:	będę żawierał:	zawrę.
słycham:	będę słychał:	usłyszę.
skaczę:	będę skakał.	skoczę.

ać.

rozwijam:	będę rozwijał:	rozwiję.
pomijam:	będę pomijał:	pominę.
strzełam:	będę srzelał:	strzelę.
puszczam:	będę puszczał:	puszczę.

Od *powlekam, powlekę;* od *nawlekam, nawlekę (nawlokę), nawleknę,* nawljkneli se gen gedna gehla.

Od *śpiewam, pływam,* býwagj připogenjm částečky *za, o, prze,* budaucj časy *zaśpiewam, przepływam* twořeny.

Upadam, opadam, popadam, zapadam, usiadam, ulegam, przylegam, zaprzągam, wyprzągam, nepřecházegj složenjm s předložkami (dle prawidla) w budaucj čas.

Častotliwá slowesa na *ywam, iewam* wypůgčugj budaucj čas od prwotných:

pochowywam: będę pochowywał: pochowam.
zaniedbywam: będę zaniedbywał: zaniedbam.

W českém gest také mnoho slowes na *uję,* kteréž ale w polštině mimo

kupuję: będę kupował: kupię,

a některých giných na *am* w užjwánj negsau:

podpalam: będę podpalał: podpalę.
rozniecam: będę rozniecał: rozniecę.
pożyczam: będę pożyczał: pożyczę.

Prwotné od *wyskakuję,* gest *skaczę, skakać,* že ale opětawého krátkého budaucjho času *wyskaczę* w tomto smyslu se neužjwá, béře se od kratšj formy *skoczyć: wyskoczę.*

Od slowesa (5té formy) kteráž ač od kratšjch forem odwozena, předce wšak tjmto odwozenjm, aneb připogenjm částečky rozdjlné wýznamy přigjmagj, neřjdj se přjsně podlé prawidla opětawých, proto že gako gimi býti přestáwagj. Z nich složená tedy přecházegj také w budaucj čas, bez opisowánj s *będę,* gako prwotná:

kalam: będę kalał: ukalam, pokalam.

Prwotné od *kalać* gest *kalić. Powłaczać, zwłaczać,* neodchylugj se tak patrně wýznamem od *powlokę, zwlokę* gako *właczać,* pročež také *obłaczam, powłaczam, zwłaczam* ač složena gsau, wýznam budaucjho času nemagj.

Śniadać nemůže si krátký budaucj čas od *jeść, śnieść* wypůgčiti, aby se tudy wýznamowé nepomátli, pročež gest *śniadam* negen delšjho budaucjho času *będę śniadał,* ale i kratšjho *pośniadam, dośniadam,* schopno, ač *jadać* opětowacj od *jem* gest.

Od *rzekam, będę rzekał,* gest *narzekam* přjtomný čas *odrzekam* ale budaucj, protože *narzekać,* dle ponětj žá

dného určitěgšjho času schopno nenj, gako *odrzekać*, při němž se na určitě dokonané gednánj mysliti může.

I tehdáž, když se opětawý wýznam netratj, určuge se někdy přjtomný čas prostých opětawých slowes předložkau auplněgi, a přecházj tudy w opětawý budaucj čas:

krajać, *přjtom.*	krajam, *bud.*	skrajam.
łamać,	łamię,	połamię.
latać,	latam,	nalatam.
strzelać,	strzelam,	wystrzelam.
chwytać,	chwytam,	pochwytam.
sadzać,	sadzam,	wysadzam.
rzucać,	rzucam,	wyrzucam.
starczać,	starczam,	nastarczam.

Při čemž se na wjce gednotných dob, w nichž celé gednánj záležj, myslj. *Długo będziesz rzucał, aż wszystko z okna wyrzucasz.* Tu se wjce wěcj pomalu wyhazuge. *Zaraz ten garniec wyrzucę.* A zde se to gednjm wrhem stane.

Předce wšak *przygadza się* od *przygadzać* pro swůg figurnj wýznam nenj žádný budaucj čas, a tu se forma *przygodzić się: przygodzi się* bráti musj. *Porażam* stane se předloženým *z*, budaucj čas: *wszystkich zporażam.* Též *ciągać, targać, siekać* a giná podobná 5té formy, na nichž opětawý wýznam lpj, gsau schopna opětowawého budaucjho času. Přirowneyme *rozciągnę* k *rozciągam, wytargnę* k *wytargam, usieknę* k *usiekam.*

45. Twořenj minulého času.

Prostý minulý čas gest giž w Polštině dáwno zastaralý, a nowěgšj pomáhagj si i kdeby prostý státi měl, opsaným minulým časem, který zwlášť w básnictwj welmi wadj, ugjmage řeči gadrné krátkosti: *pich, wołach.*

Opsanému minulému času základem gest přjčestj (participium), s njmž pomocné slowo *em* mjsto *jesm*, *eś* mjsto *jesi, śmy, ście*, spogeno býwá:

byłem *mjsto*	był jesm,	byliśmy *mjsto*	byli jesmy.
byłeś	był jesi,	byliście	byli jeście.
był	był jest,	byli	byli są.

Připogjli se mjsto *jesm*, k přjčestj *byłem*, máme předminulý t. g. předtjm aneb dřjwe minulý čas.

byłem był, *fueram*,	byliśmy byli.
byłeś był, *fueras*,	byliście byli.
był był, *fuerat*,	byli byli.

Tak také *byłem pisał* neb *pisałem był*.

46. Tworenj žádacjho (spogowacjho) způsobu.

W žádacjm se připoguge k přjčestj částečka *by*. Poznačenj osob děge se na té částečce:

Gedn.	1. bym,	*Množ.* byśmy.
	2. byś,	byście.
	3. by,	by.

Tedy *a*) Nedominulý čas:

był-bym,	byli-byśmy.
był-byś,	byli-byście.
był-by,	byli-by.

b) Předminulý:

był-bym był,	byli-byśmy byli.
był-byś był,	byli-byście byli.
był-by był,	byli-by byli.

W spogowacjm gest *żeby* (mjsto *by*) obyčegněgšj: *żebym szedł, żebyś szedł, żeby szedł.* Zde tedy zastupuge nedominulý také přjtomný čas.

47. Tworenj způsobu přestupowacjho.

Přjtomný čas tohoto přjčestj řjdj se podlé přjtomného ukazowacjho, a tworenj se zřegmě, widj w časowánj: *niosąc* od *niosę*, *siedząc* od *siedzę*, *glądając* od *glądam*.

Minulý čas přestupowacjho způsobu tworj se přjmo od činného přjčestj, když se mjsto *ł* postawj *wszy*: *był*: *bywszy*, *gnuł*: *gnuwszy*, *siedział*: *siedziawszy*.

Nenjli před *ł* samohlásky, wynechá se i *w*: *padł*: *padszy*, *wiózł*: *wiozszy*, *niósł*: *niosszy* a t. d.

48. Twořenj neurčitého způsobu.

Twořenj neurčitého, gakož i přjčestj, gest wýše při každé formě ukázáno. Může se tedy gen přjtomný čas gakožto půwod w Slownjku udati. Mělby se wšak při třetj a čtwté formě neurčitý způsob mjsto přjtomného času udáwati, proto že se z wýchodu *ię* wěděti nemůže, gestli neurčitý *ieć* čili *ić*.

Tak gako w českém zakončenj neurčitého gest *ti*, tak w polském *ć*; oněch pak, gešto w přjtomném *gę* a *kę* magj, končj se neurčitý na *c* tak gako w českém. Wšecka ostatnj neslowozpytně wywáděná zakončenj na *dz* a *dź*, gako nedůwodná a gen prawopis obtěžugjcj zawrhnauti třeba. Prawda že *g* w *dz* přecházj, tu ale geště wlastnjho znaku infinitivu, totiž *ć* w tom nenj: *gć* a *kć* ale přešlo w čisté *c* (w. str. 58). *Bydź*, *dadź*, gest tak nedůsledno, gako kdyby kdo psáti chtěl, *bydł*, *dadł* mjsto *był*, *dał*, protože se řjká *będę dadzą*, a *bośdź*, *paśdź*, *kłaśdź* a t. d., kterážby se spjše *bodźć*, *padźć*, *kładźć* a t. d. psáti mohla, práwě se pjšj *paść*, *kłaść*, *bość*, poněwadž se proměňuge *dz* před *ć* w *ś*, aby se to wyslowiti mohlo.

49. Supinum.

Supinum gest giž w Polštině tak zastaralé, že sem ho ani w neydáwněgšjch spisjch žádné stopy naleznauti nemohl, neurčitý wšudy mjsto něho se klade.

50. Twořenj trpného smyslu.

Trpné přjčestj gest wýše při každé formě ukázáno. Od tohoto se připogenjm pomocného slowa *jestem* aneb *bywam*, *będę*, *byłem*, giné časy a způsoby tworj:

pisano jest,	pisano było.
pisano bywa,	pisano bądź.
pisano będzie,	a t. d.

Że pak *pisano jest* latinskému *scribitur* zcela neodpowjdá, stawj se, kde smysl opětawý neb častotliwý wýznam připauštj, pomocné *bywam*: *sądzeni bywamy*, judicamur.

W mnohých přjpadnostech se trpné, zwlášť w 3tj osobě, raděgi opisuge částečkau *się*: *pisze się*, *mówi się o tém* a t. d.

Také neurčitý, spugen s *dam*, nahrazuge trpný smysl: *niedali ognia gasić*, *damy go pochować*, curabimus eum sepeliri. Ginák se též trpné, neugjmáli se tudy smysla, w činné měnj: *powiadają (ludzie)*, dicitur, *wołają cię* mjsto *tyś wołan*; *nie mogli go pochować* mjsto *nie mógł pochowan być*.

51. Slowesná gména.

Gména, gežto wlastně gednánj neb negednánj slowesa wygadřugj, a kteráž proto slowesná (též přjčestná) gmenugem, twořj se zrowna od trpného přjčestj, připogenjm k *n* neb *t* průtažného *ie*, kdežto *t* w *c* se měnj, *o* pak w *e*, gakož i *ą* w *ę* přecházj:

1. pić, pit: picie,
2. winąć, winęt: winęcie,
3. siedzieć, siedzon: siedzenie,
4. uczyć, uczon: uczenie.
5. wołać, wołan: wołanie.
6. zwiastowan: zwiastowanie.

zajęcię *od* zajęt,
śnięcię — śnięt,
ścięcię — ścięt,
poczęcie *od* poczęt.
żęcie — żęt.
a t. d.

52. Twořenj přędložek.

Předložky gsau na wětšjm djle paugj kořenowé a prosté syllaby prwnj i druhé třjdy:

1) o,	na.	2) ob, obe,	pra-
u, wą-,	do.	od, ode,	pro.
w, we,	z, ze.	wz-	pod, pode.
wy,	za.	bez, beze,	nad, nade.
pa-	s, se,	przy.	roz-, roze-
po,	k, ku.	prze,	dla.

Do třetj třjdy náležegj *przed, przez*.

Částečky *wą, wy, pa, wz, prze, pra, roz* gsau nerozlučny, protože krom w složenj w užjwánj negsau.

Odwozené gsau *mimo* od *minę*, *przeciw*, *przeciwko* [1]. *Między* gest od *między*, a *kromie*, *krom*, *okrom*, *prócz* [2], *oprócz*, *skrze* gsau dle formy přjslowky, gako *bljže*. Složené gsau *około* z *o* a *koło*, *wedle*, *podle*, *według*, *podług* z *we*, *po* a *dle* i *długo*; *pona* [3], *ponad* [4], *poroz*- [5], *poprzek* [6], *względem*, *spomiędzy* [7], *sposnad*, *wbrew* [6], *wdłuż*, *wszérz*, *zza*, *gwoli* (*k woli*), *nadworze* [8], *obok* [9]. Též přjdawná, gako *blisko*, a statná gména, gako *miasto*, *zamiast*, *pośrzód*, *w śrzod*, *w śrzodku*, *wstrzyc*, *z strany* zastáwagj předložky.

53. Předložky w složenj se gmeny:

o: otok *od* ociekę, osoba *od* o sobie.
okolę *od* o koło.
ob: obłąk *od* ob łąk, obłek *od* ob *a* wlekę.
obec *od* ob wec.
òd: odkaz, odgłos, odkład, opowiedź, odezwa.
u, wą: upad, uprawa, umysł, urok [10], ukos [11].
uraz, urząd, wątek *od* wetkać.
w: wpad, wchod, wjazd, wejście, wcielenie.
wy: wykład, wypis, wysługa, wyspa [12].
wz: wzrost *od* wzrostę, wzwod [13], wzgląd, wzgarda [14].
na niebo wstąpienie (wzstąpienie), wskrzeszenie.
bez: bezprawie, bezząb, bezżeniec, bezcenik [15], bezkost [16], bezkrólewie, bezimiennik.
pa: padoł, parow [17], pagórek, paklepie [18] *pl.*, parobek [19], pasierb [20], paskudnik [21], patoka [22].
po: pokòj *od sl.* počiju (odpoczynę), powietrze.
pomorze *od* po *a* morze, pogoń, powód.
pod: podwoda, podnożek, podnięta, podstawa.
podkowa, podkownik, podwieczorek.
prze: przestąpienie, przepych [23], przesąd [24].
przesiewacz, przerębla [25], przepuklina.

1. proti; 2. mimo; 3. po i na; 4. po i nad; 5. po i roz; 6. napřjč; 7. mezi; 8. wenku; 9. wedlé; 10. očarowánj; 11. přjčnj strana, přjčka; sečenj sena; 12. ostrow; 13. zdwihacj most; 14. pohrdánj; 15. nestyda; 16. rozmazanec; 17. wýmol; 18. pazděřj; 19. pacholek; 20. pastorek; 21. hnusný člowěk; 22. wyčištěný med; 23. záwod, horlenj; 24. předsudek; 25. prohlubeň.

przy *mjsto* prze: przyczyna, przygarść *mjsto* przeczyna, przegarść.
przed: przedmówa, przedpis, przedmieście.
przedobozie, przedgórze, przedpiekło.
przy: przywara [1], przysięga, przygoda, przylewek.
przymrozek, przymierze, przytułek [2], przyszwa [3], przystęp, przykład.
pra: pradziad, prapradziad, prababa, prawnuk.
pro: prowad *mjsto* prowod, prowadziciel, proporzec, prorok.
przeciw: przeciwnogowie, *Antipodes.*
między: międzywale, międzypiętrze [4], Międzyrzecze, międzybrwie [5].
na: nabieg, napis, nawoj [6], naręcze, najazd, nawala.
namieśnik, naparstek, nadziewanka, narostek.
narzędzie, naczynie, nasienie [8], namiot [9], napaść [10].
nad: nadbaba, naddziad, nadwnuk, nadstawka, nadkopycie, nadpłata, nadpłodek, nadsiew.
roz: rozum *od* roz *a* um, rozdział, rozkaz, rozboj.
rozkrok, rozdroże, rozsocha, roztok, rozruch [11], rozpuk.
do: dobytek [12], dozwolenie, dokładność, dostatek.
dowód, dowierność, domysł *od* do *a* myślić.
z: zbytek (*sl. izbytok*), zbawca [13], zmuda [14].
z *mjsto* s: zbieracz, zbior, zbieranina, zbóże [15], zgoda [16].
za: zakład, zamysł, zapad, zawornik [17], zamorze, zastole.
s: sejm *mjsto* sněm *od* sejmę, sniść.
spad, stok, śmietana *od* s *a* miotać.
są: sąsiad, sąsiek.

54. **Wsloženj s přjdawnými gmeny:**

bezgłowy *od* bez głowy, bezdzietny *od* bez dziecięcia.
bezbożny — bez boga, ubogi — u boga.
bezpieczny — bez pieczy. wrębny — w rąb.

1. škralaup, pokléska; 2. útočiště; 3. nárt, nártj; 4. meziponebj; 5. meziobočj; 6. wratidlo; 7. bauře; 8. semeno; 9. stan; 10. půtka, wáda; 11. powstánj, hluk; 12. wýdělek, kořist; 13. wyswoboditel; 14. mařenj času; 15. obilj; 16. swornost; 17. kljn, záwornj kámen.

pobożny	*od*	po bogu.	nasobny	*od*	na sobie.
poboczny	—	po boku.	przespolny	—	przez pole.
poziemny	—	po ziemi.	zdrożny	—	z drogi.
poobiedny	—	po obiedzie.	sprosny	—	s prosięciem.
narożny	—	na rogu.	posępny [1]	—	po sępu.

Některé předložky dáwagj přjdawným gmenům určitěgšj wýznam: *święty: poświętny, széroki: obszerny, ciężki: obciężny, obciężały, obmyślny, nagórny, naoczny, przemierzły, przemożny, przeważny, rozmiły.*

55. **Se slowesy se skládagj následugjcj:**

o-

opowiedzieć, odzieć, odziewać, opiewać, omdlewać.
oświadczać, opłakiwać, opuścić, omylić się.
osłyszeć, omówić, oślepić, ocielić się.

u-

ugodzić, uderzyć, ujrzyć, usadzić, utopić.
urzekać, udawić, uspać, udać, ulegać.

w, we-

wstąpić, wkroczyć, wejdę, wejść, wepchać.
wjadę, wjechać, wpuścić, wleźć (*do dziury*).

w- *mjsto* wz-

włożyć (na ramena) *mjsto* wzłożyć, wstawać.
wleźć (na drzewo) *mjsto* wzleść, wstąpić, *w.* wz.

wy-

wyjść, wyjechać, wyłożyć, wysłać, wyrazić.
wyłomić, wypuścić, wyrość, wyrostać *mjsto* wzrość.

po-

powiedzieć, począć, posłać, podać, pozwać.
pogodzić, pokrzepić, poodstąpić, poprzestać.

1. zasmušilý.

na-

naczně, nacząć, nasolić, nakropić, nadziewać.
nawlekać, nałomić, nasadzić, nawrócić.

do-

dojdę, dojść, dokonać, dodać, dozwolić, dostać.
dopędzić, dosiągnąć, dołożyć, dowierzyć się

z- (*sl.* iz-)

zzuję, zzuć (*mjsto* izuć), zbawić (*mjsto* izbawić).
zbyć, zbędę, zbywać (*mjsto* izbyć, izbywać).

za-

zatkać, zaszyć, zawrzeć, zagoić, zacząć.
zatopić, zawadzić, zatępić, zapomnąć.

s-, se- *pjše se gen před ostrými*

spuścić, sstąpić, smyknąć, smykać.

z-, ze- *mjsto* s-, se- *před ostatnjmi*

związać, zebrać, zejdę się, zejść się, zesłać.
zgromadzić, znaszać, zwierzyć, zegnać, zrzucać.

ob, obe-

obejmę, obimać, obwinąć, obuć, obejrzyć.
obstąpić, obesłać, obdarzyć, obgaić, objawić.

Po *ob* se rádo *w* odwrhuge:

obalić *od* walić, obrócić *od* wrócić, obiesić *od* wiesić.

od-, ode-

odejdę, odejść, odstąpić, odstawić, odpisać.
odpowiedzieć, oddzielić, oddać, odgarnąć.
staré ot *mjsto nynějšjho* od: otwierać, otworzyć.

wz-, wze-, *skrácené* z-, ze-

weźmę, wziąć *od* imę wejrzyć *mjsto* wzezrzeć, wzchodzić zyskać *mjsto* wzyskać *od* iskać, zechcieć *od* wze *a* chcieć

Před *z* a *s* wypauštj se we *wz* to *z*: *wzywać* mjsto *wz-zywać*, *wstąpić*, *wstać* mjsto *wzstąpić*, *wz-stać*.

pod- pode-

podleźć, podkopać, podszyć, poddać, podrazić. podesłać, podstawić, podnapić się, podwiewać.

przy-

przyjdę, przyjść, przynieść, przybędę, przybywać. przywziąć, przywrzeć, przyukradnąć, przygrzeć.

prze-

przejdę, przejść, przelecieć, przeciągnąć. przewlec, przemoc, przezwyciężać, przezwiedzieć.

prze- *mjsto* pro-

przejdę, przejść, przerazić, przewodzić, przerywać, przedłużyć, przeklinać, przekopać, przekolić.

przed-, przede-

przedejdę, przedejść, przedchadzać, przedłożyć. przedpisać, przedwołać, przedpowiedzieć, przedstąpić.

nad-, nade-

nadejść, nadbiegnąć, nadpadnąć, naddać. nadsadzać, nadlepszać, nadwyszyć.

roz-, roze-

rozejdę się, rozejść się, rozbiegnąć się, rozkładać. rozpęknąć, roztargnąć, rozprawieć, rozgodnąć.

56. Tworenj přjslowek.

Prosté přjslowky gsau paušj kořenowé:

1. ba, baj ni, nie (*naše* ne), nie (*naše* ně), tu.
2. ano, aż, wen, won, wan, tak.
   staré ninie, lada, locs.
3. precz, sna, snać *mjsto* snadź, pierw, skoro, wnet (*naše* hned), -kroć.

Twrděcj gsau 1) *ba, baj*, 2) *ano*, 3) *nie*, kteréž ale gen w složenj w obyčegi gest: *niegdy, niegdzie*.

Záporné gsau *ni* a *nie*. *Ni* přigjmá rádo mimo složenj předrážku *a*: *ani*. Sice slaužjwá náměstkám a přjslowkám w předrážku: *nic*. W giných přjpadnostech užjwá se *nie*, kteréž se slowesem tak gako w českém se nespoguge: *nie mam*, ale spogowati-by se mělo: *niemam*.

Určowacj *tu*, z něhož w složenj *tutaj, tędy, tudzież*; *aż*.

Podlé formy gsau některé prawá gména, gako *wen, precz, snad, wnet*; *-kroć* gakožto záwěška: *dwakroć*.

Samohláskami na konci opatřené přjslowky:

e: jeszcze, ile [1], tyle [2], wiele [3], *wyššj stupně* pierwej lépej, mniej.
ej: gorzej, więcej, *staré* drzewiej.
ie: ninie, tanie [4], pewnie [5].
a: lada, kilka [6].
o: ano, bardzo [7], skoro. *Pročež přjdawná s nezakončeným wýchodem na o za přjslowky se berau:* mało, mnogo, drogo, sporo.

Gdy, onędy, gdzie, kam, sam, tam, onam, inam, tworená gsau syllabami *dy, dzie* a *mo*.

Już, zaś, pożdzie, dość, dosyć, kolwiek gsau složeny; *przecię* mjsto *przed-się*.

1. kolik; 2. tolik; 3. mnoho; 4. lacino; 5. gistě; 6. několik; 7. welmi.

57. Twořené přjslowky pomocj twořjcjch syllab.

-mi: *staré* wielmi.

-mo: mimo *od* minę; darmo *od* dar. Sam, tam *gsau skráceny z* samo, tamo.

-dy, -dzie, -da, -ędy, -ąd *gsau samé určowacj zarážky ku poznačenj stawu, času a mjsta, kteréž gen s náměstkami* k, s, t, ow, on, in, *a s čjslem* wesz *spogowány býwagj:* gdy, kiedy, kiedyś, *staré* drugdy. Gdzie, owdzie, indzie; *mjsto staréko* weździe, (wesz-dzie) *užjwá se* wszędy, wszędzie. Kędy, z kąd, *qua?* tędy, z tąd, tamtędy, z tamtąd, owędy, z owąd, owtędy, z owtąd, onędy, z onąd; indy, z inąd, wszędy, wszędzie; którędy *gest složeno z* który *a* dy.

-aczej: inaczej *od* inaky.

-iek: gdziekolwiek.

-ak, -ko, -ki: jednak, jednakże, jednako, jednakowo, jednakowoż *od* jeden, wszelako, jako, wspaki, *staré* wżdycki, wielorako *mjsto* wielojako *od* wiele *i* jaki.

58. Složené přjslowky.

Z ni: nigdzie, nikam, nikędy, znikąd, niktorędy, nigdy, nijak, nijako.

Ze záporného *nie* wšecky ostatnj, odwozené od přjdawných gmen: *niemile, niemilo, niezmiernie, nieodbycie.*

Z twrdjcjho *nie: niegdzie, gdzieniegdzie, niekam, niekędy, niegdy, niekiedy.*

S dokládawým *ż: już z u a ż; tudzież.* We *gdzież* gest *ż* wztažné. Se zarážkau *-si: gdzieś, gdyś, trzebaś.* Wiz §. 27, s předloženým *lada: ladagdzieś, ladajako.*

S částečkau *kolwiek: ilekolwiek, gdziekolwiek, kamkolwiek.* Wšak se může *kolwiek* též oddělowati: *kam bym kolwiek szedł.*

S ukazowacjmi náměstkami *t- (ten), on: tedy* mjsto *tegdy, onegdaj,* staré *tepier* mjsto *teraz* nynj *dopiero z te*

a *pierw*, *pierwe*, *teraz* z *te* a *raz*. Ano i *gdzie*, *gdy*, *kędy*, *tędy*, třeba za složené (z tázacjho *k* a *dzie*, *dy*) zhljžeti.

S ukazowacjm *ś* na konci: *latoś*, *dziś*, *dzisiaj* od *lato*, *dzień*, a staré *wieczoraś*, t. g. *tego wieczora*, *ten wieczór*.

S přjwěškau *króć* (*krócie*) twořj se čjselné přjslowky: *ilekroć*, *ilekroćkolwiek*, *tylekroć*, *tylekroćkolwiek*, *kilkakroć*, *jedenkroć*, lépe *raz*, *razem*, *dwakroć*, *trzykroć*, *pięćkroć*, *stokroć*, *tysiąckroć*, *wielekroć*, *mnogokroć*, *częstokroć*, *po dwakroć* a t. d.

59. Složené s předložkami.

S předložkami složené, často gen stažené částečky a giné částky řeči zastupugj přjslowky.

o: owszem, *omnino*; około, oraz, osobnie, opółudniach, opodal.

w: według, wespół; łoni *mjsto* włoni, wzad, wtył, wprzód, wtędy, wdłuż, wewnątrz, wskroś, wskroś i wskroś, wóbec *od* obec, woburącz. *Tak též* wnowie, wprawdzie, wcale, wdzięk neb niewdzięk.

po: pono, podług, pozajutro, pozad, poprzód, pośród, pośrzod, poprzek, poprzecz, powierzch, poślad, powierzchnie, powierzchownie, podziś, pojutrze, potém, poki, poty, powtóre, podrugie, pogotowie, pociemku, późno, pokąd, potąd, poniekąd, ponieważ, poranu, potrzykroć, pomniej, pomału, poniż, pokryjomu, poprostu, poblisko, pobocz, pocichu, pochyło, podal, pokrycie, potrzeba. *Před přjdawnými na* sko *se neodděluge* po: po rusku, po czesku, po niemiecku, po polsku *a t. d.*

na: naprzeciw, naprzeciwko, nagórze (na wierzchu), naprzód, nazad, nazajutrz, naostatek, nakoniec, nawet, nadoł, nadole, naupor, na przekorę, nawznak, napował, napowrót, napamięć, nadlew [1], naścieżą [2], naopak, naodpór, naprędce, nazbyt, naumyślnie, *staré* nachwał.

do: dokąd, dokądż, dotąd, dopiero, dospół, dowspół, dość, dosyć; do naga, do czysta, do góry.

1. wrchowatě; 2. dokořán.

z : zjutra, zewnątrz, zowąd, zonąd, ztąd, ztamtąd, znikąd, zpod, zpomiędzy, zwłaszcza. *Neyčastěgi s nezakončeným přjdawným wýchodem:* zwolna zprosta, zgoła nic, znienacka [1], znieobaczka [2], zprędka, zrzadka, zcala, zupełna, zkrzywa, zcienka, zciężka (ściężka), zgęsta, zdaleka; znowu, *kteréž se od* wnowie, *t. g. teď teprw, rozeznáwati musj*; z-nowu *gest Genit. od* now.

za : zaś, zaraz [3], zatym, zarówno, zawdzięk, zaiste (zaiście), za życia, za pamięci, zaświeża [4] *a t. d.*

z *mjsto* s: zgóry, zwierzchu, zprzedu, zzadu *mjsto* s-zadu, spół, pospół.

od: odkąd odtąd, odowąd, odonąd, odinąd, odniekąd, odnikąd, odewsząd, odpołu, odpoły *od* pół; odpołudnie.

wz: wzgórę, zgórę *od* wz *a* góra.

bez: bezdzięki, *t. g. nerád*, bez mała.

pod: podczas, podspod, podwieczor, podwyż.

przy: przytém, przynajmniej.

prze: przelisz, przelisz wiele, przelisz mnogo, *od* prze *a* lich.

prze *mjsto* pro: przecież; przeto, przebóg *t. g. darmo.*

przed: przedwczoraj *od* wczoraj, przedtym, przecię *mjsto* przedsię.

przez: przezto, przezprzelisz.

między: między tym.

nad: nadto, nadprzelisz, nadmiarę.

Často nahrazuge Nástrognjk předložku: *kołem* mjsto *około*, *cwałem*, *skokiem*, *przodkiem*, *stroną*, *darem*, *nagodą*, *szczęsciem*, *nawałem*, *miastem*, *miasty*, *gorem*, *mnogiem więcej*. *Kapaniną*, *częściami*, *razem*, *czasem*, *calkiem*, *milczkiem*, *okrakiem*, *okraczkiem*.

Doma posprostu, wzdělaněgšj, ač špatněgi, řjkagj nynj *wdomu*, neboť i *w domu* cizjm býti mohu a předce ne *doma*, tak též *do domu*, mjsto našeho *domů*, *wczoraj* gsau Gen. od *dóm*, *wieczor*. Lokal *na dole* mjsto *w dole*; *trochę*,

1. nenadále; 2. neočekáwaně; 3. hned; 4. začerstwa.

troszkę, *troszeńkę* gest Akkus. od *trocha*, *troszka*, *troszenka*.

Někdy stáwá Nominativ *co* mjsto *jako: co śnieg biały, co węgiel czarny.*

Ano i slowesa a celé průpowědi mohau přjslowky zastáwati: *stojąc*, *klecząc*, *leżąc się modlić; samochcąc, chcąc lub niechcąc, jak słuszy, jak się godzi, jak należy*, st. *nielza* (mjsto *nielza jest*) neb *nie jest lza, nie jest można. Arcy, bodaj;* prwnj gest rozkazowacj ode *rzekę* s předloženým *a*, a druhé z *bóg* a *daj* staženo.

60. Odwozené přjslowky od přjdawných gmen.

Mnohá přjdawná s nezakončeným střednjm wýchodem *o*, kladau se za přjslowky: *mnogo*, *mało*, *prosto*, *długo*, *często*, *dawno*, *niedawno*, *łatwo*, *snadno*, *blisko*, *daleko*, *wysoko*, *głęboko*, *nisko*, *széroko*, *podobno*, *lekko* mjste *legko*, *wszystko: wszystko są szerszy*, *wszystko piekarszy*.

Jeno gest skráceno z *jedno*. *Jak*, *tak* ztratili swé *o*: *jako*, *wszelako* a *tylko* (toliko) geště ge zachowali.

Neyčastěgi se odwozugj od přjdawných měkým *ie*:

żywy:	żywie,	miły:	mile,	srogi:	srodze.
gruby:	grubie,	stały:	stale,	drogi:	drodze.
dobry:	dobrze,	mądry:	mądrzę,	cichy:	cisze.
biedny:	biednie,	twardy.	twardzie,	krótki:	krótce.
silny:	silnie,	skryty:	skrycie,	wysoki:	wysoce.

Tani a *głupi* magj *tanio*, *głupio*.

Wycházegjli přjdawná na *ski*, zůstáwá wýchod ten též přjslowkám: *męski*, *braterski*, *polski*, *czeski*, *turecki* a t. d. Čech rozeznáwage zde průtažné *ský: král polský* w přjdawných, zostřuge ge w přjslowkách w *sky: mluwj česky*.

61. Stupňowánj přjslowek.

Wyššj stupeň se twořj pomocj *éj*, *iéj*. 1) Zcela nepravidelné t. g. takowé, gežto od giných stupně odwozugj, přigjmagj též *éj*, *iéj*:

dobrze:	*wyš.* lepiéj,	mało:	*wyš.* mniéj.
źle:	gorzéj,	lekko *mjsto* lcgko:	lżéj.
mnogo, wiele:	więcéj *mjsto* wielej.		

2) Přjslowky na *ko, eko, oko* odwrženjm prwé téchto slabik:

głęboko: *wyš.*	głębiéj,	blizko: *wyš.*	bliżéj.
daleko:	dalėj,	nizko:	niżéj.
szeroko:	szérzéj,	ślizko:	śliżéj.
wązko:	wężéj,	ciężko:	ciężéj.
słodko:	słodziéj,	wysoko:	wyżéj *mjsto* wyszéj.
prędko:	prędziéj.	krótko:	króciéj.
darzko:	darżéj,	szorstko:	szorściéj.

Mialko má *mieléj* i *mialczéj*. Při ginych se *ko* proměňuge w *czéj*: *szybko: szybczéj*, *cierpko: cierpczéj*, *krzepko: krzepczéj*, *szparko: szparczéj*, *miękko: miękczéj*, *gorzko*: *gorzczéj*. *Go* se měnj w *żéj*, *sto* w *ściéj*: *drogo, drożéj*, *tęgo, tężéj*; *gęsto*, *gęściéj*. Od *rad* gest *raczéj* mjsto *radziéj* aneb *radniéj*. Wšecky ostatnj, kteréž stupňowánj schopny gsau, twořj wyšsj stupeň pomocj *iéj*:

czysty,	czysto:	czyściéj,	twardy,	twardo:	twardziéj.
piękny,	pięknie:	piękniéj,	póżny,	póżno:	póżniéj.

Neywyššj stupeň se twořj předloženjm powyšowacj částečky *naj*: *najwięcéj*, *najpóżniéj*.

62. Spogky.

Půwodnj spogky (*conjunctiones*) gsau:

1) i, a, by. bo, nie-, -le, li, że, iż, czy.
2) acz, albo, niż *mjsto* nież, byle, lada, lecz, aza.

K nim také dokládawé *ć* a *ż* náležegj. *Albo* a *niż* gsau spogeny, wiz *bo* a *że*.

i, *et*, *etiam*:

w imię ojca i syna i swiętego ducha; tak i my, także i; ba i, *staré* baj, ano i; i na niebie i na źiemi.

a, *sed*, *solum*, *tantum*:

ja przestrzegam, a ty swoja robisz; chleb a chleb jeść każe;

ojciec a ojciec; pisze a piszę. *Před ni,* by, le, *gest pauhá předrážka:* ani, aby, ale. *Tak též i před* bo, *kdež* i *přigjmá* albo, *gakoby* s alebo.

by, być, aby, żeby, ażeby, iżby, *ut:*

mógłby płacić gdyby tylko chciał; byłbym rad gdyby on raz poszedł spać; chcę by to zrobił; powiedz mu żeby szedł.

Bo gest *též* w složenj *albo, albowiem* w užjwánj. Wiz *albo.*

Nie (sl. *no*) spoguge se s *ž* a pjše nynj bez *e: niž.*

Le s předrážkau *a: ale, wszak ale, nietylko ale i,* s předrážkau *by: byle* naše *leda,* a s zarážkau *pak: lepak* gest giž zastaralé.

-li, *přjwěška:*

zapytaj się był-li tam; patrz jeśli już doma. *Po* li *se klade* czy, czyli: żywli czy martew; jad-li czy miód.

Aza: azali, iza: izali, *gest naše zda, zdali.*

Gindá znamená *li* otázku aneb wýminku: *mamli tam iść? wiecieli, żem chorował? będziecieli jutro doma?* Gako wýminku: *jeśli jutro doma będą.* Častěgi se spoguge *li* s *jest, aza, iza, czy, niż: jeśli, azali, izali, czyli, niżli.* Wiz *niż.*

iż, że, *ut:*

mówi, że brat jest chory; widzę, że niechce; dał że miał; powiadają iż i tu byli.

czy, czyli:

czy byłeś u niego? czyż mogą to robić? daszli czy niedasz? czyli się należy dać czyli nie?

acz, aczkolwiek:

spogeno s koli: kolwiek: acz ich było do 40 tysięcy; aczkolwiek o tém wiecie; aczkolwiek sam wiele niemam.

bo, albo, albowiem:

bo niebyło czasu; albo daj albo weź; alboż ci niemówiłem? albowiem rzecz jest piękna przy rozumie cnota.

niż, niżli.

silniejszy niż twój brat; dwór wyszszy niżli kościół, karczma okazalsza, niżli ratusz, psarnia budowniejsza niżli szpital.

lecz, lada:

niedam, leczby prosił; brata widziałem, lecz siostry tu niebyło; liście padnie, lada wiatrem zakołysano; lada fraszką łatwo się rozdraźni dziecina.

aza, azali *wiz* **li.**

Dokládawé zwučky *ć, że* se často přiwěšugj k takowým částkám řeči, kteréž důrazu schopny gsau: *jać, myć, onć, tenć, toć, wielkać była biada; tuć, żeć, wiemć, mamć.*

Rozkazowacj způsob žádá *że: dajże to Pan Bóg, pojdźże, zaniechajże, idźże, patrzcieże; niechże, także, któż, cóż; gdyż, gdzież, jakże, jeśliże, przecież.*

Poniewaž složeno jest z *po* a *nie* (*nie* mjsto střednjho *ie*) a z twořjcj syllaby *wad*, w njžto w polském *d* odpadlo, k čemuž geště dokládawé *ż* přišlo. *Wszak, wszakże, inak,* odwozena gsau syllabau *ak*. Wiz twořenj přjslowek.

Gindy se též přjslowky k spogowánj berau: *poczekaj aż przyjdę, ni dziś ni jutro, ladaby tam sam poszedł.*

A tak zastupugj i giné částky řeči spogky: *częścią zazdrość, częścią nienawiść; choć mu się dwoi w oczach; chociaż z jednéj świécy dwie widzi; choćbyś największe miał skarby; niewierz że kto przyjaciel, chyba że go doznasz; niecnotliwa zazdrość, chyba w niebie jéj niemasz; lub zysk, lub strata. Ow, lubo chciwość miał, lubo serca, odrzucił ich prośby; chory i oraz ubogi; mądry tudzież i ostrożny; ztąd więc pochodzi że etc. im więcej tym lepiéj, też, jak, tak, jakże, także, zaiste, bądź tu bądź tam, niemówiąc że,* ne dicam.

63. Wykřiknjky (Interjectiones).

Půwodnj wykřiknjky, gakožto pauhá gewenj pocitů, gsau buď zcela prosté gednoslabičné zwučky, gako: *o! ó! aj* neb *ej, aj aj aj! no! ha! haha! oho! he! huj! ach! och! pfuj! pfy! st! ct! ps! pst! pr!* neb také dwěslabičné a složené gako: *nosa! hopa! hola! hela! hejsa! hejsasa! hosa! hosasa! hopsasa! aha!* staré *bawaj!*

K pozorowánj gsau mimo giné:

na, nacie!	ot, oto, otóż!
nu, nuże!	ali, alić, aliści.
bodaj, bodajże! (z bog daj).	biada, niestety, niesłychana!

Sem také náležegj formule *bogda*; *dali bóg; uchowaj boże! zachowaj boże, szczęść boże; pomagaj boże! bóg zapłać*; *dzięki bogu; sto lat zdrowia.* Potom *słuchaj, słuchajcie! mowię, padam* mjsto *powiadam* a podobné, gako: *trzask, prask, tra, bęc, brum, paf, he, heta; tiu tiu, taś taś, baziu baziu, gudziu gudziu!* a giných wjce.

SKLOŇOWÁNJ

SKLONNÝCH ČÁSTEK ŘEČI.

Co pomůže počet skloněnj a časowánj zmenšowati, když se tjm počet nepřjgemně mataucjch wýminek w nepřehlednutelné hegno rozmnožuge, gakž to posawadnj mluwnice polské ukazugj. Nenj zagisté zbytečno i w Polském pro mužské pohlawj statných gmen dwě, pro střednj tři a pro ženské tolikéž, gakož i tři pro přjdawná gména, též pro čjsla i náměstky několik obrazcůw skloněnj wystawiti, a slowesům mimo *jestem* a auplné prowedenj s opsanými časy *żonę* a *gonię*, sedm časowánj ustanowiti. Wždyť pak rozmanitost a bohatstwj forem gazyk spjše ozdobuge než hyzdj.

---

64. Skloňowánj gmen.

Sklonné zwučky, kteréž se na konci zawěšugj, gsau z wětšjho djlu samohlásky. Spoluzwučky se k tomu berau gen *m* a *ch*, pak syllaby *ow*, *ew*, *ęc* neb *ęt* (druhdy též *erz*, *es*) za přjrostky.

Pátý pád gest Mjstnj (Local) neb Předložnj (Praepositional), proto že gen s předložkami (*w*, *na*, *po*, *przy*) stáwá. Šestý s předložkau *z* a některými geště, Společnj (Sociativ) slowe, stogjli ale bez předložky, Nástrognj (Instrumental): *nożem*, *mieczem*, cultro, ense.

65. Znakowé skloněnj.

Mużského pohlawj beze samohlásky na konci.

	I.			II.	
Nom.	– :	gad	*Nom.*	– :	koń.
Gen.	a :	gada	*Gen.*	ia :	konia.
Dat.	u :	gadu	*Dat.*	iu :	koniu.

Poněwadž pak neżiwotná w Nominatiwu mnożném i wjce nemagj, rozpadáwá se gak I. tak II. w *a* i *b*.

	a I.	*b*	*a* II.	*b*
Gedn.	chłop,	dęb.	koń,	cień.
Množ.	chłopi,	dęby.	konie,	cienie.

Střednj na *o* a na *e*, *ę* s přjrostkem i bez přjrostku:

	III.		IV.			V.	
Nom.	o :	czoło,	ie :	bicie,	pole,	ię :	lwię.
Gen.	a :	czoła,	ia :	bicia,	pola,	ięcia :	lwięcia.
Dat.	u .	czołu,	iu :	biciu,	polu,	ięciu :	lwięciu.
Mn.	a :	czoła,	ia :	bicia,	pola,	ięta :	lwięta.

Ženská s koncowau samohláskau *a*, *ia*, a bez samohlásky:

	VI.		*α* VII.		*β*		VIII.	
Nom.	a :	ryba,	ia :	ziemia,	– :	baśń,	– :	kość.
Gen.	y :	ryby,	i :	ziemi,	i :	baśni,	i :	kości.
Dat.	ie :	rybie,	i :	ziemi,	i :	baśni,	i :	kości.
Mn.	y :	ryby,	ie :	ziemie,	ie :	baśnie,	i :	kości.

66. Přjrostkowé.

Přjrostek *ęc* a *ęt* wkládá se gen gmenům mladých střednjho pohlawj před sklonnými zwučkami. Střednj gména na *mię* přigjmagj přjrostek *en: brzemię, brzemienia, brzemieniu*, Množ. *brzemiona*. Přjrostek *es* zachowal se geště gen w Množném od *niebo : niebiosa*.

Přjrostek *erz* mjwaly ženské formy *dcy* a *maci*, Gen. *dcorze, macierze*, Dat. *dcorzy, macierzy*, Akk. *dcorz, macierz*. Mjsto *dcy* gest nynj gen *córa* w obyčegi.

Přjrostkem *ow* se prodlužugj: 1) mužský Nominativ w množném: *synowie* mjsto *syni*. 2) Dativ a Local żiwotných i neżiwotných w gednotném: *panowi, skarbowi* mjsto *panu, skarbu*.

67. Obrazec wšech skloněnj.

Skloněnj statných gmen.

Gednotný	*Mužských.*				*Střednjch.*			*Ženských.*			
	(a) I.	(b)	(a) II.	(b)	III.	IV.	V.	VI.	(α) VII.	(β)	VIII.
Nom.	–	–	–	–	-o	-ie	-ię	-a	-ia	–	–
Akk.	-a	–	-ia	–	-o	-ie	-ię	-ę	-ię	–	–
Gen.	-a	-u	-ia	-ia	-a	-ia	-ięcia	-y	-i	-i	-i
Dat.	-u	-u	-iu	-iu	-u	-iu	-ięcia	-ie	-i	-i	-i
Lok.	-ie	-ie	-iu	-iu	-ie	-iu	-ięciu	-ie	-i	-i	-i
Soc.	-em	-em	-iem	-iem	-em	-iem	-ięciem	-ą	-ią	-ią	-ią
Voc.	-ie	-ie	-iu	-iu	-o	-ie	-ię	-o	-io	-i	-i
Množný											
Nom.	-i	-y	-ie	-ie	-a	-ia	-ięta	-y	-ie	-ie	-i
Akk.	-ów	-y	-iów	-ie	-a	-ia	-ięta	-y	-ie	-ie	-i
Gen.	-ów	-ów	-iów, i	-iów, -i	–	–	-iąt	–	–	-i	-i
Dat.	-om	-om	-iom	-iom,	-om	-iom	-iętom	-om	-iom	-iom	-iom
Lok.	-ach	-ach	-iach	-iach	-ach	-iach	-iętach	-ach	-iach	-iach	-iach
Soc.	-ami	-ami	-iami	-iami	-ami	-iami	-iętami	-ami	-iami	-iami	-mi

68. Wšeobecná poznamenánj.

Vokativ se w množném od Nominativu nerozeznáwá; ano i w gednotném magj gen muž. (I. a II.) a ženská (VI. VII. a VIII. Skłon.) wlastnj Vokativ, nikoli pak střednj.

Wšecka střednj gména, gakož i mužská bezžiwotná, a ženská bez koncowé samohlásky magj Akkusativ w gednotném i w množném s Nominativem stegný; ženská ale s koncowau samohláskau (*a*, *ia*) toliko w množném.

Ano i mužská žiwotná gména bez koncowé samohlásky nemjwala druhdy zwláštnjho Akkusativu, než býwal gako Nominativ, pročež se řjká ještě: *przez bóg*, *brat za brat*, *iść za mąż*, *iść na zwierz*, *siadać na koń*. Nynj wšak zastupuge wšudy Genitiv onen zastaralý Akkusativ: *pana*, *ptaka*, *psa*, *panów*, *ptaków*, *psów* od *pan*, *ptak*, *pies*.

Žiwotná mužská gména s koncowau samohláskau *a*, řjdj se s částky podlé ženských (Sklon. VI.) *tatę*, *słuogę*, *władykę*, od *tata*, *sługa*, *władyka*. Poláci sklánegj také mužská gména na *ia* podlé ženských (Sklon. VII.), pročež Akkusativ *sędzię rękojmię*, *panoszę*, od *sędzia*, *rękojmia*, *panosza*, Sociativ *przed sędzią*, *rękojmią*, *panoszą*. Wůbec patřj wjce na wýchod Nominativu, než na pohlawj, pročež w mužském Dativu *tacie*, *słudze*, *władyce*.

Lokal wšech ženských gmen gest w gednotném Dativu rowen; ano i mnohých gmen mužských a střednjch, gichž Dativ na *u* mimo *owi* wycházj, ač tato swůg wlastnj Lokal měkým *ie* znamenagj.

Sociativ (Instrumental) w gednotném na *em* magj gen mužská a střednj gména, gakož *ą* neb *ią* ženská. Wýchod *mi*, *ami*, *iami* w množném mjwala gen ženská gména; nynj ale i mužská i střednj, a dosti zřjdka *y* neb *i*.

69. Skloněnj mužských bez koncowé samohlásky.

Prwnj skloněnj.

Gedn.	(a)	I.	(b)	
Nom.	chłop,	bijak,	skarb,	pług.
Akk.	chłopa,	bijaka,	skarb,	pług.
Gen.	chłopa,	bijaka,	skarbu,	pługu.
Dat.	chłopu,	bijaku,	skarbu,	pługu.
Lok.	chłopu,	bijaku,	skarbie,	pługu.
Soc.	chłopem,	bijakiem,	skarbem,	pługiem.
Vok.	chłopie,	bijaku,	skarbie,	płuże.

Množný.

Nom.	chłopi,	bijacy,	skarby,	pługi.
Akk.	chłopów,	bijaków,	skarby,	pługi.
Gen.	chłopów,	bijaków,	skarbów,	pługów.
Dat.	chłopom,	bijakom,	skarbom,	pługom.
Lok.	chłopach,	bijakach,	skarbach,	pługach.
Soc.	chłopami,	bijakami,	skarbami,	pługami.

Druhé skloněnj.

Gedn.	(a)	II.	(b)	
Nom. słoń,	gracz,	cień,	miecz.	
Akk. słonia,	gracza,	cień,	miecz.	
Gen. słonia,	gracza,	cienia,	miecza.	
Dat. słoniu,	graczu,	cieniu,	mieczu.	
Lok. słoniu,	graczu,	cieniu,	mieczu.	
Soc. słoniem,	graczem,	cieniem,	mieczem.	
Vok. słoniu,	graczu,	cieniu,	mieczu.	

Množný.

Nom.	słonie,	gracze,	cienie,	miecze.
Akk.	słoniów,	graczów,	cienie,	miecze.
Gen.	słoniów,	graczów,	cieniów,	mieczów.
Dat.	słoniom,	graczom,	cieniom,	mieczom.
Loc.	słoniach,	graczach,	cieniach,	mieczach.
Soc.	słoniami,	graczami,	cieniami,	mieczami.

70. Přjmětky k 1mu a 2mu skloněnj.

K prwnjmu skloněnj náležegj gména wycházegjcj na hrubau spoluzwučku, totiž na *w*, *b*, *p*, *m*, *n*, *ł*, *r*, *d*, *t*, *s*, *z*, *g*, *ch*, *k*.

K druhému pak, kteráž se 1) gemnými spoluzwučkami *j*, *l*, *ż*, *c*, 2) pak spogenými *rz*, *sz*, *cz*, *szcz*, a 3) čárkowanými *w*, *b*, *p*, *ń*, *ź*, *ś*, *ć* skončugj, a poslednj magj wždy *ia* mjsto *a*, *iu* mjsto *u* a t. d.

		Gen.	*Dat.*
a) 1.	złodziej,	złodzieja,	złodzieju.
	król,	króla,	królu.
	mąż,	męża,	mężu.
	szwiec (szewc),	szewca,	szewcu.

			Gen.	*Dat.*
	2)	tchórz,	tchórza,	tchórzu.
		młokosz,	młokosza,	młokoszu.
		tkacz,	tkacza,	tkaczu.
		chrobąszcz,	chrobąszcza,	chrobąszczu.
	3)	paw,	pawia,	pawiu.
		gołąb,	gołębia,	gołębiu.
		karp,	karpia,	karpiu.
		koń,	konia,	koniu.
		paź,	pazia,	paziu.
		ryś,	rysia,	rysiu.
		kmieć,	kmiecia,	kmieciu.
b)	1)	kraj,	kraju,	kraju.
		chmiel,	chmielu,	chmielu.
		nóż,	noża,	nożu.
		piec,	pieca,	piecu.
	2)	kierz,	krza,	krzu.
		kosz,	kosza,	koszu.
		płacz,	płaczu,	płaczu.
		barszcz,	barszczu,	barszczu.
	3)	ołów,	ołówiu,	ołówiu.
		drób,	drobiu,	drobiu.
		kwap,	kwapiu,	kwapiu.
		wigoń,	wigoniu,	wigoniu.
		odrowąź,	odrowąziu,	odrowąziu.
		karaś,	karasiu,	karasiu.
		dziegieć,	dziegciu,	dziegciu.

71. Wycházegjcj na *ów, ób, ół, ór, ód, óz, óg* pak *ój, ób, órz, ódz, ódź, óż* proměňugj we wšech pádech mimo při neživotných Nominativu rowný Akkusativ, temné *ó* w gasné *o*: 1) *rów rowu, chów chowu, ostrów ostrowu; bób bobu, żłób żłobu, dziób dziobu, grób grobu, sposób sposobu; wół wołu, dół dołu, sół sołu, kół kołu, popiół popiołu, mozół mozołu, kościół kościoła, wór woru, bór boru, pobór poboru, spór sporu, tór* i *tor toru, twór tworu, otwór otworu, wzór wzoru, ozór ozoru; lód lodu, ród rodu, naród narodu, bród brodu, wrzód wrzodu, głód głodu, chód chodu, miód miodu, obwód obwodu; wóz wozu, powóz powozu, mróz mrozu, powróz powrozu; bóg boga, róg rogu, wróg wroga, bróg* i *brog brogu, próg progu, głóg głogu, stóg* i *stog stogu, nałóg nałogu, odłóg odłogu.*

2) *bój boja, łój* neb *łoj łoju, rój* i *roj roju, strój stroju; drób drobiu, węgórz węgorza, wódz wodza, gwóźdź gwoździa, nóż noża* a t. d,

Od prawidla toho se uchylugj podržugjce temné *ó* we wšech pádech: *mól móla, król króla, tchórz tchórza.*

Wycházegjcj na *ót* nepromĕňugj *ó: bót bóta, drót drótu, szrót szrótu* a t. d.

72. Promĕna *ą* w *ę* před koncowau spoluzwučkau w týchž pádech (§. 71) stáwá se: *dąb, ząb, rąb, obrąb, porąb, kłąb, jarząb, dziewosłąb, błąd, urząd, obrząd, wzgląd, pawąz, krąg, poprąg,* a *pąd* neb *pęd, przewiąz* neb *przewięz łąg* neb *łęg, siąg* neb *sięg;* pak *gołąb, jastrząb, wągl* a *wągiel, wąż, mąż, grąż, krąż, ksiądz, mosiądz, pieniądz: dębu, zębu, gołębia, dębie, zębie, gołębiu* a t. d.

S promĕnau i bez promĕny gsau: *głąb, prąd, swąd, trąd,* poslednj když znamená trubce, má wždy gen *trądu;* tak *rząd* znamenáli wládu, má *rządu,* řád ale *rzędu* a *wiąz* gako *waz* (ulmus) má *wiązu,* gako wazba ale *więzu.*

73. *Lud* též *gość, kmieć, teść, koń* řjdj se w množném dle 8ho, wygmauce Nominativ; *brat, ksiądz,* též opĕt s giným Nominativem.

Množ. *Nom.*	ludzie,	goście,	bracia,	księża.
Akk.	ludzi,	gości,	braci,	księży.
Gen.	ludzi,	gości,	braci,	księży.
Dat.	ludziom,	gościom,	braciom,	księżom.
Lok.	o ludziach,	gościach,	braciach,	księżach.
Soc.	s ludźmi,	gośćmi,	braćmi,	księżmi.

Ludy we wýznamu *národy* gde pořádnĕ dle prawidla: *ludów, ludom, ludach, ludami. Bracia* se podle staršjho též gako hromadné skloňuge a gest pohlawj ženského G. D. L. *braci,* Akk. a Soc. *bracią.*

74. Genitiv 1ho sklonĕnj *a, u.*

Dle prawidla magj žiwotná *a,* bezžiwotná *u.* Wšak gsau i mnohá bezžiwotná *a* schopna, nĕkterá magj *a* i *u: duch, ducha świętego, duchu. Wół, bawół, skop* ač gsau žiwotná, w Genitivu i Akkusativu *u: wołu, bawołu, skopu.*

a magj 1) gména slowanských mjst: *Krakow*, *do Krakowa*, *Lwow*, *u Lwowa*. K těmto se připogagj i cizokragná na *burg*, *berg* a *pol*: *z Hamburga*, *u Bamberga*, *do Maryampolu*. Wyg. *z Neapolu*.

Složená wšak s *gród* a končjcj se na *tok*, *gorod*, magj *u*: *Wyszegród*, *z Wyszegrodu*, *Nowgorod*, *do Nowgorodu*, *z Rostoku*.

2) Mnohá giná, gako: *chléw*, *do chlewa*, *chléb*, *kęs chleba*, *czub*, *cep*, *słup*, *młyn*, *z młyna*, *tuzin*, *bochen*, *komin*, *świeren*, *czworzścian*, *kieł*, *kościół*, *u kościoła*, *kocioł*, *kotła*, *węzeł*, *sér*, *bez séra*, *wieczór*, *aż do wieczora*, *kłasztor*, *z kłasztora*, *pazur*, *centnar*, *kąt*, *do kąta*, *pręt*, *ożóg*, *kańczug*, *obuch*, *kielich*, *żywot*, *płod żywota*, *knot*, *kołowrot*, *łałok*, *maśluk*, *szawłok*, *wajłak*, *kaduk*, *świat*, *do świata*, *wąs*, *kęs*, *włos*, *owies*, *korzec owsa*, *kłus*, *kutas*, *czworobok*, *obrus*.

3) Zdrobnělá wycházegjcj na *ek* a *ik* magj w Genitivu *a*: *czepek czepka*, *członek*, *członka*, *gaik gaika* a t. d. Wšak *u* magj tato: *klejek*, *dowcipek*, *domek*, *domeczek*, *budynek*, *sének*, *séneczek*, *majoranek*, *terminek*, *saganek*, *wymysłek*, *pyłek*, *pomorek*, *miodek*, *sadek*, *mostek*, *wąsek*, *lasek*, *kwasek*, *wypisek*, *groszek*, *maczek*, *soczek*, *znaczek*; *maik*, *tomik*, *wersalik*, *kwećik*.

75. Genitiv *a* i *u*.

Ząb, *kłąb*, *porąb*, *szczerb*, *grzyb*, *postrup*, *teorban*, *kaftan*, *piorun*, *tuzin*, *gruczoł*, *dwór*, *suchar*, *zegar*, *ogród*, *płot*, *szmat*, *ząkąt*, *grzbiet*, *las*, *kłos*, *trzos*, *ukos*, *pług*, *dreling*, *orzech*, *wantuch*, *wiek*, *żywotek*, *szczątek*, *pierwiastek*, *instrumencik*, *munsztuk*.

W Latinských wlastnjch gmenech na *o* připoguge se *n*: *Platon*, *Faraon*, *Platona*, *Faraona*. Na *es*, *us* odwrhugj to *es*, *us*: *Chryzyppus* neb *Chryzypp*: *Chryzyppa*, *Diogenes* neb *Diogen*: *Diogena*. Některá ge zachowagj gako: *Jezus*, *Jezusa*, *Chrystus*, *Chrystusa*, *Julius*, *Juliusa* (a *Julia*), *Sokrates*, *Sokratesa* (i *Sokrata*). Některá proměňugj *as* a *us* w *asz* a *usz*, k. p. *Eneasz*, *Tomasz*, *Tezeusz*, *Wirgiliusz*, *Faryzeusz*, a pak gdau zcela dle 2ho

skloněnj. Latinsko-řecká střednj na *a* připogugj *t: poemat, axiomat*, a gsau w polském pohlawj mužského.

76. D a t i v *owi* a *u:*

Přjrostkem prodlaužený Dativ *owi* magj gak žiwotná tak bezžiwotná gména: *człowiekowi, ogrodowi;* wšak ale wolno gest též *u* užjwati: *człowieku, ogrodu. Pan* před giným gmenem gen *u: Panu bogu, panu kmotrowi*, giady též *panowi. Bóg, duch, brat, kat, świat, kwiat, czart, diabeł, chłop* a wšecka gednoslabičná: *lew, łeb, kiep, sen, pies* a t. d. magj gen *u: Bogu, duchu, bratu* a t. d.

77. V o k a t i v *ie* a *u:*

ie: pan, panie, Jan, Janie, wół, wole, osioł, ośle, sąsiad, sąsiedzie, brat, bracie, kmotr, kmotrze, bór, borze, Bóg, Boże, człowiek, człowiecze. Čisté *e* po česku nábožně: *Chryste, uchowaj nas tego Panie Jezu Chryste!* Gindy *Chrystusie!*

u: syn, synu, zwlášť po *g, ch, k: wróg, wrogu, Czech, Czechu, leniuch, leniuchu (leniusze), duch, duchu (dusze), słowik, słowiku, pachołek, pachołku* i *pachołcze.*

78. L o k a l *u* a *ie (e).*

Lokal žiwotných *u* gest roweň Dativu, wšak *owi* nenj w obyčegi gako w českém: *o Bogu, w człowieku, po posłu, na osłu, przy panu.*

Bezžiwotných *ie: w rękawie, na dębie, w młynie, w kościele, w pazurze, w sadzie, na grzbiecie, w owsie.*

Některá žiwotná tak gako i některá nežiwotná magj oba wýchody: *przy chłopu* i *chłopie, przy sąsiadu i sąsiedzie, w boru* i *borze, w domu* i *domie* *.

*) *Doma* (zu Hause, domi), mluwj lid sprostý, a zagisté lépe než we školách naučené *w domu*, neboť cos giného gest *in domo* a *domi*: *w domu brata. Dodom* mjsto *do domu* gest naše *domů*, lat. *domum.*

79. Po *g*, *ch*, *k* tak gako w češtině gest *u*: *na brzegu*, *w prochu*, *na początku*.

80. Množný Nom. *i*, *owie*, *e* a *y*.

Gemné *i* magj nynj gen gména osob: *drab*, *błazen*: *drabi*, *błazni*. Pročež přecházj *ł*, *r*, *d*, *t*, *g*, *ch*, *k* w *li*, *rzy*, *dzi*, *ci*, *dzy*, *si*, *cy*: *anioł anioli*, *mazur mazurzy*, *żyd żydzi*, *kat kaci*, *śpieg śpiedzy*, *mnich mnisi*, *grek grecy*. Gména zwjřat gen tehdáž magj *i*, když gim osobnosti uděliti chceme: *lwi*, *tygrysi*, *wilcy*.

ie bez přjrostku a s odwrženjm *in* magj odwozená gména národůw a obcj na *anin*: *Słowianin Słowianie*, *Podolanin Podolanie*, *Rosijanin Rosijanie*, *Rzymianin Rzymianie*, *Egypcianin Egypcianie*, *Amerykanin Amerykanie*, *ziemianin ziemianie*, *dworzanin dworzanie*, *mieszczanin mieszczanie*. Kteréžto *in* we wšech ostatnjch pádech množného počtu odwrženo zůstáwá: Akk. i Gen. *Słowian* Dat. *Słowianom*, Loc. *Słowianach*, Soc. *Słowianami* neb *Słowiany*. Ano tento poslednj wýchod též w Nominativu s pohrdánjm mjti mohau: *Egipciany*, *mieszczany*.

81. Wšecka ostatnj žiwotná i nežiwotná magj wýchod *y*: *staw stawy*, *moł moły*, *koł koły*, *drąg drągi*, *wiek wieki*. Ano w pohrdánj, snižowánj a w pauhém newšjmánj mohau i gména osob tento wýchod *y* mjti: *chłopy*, *herszty*, *pachoły*, *bogi*, *pijaki*; tak gako naopak wýchod s přjrostkem *owie* gak gména osob tak zwjřat i nežiwotných bytnostj, když totiž oněm wětšj wážnost, těmto pak i osobnost i s wážnostj w řeči přimysliti chceme: *panowie*, *świadkowie*, *ptaszkowie*, *wiaterkowie*.

Dziekan a *kapłan* magj gen *dziekani*, *kapłani*.

82. Akkusativ při bezžiwotných gest roweň Nominativu (§. 81) a při žiwotných Genitivu (§. 83).

83. Genitiv *ów* a bez *ów*.

Poněwadž gen mužská gména prodlauženého Nominativu *owie* schopna gsau, magj Genitiv *ów*, kterýž se wypuštěnjm *ie* (od *owie*) tworj, gen w 1njm a 2hém skloněnj. Od *domowie* k. p. bylo *domow*, potom (protaže-

njm temného *ów*) *domów*. Tak se twořj od Nominatiwů *dworzanie*, *mieszczanie*, *Rzymianie* Genitivy: *dworzan*, *mieszczan*, *Rzymian* zcela prawidelně. Nowěgšj ale zawěšugj někdy i takowým *ów*: *dworzanów*, *mieszczanów*, *Rzymianów*. Tak se udrželi kratšj Genitivi *przyjaciół*, *nieprzyjaciół*, od *przyjaciele*, *nieprzyjaciele*. Tato dwě poslednj w gednotném počtu k druhému skloněnj náležegj.

Genit. *i* magj gen takowá, gežto se dle 2ho neb 8ho skloněnj řjdj.

84. Dativ gest *om*; *synom*, *kogutom*, *wzorom* a Lokal *ach*: *żydach*, *kołach*, *slubach*, *dymach*. Tohoto wlastně ženského wýchodu *ach* uchopiwše se Poláci užjwagj ho we wšem pohlawj, ačkoli w staropolských spisech w mužském a střednjm pohlawj *och* a *ech*: *w paniech*, *narodziech*, *woziech*, *rogoch* w užjwánj bylo.

85. Sociativ neb Instrumental *ami*, *mi*, zřjdka *y*.

Podobně též gest ženský wýchod *ami*, *mi* pro wše pohlawj nynj panugjcj: *wołami* neb *wołmi*, *zębami*, *cepami*, *rogami*, *włosami* neb *włosmi*, wšak mužský wýchod *zęby*, *cepy*, *rogy*, *włosy* také geště, zwlášť býwáli předložkau neb přjdawným lépe určen, w užjwánj zůstáwá: *z możnemi pany*, *zbrojnemi szyki*, *z charty*, *z woły*, *z osły*, *z braty*, *z katy*, *z draby*, *dwoma skoki*, *trzema pręty*, *przed dwoma roki* a t. d.

86. Přjmětky k 2hému skloněnj.

Co se připomenulo při 1njm skloněnj o rozdjlu osobných, žiwotných a bezžiwotných, platj také o 2hém w. §. 70.

87. Genitiv gest i zde při žiwotných *a*: *stryja*, *króla*, *męża*, *krawca*, *piekarza*, *dobosza*, *tkacza*, *proboszcza*, po čárkowaných *ia*: *pawia*, *ucznia*, *pazia*.

Při nežiwotných *u*: *kraju*, *chmielu*, *płaczu*; *ołowiu*, *wigoniu*.

Předee wšak magj *a: bretnal, cwintnal, dunal, cal, dal, pal, gontal, ul, węgiel, kij, nahaj, karaj.*

a i *u* magj: *wab, jedwab, dereń, rumel, żagiel, pochmiel, kusz, pęcz, mlecz, deszcz* neb *deżdż.*

88 Dativ a Lokal *u*, přjrostkem prodlaužený Dativ *owi* tak gako w prwnjm skloněnj gest welmi obyčegný: *królowi, uczniowi; proboszczu, drobiu. Dzień* má tak gako w českém *we dne, ie: we dnie,* gindy ale *iu: w pierwszym dniu.*

89. Též Vokatiw gest dle prawidla *u: mężu, złodzieju, paziu.*

Wycházegjcj na *iec* proměňugj *c* w *cz* a magj *e: ojcze, chłopcze, starcze, Niemcze.*

90. Nominativ množný.

Nominativ množný gest buď wážný s přjrostkem *owie* aneb prostý pauhé *e: królowie* neb *króle, uczniowie* neb *uczenie.* Prwnj wjce osobám a druhý neosobným bytnostem dle prawidla w §. 80 uwedeného se dáwá.

Wycházegjcj na *iec* a *ic* magj *cy* i *ce: kupcy* i *kupce, rodzicy* i *rodzice. Szlachcic* tworj mjsto množného hromadné *szlachta,* kteréž se prawidelně dle 6ho skloňuge.

Przyjaciel a *nieprzyjaciel* magj *pzyjaciele, nieprzyjaciele* a řjdj se w množném dle 1ho skloněnj, pročež Akkusativ a Genitiv *przyjaciół, nieprzyjaciół* w. §. 83.

91. Genitiv *ów* a *i*.

Obyčegně oba wýchody w užjwánj gsau: *obywatelów* a *obywateli, gromicielów* a *gromicieli, pisarzów* a *pisarzy, ekwipażów* a *ekwipaży, warkoczów* a *warkoczy.*

Wycházegjcj na *ąc* magj *ęcy: zajęcy, miesięcy, tysięcy* ale mohau též mjti *ów: zającow, miesiąców, tysiąców. Pieniądz* má gen *pieniędzy* a *ksiądz księży.*

Wiertel, grosz, garniec, korzec magj *wierteli, groszy, garncy, korcy,* tak též *trzy króle: trzech króli.* Rowněž *ludzie ludzi, śledź śledzi, kmieć kmieci* a *dzień dni. Jęczmień* má *jęczmieni* i *jęczmion.*

Gména žiwotná mjwagj raděgi *ów: więzień więźniów, przychodzień przychodniów, uczeń uczniów, słoń słoniów, struś strusiów.*

92. Lokal *ach, iach,* a Sociativ *ami, iami, mi.*

Zastaralý dwogný počet.

I.	*N. A.*	chłopa,	*G. L.*	chłopu,	*D. S.*	chłopoma.
II.	—	gracza,	—	graczu,	—	graczema.

93. Skloněnj gmen mjst.

Wětšj djl gmen zemj a mjst, ač ženského pohlawj gsau, bljžj se mužskému skloněnj.

	1.		2.	3.
Nom.	Puławy,	Węgry.	Czechy,	Wadowice.
Gen.	do Puław,	Węgier.	Czech,	Wadowic.
Dat.	k Puławom,	Węgrom,	Czechom,	Wadowicom.
Lok.	w Puławach,	Węgrzech,	Czechach,	Wadowicach.
Soc.	Puławami,	Węgrami,	Czechami,	Wadowicami.

Lok. *ech:* w Niemczech, Turczech, w Inflanciech, w Prusiech, we Włoszech, Wołoszech, Węgrzech, *wšak giž také* Węgrach.

94. Skloněnj třetj.

	Gednotný.		*Množný.*	
Nom.	słowo,	wieko.	słowa,	wieka.
Akk.	słowo,	wieko.	słowa,	wieka.
Gen.	słowa,	wieka.	słow,	wiek.
Dat.	słowu,	wieku.	słowom,	wiekom.
Lok.	słowie,	wieku.	słowach,	wiekach.
Soc.	słowem,	wiekiem.	słowami,	wieki.

Skloněnj to gest 1mu mužských (wygmi Nom. Akk. Vok. na *o,* množ. *a,* pak Gen. bez *ów*) zcela rowno a obsahuge netoliko wšecka střednj gména na *o,* a množ. na *a,* nébrž také přjdawná s wýchodem *o,* gako *mało, z mała, k mału, na male, z małem; nowo, w nowie; rzadko, z rzadka; mnogo, mnoga, mnogiem; polsko, po polsku.*

95. W Lok. *ie*: drzewo: drzewie, stado: stadzie.
niebo: niebie, żyto: życie.
jarzmo. jarzmie, koło: kole.
okno: oknie, masło: maśle.
mięso: mięsie, śrebro: śrebrze.

Zde přecházj *do* w *dzie*: *stadzie, udzie, cudzie*; *to* w *cie*: *życie, sicie, korycie*; *ło* w *le*: *kole, pudle, berle*; *sło* w *śle*: *maśle, haśle, krześle*; *ro* w *rze*: *śrebrze, futrze, olstrze*.

S proměnau *a* w *e*: *wiano wienie, siano, sienie, gniazdo gnieździe, ciało ciele, świerciadło świerciedle, żelazo żelezie, lato lecie, miasto mieście, ciasto cieście*; *ą* w *ę*: *dziąsło dzięśle, prząsło przęśle*; *o* w *e*: *jezioro, jezierze, rzemiosło rzemieśle*. W ginych toho nowěgšj zanedbáwagj, tak gest nynj *siodle, wiośle, piorze*, ano i *wianie, sianie, żelazie, jeziorze*. *Czoło* má *czole*; *czele* ale gen we figurnjm wýznamu: *na czele wojska*.

Po *ch* a *k* gest *u*: *w uchu, oku, wieku, jabłku, łóżku, wojsku, miasteczku*. *Dobro* má *dobru* a neprawidelně tworené *gorąco*: *w gorącu*.

96. Dwogný N. Akk. *ie*, G. L. *u*, D. S. *oma*: *mieście, miastu, miastoma* a t. d. gest giž zastaralý; gen ode *sto* Nom. Akk. *dwie ście*, *dwie lecie* nynj *dwa lata*. *Oko* a *ucho*, nástrog zraku a sluchu, přecházegj w dwogném w ženské pohlawj: *oczy, uszy*, Gen. *oczu, uszu*, Dat. *oczom, uszom*, Lok. *oczach, uszach*, Soc. *oczyma, uszyma*, kdežto skloněnj z dwogného a množného smjšeno gest. W. §. 116.

97. *Oka* w množném gsau smečky, *ucha* u gehel a u hrnců, Lok. *w okach, uchach*.

98. Množný počet *usta, wrota, jasła* (též *jasły*), *gusła, krośna* také sem náležj. *Niebo* má w množném *nieba* i *niebiosa, niebios* a t. d.

99. Genitiv gest bez koncowé samohlásky, pročež wkládagj *skrzydło, wiadro, jabłko, sukno, płótno, gardło* (též *garło*) a podobná, mjrnjwé *e* mezi poslednj dwě spoluzwučky: *skrzydel, wiader, jabłek, sukien, płócien, gardeł* (též *garł*) a t. d. Též gednoslabičná *dno, czło, tło, szkło, źdźbło, sto*: *den, czeł, teł, szkieł, źdźbeł, set*. *Gzło* má proti prawidlu *giezł*. Od množ. *drwa* gest *drew*.

Od *dobro, ziarno, żarno* gest Genitiv *dóbr, ziarn, żarn* od *czółno, czółn* i *czółen*. Diminutiva na *szko* a *czko* přigjmagj mjrniwé *e*: *jabłuszko jabłuszek*, *pudełeczko pudełeczek*. Augmentativa ale na *isko* ho nemagj: *nazwisko nazwisk*, *dzbanisko dzbanisk*. Augmentativa mužských osob magj *ów*: *chłopisko chłopisków*, kteréžto *ów* někteřj chybně i giným téhož skloněnj přiwěšugj: *tłów, dnów, bagnów* mjsto *teł, den, bagien*. Tak gest w modlenj *wstąpił do piekłów* mjsto *do piekieł*. *Cudów* a *dziwów* gest od muž. *cud, dziw* a ne od střednjho *cudo, dziwo*.

S proměnau *ę* w *ą* w Genit. gsau: *mięso miąs, święto świąt, pęta pąt* i *pęt* chybně ale *pętów*.

100. Sociativ gest sice neyčastěgi *ami*, wšak obyčegněgi než při prwnjm skloněnj též *y*: *przed laty, swemi usty, krotkimi słowy*.

101. Skloněnj čtwrté.

	Gednotný.		*Množný,*	
Nom.	kazanie,	pole.	kazania,	pola.
Akk.	kazanie,	pole.	kazania,	pola.
Gen.	kazania,	pola.	kazań,	pol.
Dat.	kazaniu,	polu.	kazaniom,	polom.
Lok.	kazaniu,	polu,	kazaniach,	polach.
Soc.	kazaniem,	polem.	kazaniami,	polami.

K 4tému skloněnj náležegj wšecka bezžiwotná střednj gména na *a (ie)*; staré formy na *mię*, s přjrostkem *ien*, tyto wšak gen w gednotném.

Nom. Akk.	ramię,	brzemię,	plemię.
Gen.	ramienia,	brzemienia,	plemienia.
Dat.	ramieniu,	brzemieniu,	plemieniu.

W množném *ramiona* a t. d. gako *niebiosa* od *niebo* dle 3ho.

W Dativu má *imię* a *południe* mimo prawidelné *imieniu, południu*, též *imieniowi, południowi* s přjrotkem.

W dwogném býwalo w N. Akk. *poli*, G. L. *polu*, D. S. *polema*.

102. Skloněnj pâté.

	Gednotný.	Množný.
Nom.	kocię,	kocięta.
Akk.	kocię,	kocięta.
Gen.	kocięcia,	kociąt.
Dat.	kocięciu,	kociętom.
Lok.	kocięciu,	kociętach.
Soc.	kocięciem,	kociętami.

Toto skloněnj gest pro žiwotná gména střednjho pohlawj na *ię* (*ę*), gehožto končenj w gednotném s 4tým, w množném s 3ným se srownáwagj, s wýminkau přjrostku *ięć* a *ięt*, gegž gen toto skloněnj má: *lwię lwięcia, gąsię, gąsięcia, orlę orlęcia, kurczę kurczęcia, jagnię jagnięcia.* Množ. *lwięta lwiąt, gąsięta gąsiąt, orlęta orląt, kurczęta kurcząt, jagnięta jagniąt.* Užjwáli se *książę* w mužském pohlawj, zastupuge Gen. *książęcia* i *księcia*, gako při mužských, Akkusativ.

Dziecię, dziecięcia proměňuge w množném swé pohlawj, pročež *dzieci*, G. *dzieci* gakožto žen. pohl. dle 8ho.

W dwogném druhdy N. Akk. *kocięcie*, G. L. *kociętu*, D. S. *kocięciama.*

103. Skloněnj šesté.

	Gednotný.		Množný.	
Nom.	ryba,	rzéka.	ryby,	rzéki.
Akk.	rybę,	rzékę.	ryby,	rzéki.
Gen.	ryby,	rzéki.	ryb,	rzék.
Dat.	rybie,	rzéce.	rybom,	rzékom.
Lok.	rybie,	rzéce.	rybach,	rzékach.
Soc.	rybą,	rzéką.	rybami,	rzékami.
Vok.	rybo,	rzéko.	—	—

K šestému skloněnj náležegj negen ženská, nébrž i wšecka mužská gména na *a*, předce wšak skláněgj se mužská w množném dle 1ho skloněnj.

Nom.	sługa,	pastucha,	władyka.
D. L.	słudze,	pastusze,	władyce.

Tak také *starosta*, Dat. *staroście*, množ. *starosty* a *starostowie*.

Gména důstognostj a wlastnj gména, schopna gsau toliko mužských wýchodů: *tata*, *tacie*, *tatów*, *taty*, *tatowie*; *Judzie*, *Ocie*, *Sapieże* od *Juda*, *Ota*, *Sapieha*. Tak se též skloňugj wlastnj gména na *o*: *Jagiełło*, *Zabiełło*, *Kościuszko* a t. d.

104. Ženská gména na *a*.

Akk. *ę*:	wdowę,	księżnę,	popownę,	hrabinę,
Gen. *y*:	wdowy,	księżny,	popowny,	hrabiny.
D.L *ie*:	wdowie,	księżnie,	popownie,	hrabinie a t. d.

Tak též *podsędkownę*, *podstolinę*, *wojewodzinę* a t. d. poněwadž gsau prawá statná gména a ne přjdawná gako *bratowa*, *królowa*, *szewcowa*, *krawcowa*, *jeneralowa* a t. d. gežto se dle přjdawných zcela skloňugj. Wiz §. 122.

105. Po zwučkách, po nichž se *ie* nepsáwá, stogj w Dat. a Lok. gen *e*, kdežto *g* w *dz*, *h* w *ż*, *ch* w *sz*, *k* w *c*, *r* w *rz* přecházj:

krówa:	krówie.	pięta.	pięcie.
arfa:	arfie.	koza:	kozie.
chyba:	chybie.	kosa:	kosie.
kopa:	kopie.	braha:	braże.
słoma:	słomie.	noga:	nodze.
rana:	ranie.	mucha:	musze.
skała:	skale.	ręka:	ręce.
para:	parze.	gąska:	gąsce.
woda:	wodzie.	taszka:	taszce.

Wiara wierze, *miara mierze*, *ofiara*, *ofierze*; *piana* ale a *ściana* giž *pianie*, *ścianie*, tak gako *żona*, *żonie*, *siostra siostrze*, ktoréž druhdy *pienie*, *ścienie*, *żenie*, *siestrze* mjwala. *Polska* má prawidelněgi *Polsce* než *Polszcze*.

106. Vokativ *o*: *rybo*, *sługo*. Zdrobnělá ale křestná gména na *ka* magj *ku*: *Kasinku*, *Marysienku*, *Marysienku*, *Marysieneczku*, *Katynku* a t. d. wiz §. 113, wšak též prawidelně: *Marylko*, *Kasinko*.

107. Sociativ množný *ami: wagami*, wšak od dosti dáwného času zwlášť básnjři chápagj se s předcházegjcjm přjdawným mužského wýchodu: *zasłużonymi nadgrody, dobrymi uwagi* a t. d.

108. Zastaralý dwogný počet.

N. A. rybie, *G. L.* rybu, *D. S.* rybama.

Dwogný od *ręka, noga* se geště udržel.

Nom. Akk.	ręce,	(nodze).
Gen. Lok.	ręku,	nogu.
Dat. Soc.	rękoma,	nogama.

Nogi w množném mjsto *nodze*, Gen. *nóg* mjsto *nogu*, gest dáwno w obyčegi; ano i mjsto *nogama* gest w pjsmjch *nogami* dosti často.

109. Mjrniwé *e* w Genitivu.

Blahozwučnost žádá wloženj mjrniwého *e*, když dwě spoluzwučky na konci zůstáwagj, jež snadně wyslowiti nelze.

barwa:	barew,	brzytwa,	brzytew.
służba:	służeb,	matka,	matek.
forma:	forem,	deska:	desek.
gadka:	gadek,	niecka:	niecek.
kréska:	krések,	ważka:	ważek.
liszka:	liszek,	koczka:	koczek.
	gwiazdeczka:	gwiazdeczek.	

Předce od *palma, palm*, od *karta, kart*, od *siostra siostr*. Bez obtjžnosti wyslowugem *modł, krzywd, gwiazd, walk, izb, klęsk, trosk, rózg, poczt*, ale i *weln, sarn*, od *modła* a t. d.

Měké *ie* wkládagj wycházegjcj na *wna, mna, nna, zna* pak na *gła, kła, gra, kra:*

królewna:	królewien.	cegła:	cegieł.
trumna:	trumien.	mgła:	mgieł.
panna:	panien.	cwikła:	cwikieł.
bielizna:	bielizien.	gra:	gier.
sosna:	sosien.	iskra:	iskier.

Zde též přechászj w Genit. množ. nosowé ę w ą: pręga prąg, dzięga dząg, wstęga wstąg, księga ksiąg, ręka rąk, męka mąk. Gasné *o* w temné: *mowa mów, wdowa wdów, głowa głów, krowa krów, proba prób, choroba chorób, osoba osób, zasoba zasób, szkoła szkół, roswora roswór, woda wód, trzoda trzód, noga nóg.*

110. Skloněnj sedmé.

Gednotný.	α		β	*Množný.*	α	β
Nom	ziemia	dusza	baśń.	ziemie	dusze	baśnie.
Akk.	ziemię	duszę	baśń.	ziemie	dusze	baśnie.
Gen.	ziemi	duszy	baśni.	ziem	dusz	baśni.
Dat.	ziemi	duszy	baśni.	ziemiom	duszom	baśniom.
Lok.	ziemi	duszy	baśni.	ziemiach	duszach	baśniach.
Soc.	ziemią	duszą	baśnią.	ziemiami	duszami	baśniami.
Voc.	ziemio	duszo	baśni.	—	—	—

K 7mu skloněnj dle α náležegj 1) wšecka ženská gména na *ia: karmia, zgraja, stajnia, grobla, zorza, dusza, róża, owca,* tak též *ewangielia* (*ewanielia*), *lilia* a t. d. 2) Wšecka ženská gména na *i: pani, łani, ksieni, mistrzyni, prorokini* a t. d. 3) Množné počty na *e: pomyje, łubie, drabie, grabie, kurpie, skrzele, sanie, kleszcze, sadze, łyże, nosze, wodze, kapcie, skrzypce* a t. d. 4) Mužská na *ia: margrabia, burgrabia, hrabia, rękojmia, cieśla, zbojca, sprawca* a t. d. *Hrabia* i *sędzia* magj též Genitiv a Akkusativ: *hrabiego, sędziego,* Dat. *hrabiemu, sędziemu,* dle přjdawných.

Dle β na sauzwučku gako: *koléj kolei, krew krwi, panew panwi, konew konwi, jątrew jątrwi, zarzew zarzwi, żagiew żagwi, marchew marchwi, rakiew rakwi, cerkiew cerkwi, zob, karm, dań, sień, broń, pogoń, otchłań, goleń, kiesień, kaźń, bojaźń, przyjaźń, pieśń, topiel, kąpiel, grząźel grząźli, magiel, powodź, straż, podróż, kokosz, poręcz, słodycz* a některå giná, gakož i zdrobnělá křestná a přjbuzenská na *ś: Maryś, Anuś, Hanuś, Jaguś; matuś, ciotuś* a t. d.

111. Akkusativ *ię: szyję, żmiję, ziemię, świnię, pustynię, wieżę, rożę, puszczę,* mnozj pak, zwlášté stařj, mjsto tohoto prawého Akkusativu do Sociativu *ią* se zabrali: *kuchnią, studnią, Grecyją, mszą, rożą;* zwlášť po *l: wolą,*

dolą, *groblą*. Příčina toho býti může, že staří ϕ za ą i ę užjwali.

Starý Gen. býwal *ie*, *e*: *ziemie*, *baśnie*, *dusze*.

Dativ gmen mužských má též *iowi*: *hrabi* i *hrabiowi*, *zbójcy* i *zbójcowi*.

112. Vokativ gest *io*: *ziemio*, *świnio*, *różo*, *dolo*, *zbójco* a t. d. Wycházegjcj na *i* magj Vokativ roweň Nominativu a zdrobnělá křestná a přjbuzenská gména na *ś* a *ia* magj *iu*: *Kasiu*, *Marysiu*, *Małgosiu*, *Jagusiu*, *Maryniu*, *Marychniu*, *Jagulu*; *mamuniu*, *matuniu*, *ciotuniu*, *ciotusiu* a t. d. w §. 106, gichžto Nominativi gsau *Kasia*, *Marysia*, *Maryś*, *Małgoś* a t. d., mluwj se wšak také prawidelně *Kasio*, *Marysio*, *Bronisio*, *Ludwisio* a t. d.

113. Množ. Nominativ *ie*: *ziemie*, *dynie*, *groble*, *róże*, *puszcze*. Mužského pohlawj ale magj *i* a *iowie*: *burgrabi*, *rękojmi*, *cieśli*, *zbójcy*; *burgrabiowie*, *rękojmiowie*.

114. Množ. Gen. bez *i*: *szyj*, *śmij*, *zbroj*, *dyń*, *stajeń*, *chwil*, *fal*, *kul*, *tarcz*, *piwnic*, *owiec*. Tak též *pustyń*, *jaskiń*, a u starých *głowień*, *wozowień*, *zbrodzień*, *studzień*, *łazień*, *wisień*, *lusień*, *lucień*, *sukień* *), kteréž, wygmauce poslednj, nynj *i* magj: *głowni*, *wozowni*, *studni*, *zbrodni* *łaźni*, *wiśni*, *luśni*, *lutni*. Wycházegjcj na *lnia* i *rnia* magj *lń* a *rń*: *cegielń*, *gorzelń*, *drukarń*, *papierń*, wšak též *gorzelni*. Oba wýchody magj: *woń* i *woni*, *bań* i *bani*, *fręzel* i *fręzli*, *grobel* i *grobli*, *tykew* i *tykwi*. Latinská gména na *a*, *ya* magj gen *i*: *biblii*, *fakcyi*, *obserwacyi*, *prowincyi*. Gména mužského pohlawj magj *iów*: *burgrabiów*, *zbójców*, *sprawców* a t. d., a tento mužský wýchod někteřj nedůslednj spisowatelé giž i při ženských gmenech gak w tomto tak w předešlém skloněnj uchopugj: *parafiów*, *prowincyów* *mszów*, *wszów*; *muchów*, *pchłów*, *ćmów*, *gruszków* mjsto prawého *parafii*, *prowincyi*, *mszy*, *wszy*, *much*, *pcheł*, *ciem*, *gruszek*.

115. Soc. *iami*: *zbrojami*, *świniami*, *noszami*, *pracami*. Také wšak gen *i*, gako w předešlém skloněnj, když přjdawné, předcházegj: *wysokimi jodli* mjsto *jodlami*.

W dwogném býwalo w N. A. *ziemi*, G. L. *ziemiu*, D. S. *ziemiama*.

*) Někteřj pjšj tento pád nečárkowaným *n*, ale neprávě, nebo *sukien* gest Genitiv od *sukno*, *sukień* ale od *suknia*.

116. Skloněnj osmé.

	Gednotný.		*Množný.*	
Nom.	kość	rzecz,	kości	rzeczy.
Akk.	kość	rzecz,	kości	rzeczy.
Gen.	kości	rzeczy,	kości	rzeczy.
Dat.	kości	rzeczy,	kościom	rzeczom.
Lok.	kości	rzeczy,	kościach	rzeczach.
Soc.	kością	rzeczą,	kośćmi	rzeczmi.
Vok.	kości	rzeczy.	—	—

K osmému skloněnj náležegj gména ženská bez koncowé samohlásky:

w: brew, brwi.

b: zob, zobi.

l: sól, soli; biel, myśl.

rz: twarz.

dź: miedź, spowiedź, odpowiedź, czeladź, piędź, kadź, łodź, żerdź.

ć: nić, rzyć, sieć, pleć plci, pamięć, pieczęć, śnieć. *množ.* dzieci, śmieci; nać, chęć, chuć, śmierć, ćwierć.

ść: pięść; cześć, czci; część, części, treść, treści; paść, maść, włość; sierć neb sierść, garść; kość, boleść, korzyść, złość *a wšecka odtažená (abstracta) na* ość: miłość *a t. d.*

ź: maź.

ż: łeż, lży, reż rży; odzież, grabież.

ś: wieś, wsi, oś (woś), gęś.

sz: mysz, wesz, wszy.

c: noc, moc, niemoc, pomoc.

cz: rzecz, siecz, tłucz, żółcz.

Miłość w titulaturách tratj někdy *i* we Vokativu: *Wasza Miłość, Wasza królewska Miłość!*

Soc. *mi*: *łeż, łży, łżmi;* u starých dle prawidla; u nowěgšjch též *ami*: *łżami, gęsiami.*

W dwogném býwalo N. A. *kości*, G. L. *kościu*, D. S. *kośćma.*

Starý dwogný počet *ocsy, usy* magj w Dat. *ocsom, ussom*, Lok. *ocsach, ussach*, Soc. *ocsyma, ussyma*. W. §. 96.

117. Dwižné čili hnutedlné *e*.

Toliko čisté ostré *e* w poslednj syllabě, když gen gedna spoluzwučka následuge, může w prodlaužených pádech wywrženo býti, nikoli wšak spogené měké *ie* a průtažné *é*, kde se w českém gazyku klade. Pročež zůstáwá *ie* w *człowiek, kamień, płamień, rsemień, skrsemień*, a práwě tak průtažné *é* w *lék, lécs*, pewno a nehnutedlno. A protože *e* po *rs* a gemném *l* mjsto měkého *ie* stogj, gest také *e* w *orsech, rsecs, jeleń, korseń* nehnutedlno: *orsechu, rsecsy, jelenia, korsenia*, ačkoli wjceslabičná na *ec* wýminku dělagj: *mędrsec, mędrca*.

We *brseg* gest *e* též z té přjčiny nehnutedlno, protože před njm dwě spoluzwučky stogj. Předce dowoluge sluch wywrženj *e* w *jeźdsiec, iściec, cserwiec, cserwień*, gichžto Gen. *jeźdsca, istca, cserwca* a t. d. gsau. Ano i we *wilcsek*: *wilcska*, protože syllaby, w nichž *r* a *l* zároweň samohlásku zastupugj, českým ustům tak drsny negsau. Polákům nenj také *lnu, bsu, mchu* od *len, bes, mech* drsno, kdežto my nynj raději *lenu, besu, mechu* řjkáme, ač gest *lnu* (odkudž *lněný, lnjně, lnář*) posud w užjwánj.

118. Prawidla pro hnutedlné *e*.

Hnutedlno gest *e* 1) před *w* bez wýminky: *lew, lwa, ssew, sswu, panew, panwi, żagiew, żagwi, marchew, marchwi*; ano i w *cerkiew, cerkwi*. Před retnými (*b, m*) gest *e* gen w *łeb, łbu*, w *najem, najmu*.

2) Před koncowým *n* a *ń* obyčegně: *sen, snu, dsień, dnia, pień, pnia, len, lnu, leń, lnia*; ano i w *cserwień, cserwni, sierpień, sierpnia, oścień, ostnia*. Wygjmagj se dwéslabičná na *mień, leń, rseń*: *promień*, *jeleń, korseń*; dále *grsebień, jesień, pierścień*, Gen. *promienia, jelenia* a t. d.

3) Před *l* w mnohých slowech: *osioł, osła, kosieł, kosła, orseł, orła, kieł, kła, kocieł, kotła, Gaweł, Paweł, kassel, pytel, kachel*. Ženská gména na *iel* gako *pościel*,

kąpiel, budziciel, od neurčitého způsobu odwozená mužská na *el* (*ciel*), gako *zbawiciel, cuciciel, krzciciel, kusiciel*, nepotracugj nikdy *e*: *kąpieli, zbawciela* a t. d.

4) Před *t*: *ocet, octu, poczet, pocztu, oset* má *ostu* i *osetu*; tak také w slowech pomocj *eć* odwozených: *poleć polcia, pypeć pypcia, dziegieć, paznogieć, łokieć, wiecheć*. Wygjmagj se *zięć, zięcia, pieczęć, pieczęci* a *grzbiet, grzbietu*.

5) Před *s*, *ś* a *sz*: *pies, psa, owies, owsa, wieś, wsi, wesz, wszy*, (tak také w starém *wsze, wszego* od *wesz*).

6) Před *c* we wšech mužských gmenech: *pławiec, pławca, chłopiec, chłopca*; ano i tehdáž, když před *iec* dwě spoluzwučky stogj: *jeździec, jeźdca, iściec, istca, mędrzec, mędrca*. Wygjmagj se *piec, pieca, kléć, kleci*.

7) Před *k* we wšech pomocj *ek* odwozených: *domek, domku, dworek, dworku*; ano i když *e* po *st* stogj: *listek, listka, mostek, mostku*; *wilczek, pagórek, czosnek, czwartek, wilczka, pagórka, czosnku, czwartku*. Před chřtánowým *ch* zůstáwá *e*: *orzech, orzecha, Czech, Czecha, mech* ale *mchu, dech, tchu*.

119. Nehnutelné *e*.

Nehnutedlno gest *e* 1) před *j*: *oléj, oleju, kolej kolei*.

2) Před *r* a *rz*: *ogier, ogiera, pacierz, pacierza*. Wýminku dělagj *kierz, krzu, wicher, wichru*.

3) Před *ż*, *cz*: *kradzież, kradzieży, łupież, łupieży, miecz, miecza*. Wýminky gsau *łeż, łży, reż, rży* (*żyto*).

Přede dwěma spoluzwučkama gest sice *e* nehnutedlno, pročež zůstáwá w *czerw, treść, boleść, część* (mjsto *czasť*), *chrzęst*; předce wšak dělagj *chrzest, chrztu, cześć* (pocta) *czci* wýminku.

120. Mjrniwé *e*.

Nespogugeme nikdy dwau spoluzwuček w gednu syllabu, abychom mezi ně samohlásky newložili. Na ten způsob

se nemohlo *źer* (t. g. źrádlo) ginače od *źrę* utwořiti, než włożenjm *e* mezi *źr*. Při tweřenj Genitivu w množném, kdežto se koncowá samohláska tratj, býwá włożenj mjrnjwého *e* potřebno, gako w *gier* od *gra*, *kier* od *kra*, *den* od *dno*, *set* od *sto*. W giných přjpadnostech žádá toho sluch, gako w *jagieł* od *jagła*, *jajec* od *jajce*, *śkieł* od *śkło*, *okien* od *okno*. Wiz §. 99, 109.

To se stáwá i w předposlednjch syllabách některých slow na *iec*, kdyžby před *ca* w Genitivu gednotném wyslowenj buď nemožno neb tuze drsno být mělo, pročež se tedy od *szwiec*, *jaświec*, *kośćiec*, Genitivi *szewca*, *jasiewca*, *kośćielca* włożenjm mjrnjwého *e* tworj.

121. Skloňowánj přjdawných gmen.

Skloňowánj dle tohoto prwnjho obrazce (A.) přjdawných gest giž w pjsemnjm gazyku polském scela z obyčege, poněwadž ale mezi sprostým lidem gestě se slýchá, gako: *ojców*, *bratów*, *kupców*, *krawców*, *matczyn*, *siostrzyn*, *ciotczyn*, *andzin*, *maryzin* a t. d. a gestě dosti nezakončených přjdawných se nacházj, což zwlášť básnjkům k důraznějšjmu řečenj slaužiti může, budiž tedy zde auplně postaweno.

A. Prwnj obrazec přjdawných gmen.

Gedn.	-ów,	-a,	-o.
Nom.	królów,	królowa,	królowo.
Akk.	królów,	królowę,	królowo.
Gen.	królowa,	królowy,	królowa.
Dat.	królowu,	królowie,	królowu.
Lok.	królowie,	królowie,	królowie.
Soc.	królowym,	królową,	królowym.

Mn.	-i,	-y,	-a.
Nom.	królowi,	królowy,	królowa.
Akk.	królowy,	królowy,	królowa.
Gen.	królowych,	królowych,	królowych.
Dat.	królowym,	królowym,	królowym.
Lok.	królowych,	królowych,	królowych.
Soc.	królowymi,	królowymi,	królowymi.

Podlé tohoto obrazce se skloňugj 1) přiwlastňowacj na *ów*, *owa*, *owo* a ruská přjgměnj na *ow* a *ew*: *Demidow*, *Rumiancow*, *Buteniew*, *Tatiszczew*. Skloněnj gegich gest tedy w celém gednotném, wygmauce Sociativ *ym*, w množném pak gen w Nom. a Akkus. stegno s mužským (1ho), ženským (na *a*), á střednjm (na o) skloněnjm statných gmen.

M.	syn Dawidów,	*S.*	słowo prorokowo.
	syna Dawidowa,		słowo prorokowo.
	syna Dawidowa,		słowa prorokowa.
	synu Dawidowu,		słowu prorokowu.
	synu Dawidowie,		słowie prorokowie.

Ž. brzytwa ojcowa.
brzytwę ojcowę.
brzytwy ojcowy.
brzytwie ojcowie.
brzytwie ojcowie.
brzytwą ojcową.

Množ M.	*Nom.*		synowie Dawidowi.
		Akk.	psalmy Dawidowy,
Ž.	*Nom.*	*Akk.*	brzytwy ojcowy.
S.	*Nom.*	*Akk.*	słowa prorokowa.

2) Přiwlastňowacj na *in*, *ina*, *ino* a ruská přjgměnj na *in*: *Deržawin*, *Karamsin*, gakož i wšecka giná nezakončená přjdawná, gako *zdrów*, *gotów*, *łaskaw*, *wiadom*, *świadom*, *wart*, *bos*, *ist*, *wesoł*, *godzien*, *pewien*, *podobien*, *pełen*, *szkodzien*, *mocen*, *wdzięczen*, *bezpieczen*, zwlášť trpná přjčeštj: *zbawion*, *poruczon*, *znajom*, wšak gen z částky, neboť toliko Nom. a Akk. dle *A*, ostatnj pády giž dle *B* sklánégj.

Nom.	mamin,	mamina,	mamino.
	zdrów,	zdrowa,	zdrowo.
	ist,	ista,	isto.
Akk.	mamin,	maminę,	mamino.
	zdrów,	zdrowę,	zdrowo.
	ist,	istę,	isto.

11*

Mn. *N.*	mamini,	maminy,	maminy.
	zdrowi,	zdrowy,	zdrowy.
	iśći,	isty,	isty.
Akkus.	maminy,	maminy,	maminy.
	zdrowy,	zdrowy,	zdrowy.
	isty,	isty,	isty.

Pročež také Akkusativ *wielkęnoc*, od *wielkanoc.*

Rad, nierad, poněwadž se gen gako přjslowka užjwá, gest toliko Nominativu schopno: *widzę go rad, rada, rado*, množ. *radzi, rady, rady.* Práwě tak *chodzę bos, bosa, boso, chodzim bosi, bosy, bosy*, kteréž ale, gako giná přjdawná, ostatnj pády dle *B* sklánegj: *bosego, bosemu* a t. d.

122. *B.* Druhý obrazec přjdawných gmen.

Gedn.	-y	-a	e.
Nom.	prawy,	prawa,	prawe.
Akk.	prawy,	prawą,	prawe.
Gen.	prawego,	prawéj,	prawego.
Dat.	prawemu,	prawéj,	prawemu.
Lok.	prawém,	prawéj,	prawém.
Soc.	prawym,	prawą,	prawym.

Mn.	-i	-e	-e.
Nom.	prawi,	prawe,	prawe.
Akk.	prawe,	prawe,	prawe.
Gen.	prawych,	prawych,	prawych.
Dat.	prawym,	prawym,	prawym.
Lok.	prawych,	prawych,	prawych.
Soc.	prawymi,	prawymi,	prawymi.

Dle toho obrazce sklánegj se zakončená s wýchodem *y, a, e*, gak přjdawná, tak mjsto statných užjwaná: *poddany, święty, mnóstwy, złoty* (60 kr.), *królowa* (regina), *pokojowa, ocasne, porożne, sprópitne* a t. d.

Pro přigatý neanalogický prawopis gdau též dle *B* (ač wlastně k *C* náležegj) wycházegjcj na *ży, szy, cy, czy: duży, choży, świeży, pierwszy, tutejszy, dzisiejszy, chcący, gorący, śpiący, owczy, zajęczy, porywczy*, a wšecka

wlastnj gména na *y*: *Xawery*, *Jérzy*, *Walenty*, *Wincenty*, *Aloyzy*, *Walezy*, *Ambroży*, *Ignacy*, *Maurycy*, *Alexy* a t. d. Tak také *Tołstoj* neb *Tołsty*: *Tołstego* a t. d.

123. *C.* Třetj obrazec přjdawných gmen.

Gedn.	-i	-ia	ie.
Nom.	tani,	tania,	tanie.
Akk.	tani,	tanią,	tanie.
Gen.	taniego,	taniéj,	taniego.
Dat.	taniemu,	taniéj,	taniemu.
Lok.	taniém,	taniéj,	taniém.
Soc.	tanim,	tanią,	tanim.

Množný.

Nom.	tani,	tanie,	tanie.
Akk.	tanie,	tanie,	tanie.
Gen.	tanich,	tanich,	tanich.
Dat.	tanim,	tanim,	tanim.
Lok.	tanich,	tanich,	tanich.
Soc.	tanimi,	tanimi,	tanimi.

Dle *C* se řjdj, která wycházegj na *i*, *ia*, *ie*: *lwi*, *lwia*, *lwie*, *rybi*, *rybia*, *rybie*, *głupi*, *głupia*, *głupie*, *przedni*, *przednia*, *przednie*, *kozi*, *kozia*, *kozie*, *rysi*, *rysia*, *rysie*, po *l*: *i*, *a*, *e*: *ośli*, *ośla*, *ośle*, *kośli*, *kośla*, *kośle*, též po *g* a *k*: *tęgi*, *tęga*, *tęgie*, *słodki*, *słodka*, *słodkie*. Acc. a Soc. w ženském pohlawj: *tęgą*, *słodką*. Statná, ano i wlastnj gména na *i*: *podskarbi*, *podstoli*, *Antoni*, *Idzi*, *Wirgili* a t. d. A poněwadž rodowá gména na *ski* a *cki* prawá přjdawná gsau, také i ta: *Rzewuski*, *Potocki*; ženská: *Tańska*, *Skrzynecka* a t. d., tak ruská gména *Dołgorukoj* neb *Dołgoruki*: *Dołgorukiego* a t. d.

124. Wšeobecné a zwláštnj přjmětky.

Pády obrazců *B* a *C* lišj se značněgi od skloněnj statných gmen: bljžj se ale pádům náměstek.

Mužský Genitiv *(A. B. C.)* zastupuge zde též Akkusativ při žiwotných bytnostech: *mam wielkiego brata*; při neživotných gest Akkusativ rowen Nominativu: *kupił so-*

bie nowý kapelusz. Tak též w množném: *mam wielkich bratów; kupił nowe kapelusze*. Mjsto Vokatívu stogj gen Nominativ w gednotném i množném: *miły Boże, mili przyjaciele*.

Staří nerozeznáwali Lokal od Sociativu w mužském a střednjm pohlawj, poněwadž se čárkowané *é* gako *y*, *i* wyslowuge; nowěgšj ale půwodem Kopczyńského pohlawj mužské od střednjho w těchto pádech rozeznáwati chtěgjce, pjšj w Lokalu i Soc. mužském *ym*, *im*, w střednjm pak *ém*, *iém*, wšak proti analogii; neb kdyby w tom důsledni býti chtěli, musiliby wšecky pády mužského pohlawj *y* neb *i* psáti: *prawygo*, *prawymu*, *tanigo*, *tanimu* a t. d. Mnohem lépe bude Lok. od Sociativu rozeznáwati, gakož to ostatnj nářečj činj, a gak sme to w obrazci postawili.

Množ. Nom. pro mužská žiwotná -i, pro bezžiwotná *e*, wšak gen w spogenj s krátkým Nominatívem bezžiwotných: *stare szpargały*, *zielone krzaki*, *nowe domy*, *ostre noże*, *długie włosy*. Wezmeli se ale delšj *owie*, má přjdawné wýchod *i*: *zieleni krzakowie*, *ostrzy mieczowie*.

Zde přecházj:

ły w li: mały, mali, trwały, trwali.
ry — rzy: stary, starzy, dobry, dobrzy.
dy — dzi: młody, młodzi, chudy, chudzi.
ty — ci (tsi): luty, luci, kręty, kręci.
gi — dzy: tęgi, tędzy, srogi, srodzy.
chy — si: suchy, susi, płochy, płosi.
hy — zi: błahy, błazi.
ki — cy: dziki, dzicy, krótki, krótcy.

Tak též *ski* w *scy* a *cki* w *ccy*: *królewski*, *królewscy*, *miejski*, *miejscy*, *turecki*, *tureccy*, *niemiecki*, *niemieccy*.

Ano proti analogii aneb spátečnau analogij proměňugj nynj i *szy* w *si* a *szy* w *si*: *choży*, *chosi*, *gorszy*, *gorsi*, *nasz*, *nasi*, čehož wšak před tjm nebýwalo, aniž to we wýslownosti gakého základu má.

K pozorowánj gest též přezwuk širokých hlásek w úzšj 1) *o* w *e*: *zbawiony*, *zbawieni*, *zielony*, *zieleni*, *czerwony*, *czerwieni*, *wesoły*, *weseli*, *uczony*, *uczeni*. 2) *ia* w *ie*: *biały*, *bieli*, *śmiały*, *śmieli*; *blady* má *bladzi* i *bladzi*. 3)

ẹcy w ẹcy, *gorẹcy*, *gorẹcy*. Sociativu mnoźného gak toho blahozwučnost žádá *ymi*, *iẹmi* neb *emi*, *iemi* užjwati wolno bezewšeho rozeznánj pohlawj.

Zastaralý dwogný počet.

A) *N. A.* królowa, *ž. s.* ie, *G. L.* królowu, *D. S.* królowyma.
B) — prawa, — ie, — prawu, — prawyma.
C) — tania, — i, — taniu, — taniema.

125. Skloňowánj čjsel.

Čjsla se bljžj z ohledu skloňowánj brzo statným, brzo pak přjdawným gménům a náměstkám, čjm podobněgšj těm čili oněm býwagj.

Jeden se řjdj z wětšjho djlu dle *prawy, a, e.*

Gedn.	*Nom.* jeden,	*Žen.*	jedna.
	Akk. jeden,		jednẹ.
	Gen. jednego,		jednéj.
	Dat. jednemu,		jednéj.
	Lok. jedném,		jednéj.
	Soc. jednym,		jednạ.
Množ.	*Nom.* jedni,		jedne.
	Akk. jedne,		jedne.
	G. L. jednych,		jednych.
	Dat. jednym,		jednym.
	Soc. jednymi.		jednymi.

Nom. Akk. *jedno*, množ. *jedne*, má w Gen. a w ostatnjch pádech zcela gako *jeden*.

Neywjce se lišj skloněnj dwogného počtu *dwa* (osobně *dwaj*), žen. a střed. *dwie*, a *oba (obaj)*, *obie*.

Nom. Akk.	dwa, dwie.	oba, obie.
Gen. Lok.	dwu.	obu.
Dat. Soc.	dwiema.	obiema.

Nynj wšak giž také pjšj Gen. Lok. *dwóch*, *obóch*, Dat. *dwóm*, *obóm*, Soc. *dwoma*, *oboma*.

Obadwa, *obudwu* a t. d. Malopolské *obydwa*, *obydwuch*, *obydwóm* a t. d.

Trzy a *cztéry* se řjdj dle 3ho sklon: gmen; w mužském pohlawj pjšj osobně *trzéj*, *cztéréj*.

N. A.	trzy,	cztéry.
G. L.	trzech,	cztérech.
Dat.	trzem,	cztérem.
Soc.	trzema,	cztérma i cztérema.

Pięć, *sześć*, *siedm*, *ośm* a t. d. až *dziewięćdziesiąt dziewięć*, dělagj Akkusativ gako Nominativ; we wšech ostatnjch pádech přiwěšuge se *iu*.

N. A.	pięć,	ośm,	dziewięć,	dziesięć
Gen.	od pięciu,	ośmiu,	dziewięciu,	dziesięciu.

Dat. k pięciu, ośmiu, dziesięciu osobam. *Lok.* w pięciu, ośmiu dniach. *Soc.* przed pięcią, ośmią laty. *Tak také* dwanaście: od dwanaściu lat, ku dwanaściu latom, we dwanaściu latach, przed dwanaścią laty. *Tak též* dwadzieścia, trydzieści, cztérdzieści: dwudziestu, trzydziestu, cztérdziestu; pięćdziesiąt, sześćdziesiąt *až* dziewięćdziesiąt: pięciudziesiąt, sześciudziesiąt, dziewięciudziesiąt.

W přjslowkách *pięćkroć, sześćkroć, siedmkroć* a t. d. sklonuge se prwnj čjslo: *do siedmiukroć*, *do dziewięciudziesiątkroć*.

Rodowá čjsla následugjcjm způsobem se sklonugj:

N. A.	oboje,	dwoje,	troje,	czworo.
Gen.	obojga,	dwojga,	trojga,	czworga.
D. L.	obojgu,	dwojgu,	trojgu,	czworgu.
Soc.	obojgiem,	dwojgiem,	trojgiem,	czworgiem.

Pół a *czwierć* zůstáwagj gakožto pauhá určowacj slowce bez proměny, wšak gimi určená slowa se skláněgj: *pół łokcia, półtora łokcia, za pół lata, za pół złotego, ku pół trzeciemu, po pół talara, po pół lecie, przed pół latem, przed czwierć latem, z pół czwartą kopą jaj.* Máli ale *pół* čjslem určena býti, užjwá se mjsto nj *połowa* (staré *połowica*), a tyto gakož i *czwierć* neb *czwartka* se sklonugj: *do połowy, dwie połowy, trzy czwierci, z pół czwierci* neb *czwartki* a t. d.

S předložkami se *pół* druhdy sklonowala, pročež přjslowky *odpołu* (Gen.), *napoły*, též *wpoły* (množ.).

Czwarty, piąty a t. d. (wiz §. 26.) magj po *pół* w Ge-

nitivu mjsto *ego* gen *a: pół czwartu, za pół czwarta groszy; do pół piąta* (též *pół pięta*) *sta*; w Dat. a Lok. *u: po pół szostu talaru, po pół czwartu dniu.* Mužský a střednj Sociativ twořj se gako Genitiv: *z pół piąta (złotym), pół szosta (groszem).* Ženský má *ą: s pół piatą (librą).*

126. Skloněnj neurčitých čjsel.

N. A.	wiele,	-naście,	siła,	kilka,
G. L.	wielu,	-nastu,	siłu,	kilku,
Dat.	wielom,	-nastom,	siłom,	kilkom,
Soc.	wielą,	-nastą,	siłą,	kilką.

Gako *wiele* skloňuge se též *ile, tyle*, a z částky též *mało*, k. p. *na górę małom wstępną wszystkich poprowadzi.* Mjsto *wiele* a *kilka* w řeči o osobách též w Nominativu *wielu* a *kilku* se užjwá: *gdzie wielu rządzi; kilku pracują* a t. d. Tak také složená: Nom. Akk. *kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset*, G. L. *kilkunastu, kilkudziesiąt, kilkuset*, Dat. *kilkomnastom, kilkomdziesiąt, kilkomset*, Soc. *kilkunastą, kilkądziesiąt, kilkąset.* Dativ wšak welmi zřjdka přicházj, poněwadž mjsto něho obyčegně Genitiv kladau. Práwě tak *kilkatysięcy. Trocha, troszka, troszeczka* skloňuge se prawidelně dle *ryba*, ač se obyčegně *trochę, troszkę, troszeczkę*, tak gako w českém *trochu, trošku, trošičku* skoro wždy užjwá.

Kroć gest w gednotném nesklonné, w množném ale Nom. *-krocie*, Gen. *-kroci* neb *-kroców*, Dat. *-krociom*, Lok. *-kroci* neb *-krociach*, Soc. *-krocmi* neb *-krociami.*

Sto a *tysiąc* gsau dle formy skutečná statná gména; pročež se *sto* dle Slow. skloněnj sklánj.

Nom. sto lat. *Akk.* za sto lat.
Gen. do sta *neb* stu lat.
Dat. ku stu latom.
Lok we stu latach, po stu latach.

W Soc. pro sebe *stem, jednym stem;* ale před ginými gmeny zůstáwá *sto* gakožto určowacj čjslo bez proměny. *z inymi sto pannami; przed sto laty.*

Dwogný počet *ście* gest gen gešté w Nom. a Akk. w užjwánj: *dwie ście, za dwie ście złotych.* W *dwu set,*

ku dwiema stom, we dwu stach, se dwiema sty neb *stami* gsau *set, stom, stach, sty, stami* pády mnożného počtu s dwegným *dwu, dwiema.*

Tysiąc se skloňuge dle 2hò skloněnj gmen.

Nom.	tysiąc talarów.	*Akk.*	za tysiąc złotych.
Gen.	z tysiąca (jednego), z tysiąca słów.		
Dat.	tysiącu panom, ku tysiącu latom.		
Lok.	po tysiącu latach, w tysiącu kopach.		

Po tysiącach latach řjká se o mnoha tisjcjch letech, pročež také *w tyle tysiącach latach.* Soc. *tysiącem* neużjwá se před ginými słowy, než użjwá se Genitiv *tysięcy: przed tysięcy laty;* chtěmeli určitě o mnoha tisjcjch letech mluwiti, postawj se zřegmě *wielą* neb *kilką* k tomu: *przed wielą tysięcy laty, s kilką tysięcy ludu.* Soc. *z dwiema tysiącema* má se gen w dwogném użjwati, ginak *tysięcy: trzema tysięcy, pięciu tysięcy,* zwlášť když počjtané následuge: *przed sześciu tysięcy laty.*

Wszystek, wszystka, wszystko má též ještě pády od zastaralého *wesz, wsza, wsze.*

Gedn. Nom.	wszystek	(wesz),	*Ž.*	wszystka	(wsza).
Akk.	wszystek	(wesz),		wszystkę	(wszę).
Gen.	wszystkiego	wszego		wszystkiej	wszéj.
Dat.	wszystkiemu	wszemu,		wszystkiej	wszéj.
Lok.	wszystkiem	wszem,		wszystkiej	wszéj.
Soc.	wszystkim	wszym,		wszystką	wszą.
Mn. Nom.	wszystcy / wszyscy	(wszy),	*Ž.*	wszystkie	(wsze).
Akk.	wszystkie	(wsze),		wszystkie	(wsze).
G. L.	wszystkich	wszech,		wszystkich	wszech.
Dat.	wszystkim	wszem,		wszystkim	wszem.
Soc.	wszystkimi	wszemi,		wszystkimi	wszemi.

Střednj *wszystko, wsze,* Akk. *wszystko, wsze,* množný *wszystka* mjsto *wsza,* skloňuge se w ostatnjch pádech gako mužské *wesz.*

127. Skloňowánj náměstek.

Osobné náměstky *ja, my, ty, wy,* a wracowacj *siebie* magj zcela wlastnj skloněnj:

Gedn.	*Nom.*	ja.	ty.	
	A. G.	mnie, mię.	ciebie, cię.	siebie, się.
	D. L.	mnie, mi.	tobie, ci.	sobie, si.
	Soc.	mną.	tobą.	sobą.
Množ.	*Nom.*	my.	wy.	
	A. G. L.	nas.	was.	
	Dat.	nam.	wam.	
	Soc.	nami.	wami.	

Genitiv w gednotném zastupuge tedy také Akkusatiw. Ano i w množném gsau staří Akkusatiwi *ny*, *wy*, dáwno od Genitivů *nas*, *was* wypuzeni. W gednotném gest Lokal, gako wětšjm djlem při statných gmenech, Datiwu, w množném pak, gako u přjdawných, Genitivu rowen. *Siebie* a t. d. wztahuge se též na množný počet, pročež gest zde *sobie* Dativ a také Lokal: *my o sobie, wy o sobie, oni o sobie nic niewiedzieli.*

W dwognóm býwalo:

N. A. na,	*ž. s.* nie,	*G. L.* naju,	*D. S.* nama.
wa,	— wie,	waju	wama.

Pády (s přjrostky *a*, *b*) *mnie*, *mnie*, *ciebie*, *tobie*, *siebie*, *sobie* gsau s důrazem, a kladau se 1) na počátku průpowědi, 2) po předložce, 3) po slowese neb giných slowech gen tehdáž, když ge důrazem powýšiti chceme. W giných přjpadnostech kladau se krátké *mię*, *cię*, *się*, *mi*, *ci*, *si*, ač se mjsto *si*, kteréž se gen w sprostém lidu zachowalo, u wywolčených wždy *sobie* nachází. Welmi zřjdka se naleznú *na cię*, *mimo się*, *na cię*, *w się*, mjsto *na ciebie*, *mimo siebie*, *na siebie*. *w siebie*.

128. Tak gako *mnie* a t. d. ne od *ja*, nébrž od ztraceného Nominativu twořeno gest, tak také neni *jego* od *on*, nébrž od zastaralého i s přjrostkem *én*: *jen*, *žen*, *ja*, střed. *je*, gehožto mjsto nynj *on* zastupuge. *On* skloňuge se takto:

Gedn.	*Nom.* on,	*Ž.* ona,	*S.* ono.
	Akk. jego,	ję, ją,	je.
	Gen. jego,	jéj,	jego.
	Dat. jemu,	jéj,	jemu.
	Lok. o niém,	o niéj,	o niém.
	Soc. im,	ją,	im.

Mn. Nom.	oni,	*Ž.* ony,	*S.* one.
Akk.	je,	je,	je.
Gen.	ich,	ich,	ich.
Dat.	im,	im,	im.
Lok.	o nich,	o nich,	o nich.
Soc.	imi,	imi,	imi.

Mužský Akkusativ *ji* (w rukopisech a starých tiscjch stogj *gi*), gakož i potažné *jenž, jenže* gsau giž zastaraly. W možném mužský Akkusativ žiwotných gest též rowen Genitivu: *ich*.

Po předložce přechází *j* w *n*, pročež mjsto *jego, jemu* a t. d. po wšech předložkách wždy *niego, niemu* a t. d. státi musj:

Ged. Akk.	zań,	za nią,	za nie.
Gen.	z niego,	z niéj,	z niego.
Dat.	ku niemu,	ku niéj,	ku niemu.
Lok.	przy niém,	przy niéj,	przy niém.
Soc.	z nim,	z nią,	z nim.
Mn. Akk.	po nie,	za nie,	przez nie.
Gen.	od nich,	z nich,	u nich.
Dat.	ku nim,	przeciw nim,	przeciwko nim.
Lok.	w nich,	przy nich,	o nich.
Soc.	z nimi,	za nimi,	przed nimi.

Od *jego, jemu* gsau *go, mu* dowolená skracowánj, kteráž wšak gen po giných částkách řeči w průpowědi státi mohau, nekladeli se w ně důraznosti: *widziałem go, dałem mu to.*

Akkusativ *ni* (*n-ji*) skracugj se často po předložkách *o, na, za, po*, ano i po *w, s, nad, pod, przed, przez, oń, nań, zań, poń, weń, seń, nadeń, podeń, przedeń, przezeń.* Ano i po předložkách *do, dla: doń, dlań* nedůsledně.

W Instrumentalu se řjká *nim, nią, nimi*, bez předložky mjsto *im, ją, imi* skoro wždycky.

129. Ukazowacj *ten, ta, to*, skloňuge se gako *jeden, iedna, jedno*...

Ged. Nom.	ten,	tento,	*Ž.* ta,	tato.
Akk.	ten,	tento,	tę,	tęto.
Gen.	tego,	tegoto,	téj,	téjto.
Dat.	temu,	temuto,	téj,	téjto.
Lok.	tém,	témto,	téj,	téjto,
Soc.	tym,	tymto,	tą,	tąto.
Mn. Nom.	ci,	cito,	te,	teto.
Akk.	te,	teto,	te,	teto.
Gen.	tych,	*Dat.* tym.	*Soc.* tymi.	

Střednj *to* má w Akk. *to*, w množném Nom. a Akk. *te*. Práwě tak *onen*, *ona*, *ono*, a *ow*, *owa*, *owo*, Gen. *onego*, *onegono*, Dat. *onemu*, *onemuno* a t. d.

Tyż, *taż*, *też* sklánj se zcela gako *prawy* (B): *tegoż*, *temuż*, *też*. Tak také *który* a *któryż*, *którego*, *któremu*, *któregoż* a t. d.

130. *Sam*, *sama*, *samo*, skloňuge se w Nom. a Akk. gako *mamin*. Mužský Akkusativ, *sam* dosazuge se Genitivem *samego*, žen. *samę*, střed. *samo*; množ. Nom. *sami*, *samy*, *samy*, Akk. *samy*, *samy*, *samy*. Ostatnj pády má s přjdawným gmenem *samy*, *sama*, *same*, kteréž se s náměstkau *sam*, *sama*, *samo* mjchati nesmj, stegný. *Dziecię samo jeszcze nechodzi; co śmy pili, było same wino. Pro samę piękność ją kochał; samą wodę pije.*

131. *Nasz*, *nasza*, *nasze*, a *wasz*, *wasza*, *wasze* magj w Akkus. *nasz*, *naszę*, *nasze*, *wasz*, *waszę*, *wasze*, w množ. Nom. *naszy (nasi)*, *nasze*, *nasze*. Akk. *nasze* we wšem pohlawj. W giných pádech se řjdj dle *jego*: *naszego*, *naszemu*, *naszem*, *naszym*, množ. *naszych*, *naszym*, *naszymi* (*naszemi*).

Od *mój*, *twój*, *swój* skracuge se ženské *moja*, *twoja*, *swoja* w *ma*, *twa*, *swa*, a střednj *moje*, *twoje*, *swoje* w *me*, *twe*, *swe*.

Mužské.

Gd. N. A.	mój,		twój,		swój.	
Gen.	mojego,	mego,	twojego,	twego,	swojego,	swego.
Dat.	mojemu,	memu,	twojemu,	twemu,	swojemu,	swemu.
Lok.	mojém,	mém,	twojém,	twém,	swojém,	swém.
Soc.	moim,	mym,	twoim,	twym,	swoim,	swym.

Mn. Nom.	moi,		twoi,		swoi.	
Akk.	moje,	me,	twoje,	twe,	swoje,	swe.

Ženské.

Gd. Nom.	moja,	ma,	twoja,	twa,	swoja,	swa.
Akk.	moję,	mą,	twoję,	twą,	swoję,	swą.
G.D.L.	mojéj,	méj,	twojéj,	twéj,	swojéj,	swéj.
Soc.	moją,	mą,	twoją,	twą,	swoją,	swą.
Mn. N. A.	moje,	me,	twoje,	twe,	swoje,	swe.

Střednj.

Gd. N. A.	moje,	me,	twoje,	twe,	swoje,	swe.
Gen.	mojego,	mego,	twojego,	twego,	swojego,	swego.
Mn. N. A.	moje,	me,	twoje,	twe,	swoje,	swe.

Gen. Lok. pro wše pohlawj: *moich, mych,* Dat. *moim, mym,* Soc. *moimi, mymi* neb *mojemi, memi* tedy zcela dle B.

132. *Jéj* (ejus) se wztahuge na ženskau osobu k. p. *jéj syn, jéj córka, jéj dziécię,* a neskloňuge se w polském, ačkoli se *czyj, czyja, czyje* zcela podlé C. skloňuge.

Gedn.	*Nom.*	czyj syn?	jéj syn.
	Akk.	czyj kapelusz?	jéj kapelusz.
	Gen.	czyjego syna?	jéj syna.
	Dat.	czyjemu synu?	jéj synu.
	Lok.	o czyjém synu?	o jéj synu.
	Soc.	z czyim synem?	z jéj synem.
Množ.	*Nom.*	czyji synowie?	jéj synowie.
	Akk.	czyje kapelusze?	jéj kapelusze.
	Gen.	czyich synów?	jéj synów.
	Dat.	czyim synom?	jéj synom.
	Lok.	o czyich synach?	o jéj synach.
	Soc.	z czyimi synami?	z jéj synami.

W ženském pohlawj:

Gedn.	*Nom.*	czyja matka?	jéj matka,
	Akk.	czyję matkę?	jéj matkę.
	Gen.	od czyjéj matki?	od jéj matki.
	Dat.	ku czyjéj matce?	ku jéj matce.
	Lok.	o czyjéj matce?	o jéj matce.
	Soc.	s czyją matką?	z jéj matką.

Množ. N. A.	czyje córki?	jéj córki.
Gen.	czyich córek?	jéj córek *a t. d.*

Někteřj w možném skloňugj *jéj* gako *czyj*.

133. *Ki, kto, co* se takto skloňugj:

Nom.	ki,	kto,	co (cze).
Akk.	—	—	co (cze).
Gen.	kiego,	kogo,	czego.
Dat.	kiemu,	komu,	czemu.
Lok.	o kiém,	o kiém,	o czém.
Inst.	kim,	kim,	czym.

Ki též *kiž* gest též množného počtu schopno: *ki, kich* (*djabłów*), *kim, o kich, kimi (djabły)* dle B. *Niekto, nikt* mjsto *nikto, ktokolwiek* řjdj se dle *kto: niekogo, nikogo, kogokolwiek, komukolwiek*: *cokolwiek* ale *nieco* a *nic* dle *co*; *czegokolwiek, nieczego, niczego* a t. d. Nominativ *cze* gest zastaralý. Akkusativ *cze* skracowali stařj tak gako Čechowé po některých předložkách w *cz: ocz, wecz, nacz, zacz, zecz, przecz* mjsto *o cze, we cze, na cze, za cze, ze cze, przez cze*. Přiwěšjlí se k *cze* potažné *ž*, nesmj se *e* wypauštěti: *oczež, naczež, zaczež, przeczež*, nynj ale se řjká *o co, w co, na co, za co, s co, przez co*. *W niwecz* mjsto *w nic*, gest předložka *w* dwakrát.

ČASOWÁNJ SLOWES.

---

134. Označenj osob w přjtomném čase.

Osoby časůw označugj se připogenými zwuky, kteřjž nic giného negsau, než zastaralé neb skrácené náměstky.

Wýchody:

1. *-m*, 2. *-si*, 3. *-t*; mn. 1. *-my*, 2. *cie*, 3. *-ą*, má samostatné sloweso, gehož přjtomný čas od kořene *jes* tworen gest:

jestem	*mjsto*	jes-m,	jeste-śmy	*mjsto*	jeś-my.
jesteś	—	jes-si,	jesteś-cie	—	jeś-cie.
jest	»	jes-t,	są	—	jes-ą.

W dwogném:

1. *m.* swa, *ž.* *s.* świe *mjsto* jes-wa, jeś-wie.
2. — sta, — ście, — jes-ta, jeś-cie.

Wýchody:

1. *-ch*, 2. *-s*, mn. 1. *chom* (*-chmy*, *-smy*), 2. *ście*, gsau giž zcela zastaralé, ano i spogowacj částečka *by*: má nynj *bym* mjsto *bych*, *byś* (st. *by*), *byśmy* mjsto *bychom* (*bychmy*, st. též *bychomy*), *byście*; *by* znamená nynj 3tj osobu gednotného i množného počtu. Stařj mjwali w množném 3tj osobu *bychu* (sl. též *byssa*). W dwogném *byswa* mjsto *bychwa* (*bychowa*), *byświe* mjsto *bychwie* (*bychowie*), *bysta*, *byście*. Wiz §. 46. Zcela zastaralý gest prwnj minulý čas: *biech*, *bie*, *bie* (opětawě *biesse*, *biejesse*), *biechom*, *bieście*, *biechu* (sl. též *biessa*). Dwogný: *biechwa* (*biechowa*), *biechwie* (*biechowie*), *biesta*, *bieście*.

Tak se též znamenáwaly osoby na prostém minulém čase giných slowes: 1. *pich*, 2. *pi*, 3. *pi*, mn. 1. *pichom*, 2. *piście*, 3. *pichu* (sl. *pisza*); *stach*, *sta*, *sta* (opětawě *stasze*), *stachom*, *staście*, *stachu*; *bieżech*, *bieże*, *bieże* (op. *bieżesze*), *bieżechom* (též *bieżechomy*) *bieżeście*, *bieżechu*. Dwogný: *pichwa* (*pichowa*), *pichwie* (*pichowie*), *pista*, *piście* a t. d. Wiz §. 45.

Obyčegná označowánj wšem ostatnjm slowesům gsau.

	(a)	(b)	(c)
Gedn.	ę, ię,	-ię,	-am.
	-esz,	-isz,	-asz.
	-e,	-i,	-a.
Množ.	-emy,	-imy,	-amy.
	-ecie,	-icie.	-acie.
	-ą,	-ią, eją.	-ają.

W polském tak gako w našem gazyku se *t* 3tj osoby w gedn. i množ. dáwno ztratilo. W ruském ge geště posawád magj.

(a) *G.*	będę,	mnę,	mażę,	trę,	łgę,	ciekę.
	będziesz,	mniesz,	mażesz,	trzesz,	łżesz,	cieczesz.
	będzie,	mnie,	maże,	trze,	łże,	ciecze.
Mn.	będziemy,	mniemy,	mażemy,	trzemy,	łżemy,	cieczemy.
	będziecie,	mniecie,	mażecie,	trzecie,	łżecie,	cieczecie.
	będą,	mną,	mażą,	trą,	łgą,	cieką.

Dwogný býwal: *będziewa*, *będziewie*, *będzieta*, *będziecie*; *mniewa*, *mniewie*, *mnieta*, *mniecie*; *mażewa*, *trzewa*, *łżewa*, *cieczewa* a t. d. Od *będę* byl také prostý minulý *będziech*, *będziesze*.

Po otewřené půwodnj syllabě, gako po *bi*, *my* a t. d. může se *ę* toliko pomocj *j* zawěsiti: *biję*, *myję*. Tak také *piszę*, *skaczę* mjsto *pjšu*, *skáču*.

(b) *G.*	widzę,	walę,	gonię.
	widzisz,	walisz,	gonisz.
	widzi,	wali,	goni.
Mn.	widzimy,	walimy,	gonimy.
	widzicie,	walicie,	gonicie.
	widzą,	waleją,	gonią.

(e) *G.*	znam,	chowam,	zżymam się,	wyganiam.
	znasz,	chowasz,	zżymasz się,	wyganiasz.
	zna,	chowa,	zżyma się,	wygania.
Mn.	znamy,	chowamy,	zżymamy się,	wyganiamy.
	znacie,	chowacie,	zżymacie się,	wyganiacie.
	znają,	chowają,	zżymają się,	wyganiają.

Wýchod *am* pošel z *aję*, pročež geště *zraję* neb *zram*, *graję* neb *gram*, st. *kaję się* neb *kam się*. Mimo ta gsau geště *laję* a *taję* w obyčegi. *Daję* přjtomný, *dam* budaucj. Wšecka ostatnj slowesa, gežto před *ć* w neurčitém *a* magj, giž několiko wěků na *aję* newycházegj, nébrž na *am*.

Dwogný býwal: *widziewa, walewa, wyganiawa, goniwa, znajewa, kopajewa* a t. d.

135. Způsob rozkazowacj.

Celé časowánj rozkazowacjho způsobu gest poznačenj 2hé osoby w gednotném a 1nj a 2hé osoby w množném, při čemž k pozorowánj gest, že 2há osoba w obau počtech také za třetj platj.

Gedn.	1. -i,	*Množ.*	-iémy, -iécie.
	2. -j,		-jmy, jcie.
	3. ʹ,		-my, -cie.
	4. -aj,		-ajmy, ajcie.
	5. -éj,		-iéjmy, iéjcie.

1) W prwnj připadnosti býwá *i* mjsto *ę*, *ię*:

gnę:	gni,	gniémy,	gniécie.
żnę:	żni,	żniémy,	żniécie.
pośle:	pośli,	pośliémy,	pośliécie.
mele:	mli,	mliémy,	mliécie.
śpię:	śpi,	śpiémy,	śpiécie.
czczę:	czczy,	czczémy,	czczécie.
mszczę:	mszczy,	mszczémy,	mszczécie.

2) W druhé připapnosti přicházj *j* (mjsto *i*) na mjsto *ję*:

a) laję:	laj,	lajmy,	lajcie.
przeję:	przéj,	przéjmy,	przéjcie.

grzeję:	grzéj,	grzéjmy,	grzéjcie.
wieję:	wiéj,	wiéjmy,	wiéjcie.
st. mieję:	miéj,	miéjmy,	miéjcie.

b)	piję:	pij,	pijmy,	pijcie.
	biję:	bij,	bijmy,	bijcie.
	szyję:	szyj,	szyjmy,	szyjcie.
	ryję:	ryj,	ryjmy,	ryjcie.
	myję:	myj,	myjmy,	myjcie.
	kryję:	kryj,	kryjmy,	kryjcie.

Od *liję* gest *lij*, *lijcie*; od formy *leję*: *léj*, *léjcie*.

W třetj připadnosti se *i*, kteréžby na mjsto *ę*, *ię* přigjti mělo, pohlcuge a nad zwučkau se klade ʹ:

będę:	bądź,	bądźmy,	bądźcie.
wiozę:	wieź,	wieźmy,	wieźcie.
żonę:	żeń,	żeńmy,	żeńcie.
mażę:	maż,	mażmy,	mażcie.
ścielę:	ściel,	ścielmy,	ścielcie.
gonię:	goń,	gońmy,	gońcie.
siedzę:	siedź,	siedźmy,	siedźcie.
chwycę:	chwyć,	chwyćmy,	chwyćcie.
milczę:	milcz,	milczmy,	milczcie.

Tak také *mielę*: *miel*, *mielmy*, *mielcie*, a podlé 1nj obdoby (analogie) *mli*, *mlémy*, *mlécie*, neurč. *mleć*. Wjce skrácených roskazowacjch způsobů wiz swrchu §. 32.

4) W čtwrté připadnosti přicházj *aj*, *iaj*, na mjsto *am*, *iam*:

dam:	daj,	dajmy,	dajcie.
znam:	znaj,	znajmy,	znajcie.
kopam:	kopaj,	kopajmy,	kopajcie.
wołam:	wołaj,	wołajmy,	wołajcie.
wyganiam:	wyganiaj,	wyganiajmy,	wyganiajcie.

Starý dwogný: *gniewa*, *gnieta*, *lajwa*, *bądźwa*, *dajwa*, *klaniajwa się*.

Wšecko ostatnj odwozowánj rozkazowacjho od třetj osoby oznamowacjho gest přepiatá a proti analogii, gako *rwiéj*, *lżéj*, *mrzéj*, *zawrzéj*, *rozedrzéj*, *schniéj*, *tniéj* mjsto

prostého, nenuceného a s powšechnau wýslownostj se srownáwagjcjho *rwi*, *lžy*, *mrzy*, *zawrzy*, *rozedrzy*, *schni*, *tni* a t. d. Wiz též §. 32 a 147.

136. Poznačowánj pohlawj.

Pohlawj se gak na činných přjčestjch (*-ł*, *-ął*, *-ał*, *-ił*, *ał*) tak na trpných (*-t*, *-ion*, *an*) w gednotném i množném práwě tak poznačuge, gako na náměstce *on*, *ona*, *ono*, mn. *oni*, *one*, *one*.

ł:	miótł,	miotła,	miotło, *M.* mietli,	miotły,	miotły,	
ął:	mnął,	mnęła,	mnęło,	mneli,	mnęły,	mnęły.
ał:	siedział,	siedziała,	siedziało,	siedzieli,	siedziały,	siedziały
ił:	chodził,	chodziła,	chodziło,	chodzili,	chodziły,	chodziły,
ał:	znał,	znała,	znało,	znali,	znały,	znały.
t:	dobyt,	dobyta,	dobyto,	dobyci,	dobyty,	dobyty.
ion:	miocion,	miociona,	mIociono,	miocieni,	miociony,	miociony.
an:	kopan,	kopana,	kopano,	kopani,	kopany,	kopany.

Poněwadž pak se minulj časowé od přjčestj tworj, patrno gest, proč w minulých časech (oznamowacjho a spogowacjho) pohlawj se rozeznáwá: *pytałem się*, *pytałam się*, *pytałom się* a t. d.

W starém dwogném býwalo pro mužské *a*, pro žen. i střed. *ie* (*e*) *miotła swa*, *mietle świe*, *goniena sta*, *gonienie ście*, *bita swa była*, *bycie świe byle*.

W přjčestném způsobě, gegž přestupowacj (transgressiv neb gerundiv) gmenugem, neznamenagj Poláci ani pohlawj ani počtu: *sąc*, *rzkąc*, *będąc*, *prosząc*, *miłując*.

W minulém přestupowacjm: *bywszy*, *rzekszy*, *prawiwszy*, *prosiwszy*, *miłowawszy*.

137. Znakowé časowánj.

I. *-ę*, *-ć*, *ł*: po hrubých spoluzwučkách.
II. *-ię*, *-ć*, *-ł*: po samohlásce půwodnj syllaby.
III. *-ę*, *-ąć*, *-ął*: po *n*.
IV. *-ię*, *-ieć*, *iał* (*-eć*, *-ał*).
V. *-ię*, *-ić*, *-ił*.
VI. *-am*, *-ać*, *ał*: Rozk. *aj*, Přestup. *ając*.
VII. *-ię*, *-iać*, *-iał*, — *iaj*, — *iając*.

138. Prwnj tři časowánj.

		I.	II.	III.
		Oznamowacj přjtomný.		
G.	1.	wiozę,	piję,	lnę.
	2.	wieziesz,	pijesz,	lniesz.
	3.	wiezie,	pije,	lnie.
Mn.	1.	wieziemy,	pijemy,	lniemy.
	2.	wieziecie,	pijecie,	lniecie.
	3.	wiozą,	piją,	lną.
		Rozkazowacj.		
G.	2.	wieź,	pij,	lni.
Mn.	1.	wieźmy,	pijmy,	lniémy.
	2.	wieźcie,	pijcie,	lniécie.
		Přestupowacj přjtomný.		
		wioząc,	pijąc,	lnąc.
		Neurčitý.		
		wieźć,	pić,	lnąć.
		Minulý čin. přjčestj.		
G.	*m.*	wiózł,	pił,	lnął.
	ž.	wiozła,	piła,	lnąła.
	s.	wiozło,	piło,	lnąło.
Mn.	*m.*	wieźli,	pili,	lnęli.
	ž.	wiozły,	piły,	lnęły.
	s.	wiozły,	piły,	lnęły.
		Minulý trp. přjčestj,		
G.	*m.*	wiezion,	pit,	lnięt.
	ž.	wieziona,	pita,	lnięta.
	s.	wieziono,	pito,	lnięto.
Mn.	*m.*	wiezieni,	pici,	lnięci.
	ž.	wieziony,	pity,	lnięty,
	s.	wieziony,	pity,	lnięty.

Přestupowacj minulý.

wiózssy, piwssy, lnąwssy.

Budaucj *powiozę, wypiję, polnę,* časugj se gako w přjtomném, trwalegšj wšak budaucj čas od *pić* twořj se s pomocným slowesem *będę,* kteréž se zrowna gako *wiozę* časuge, a sice na dwogj: 1) kladeli se pomocné napřed, musj následowati přjčestj minulého času; 2) pakli pomocné následuge, předkládá se neurčitý:

1) *G.*	1. będę pił,	*Mn.*	1. będziemy pili.
	2. będziesz pił,		2. będziecie pili.
	3. będzie pił,		3. będą pili.
2) *G.*	1. pić będę,	*Mn.*	1. pić będziemy.
	2. pić będziesz,		2. pić będziecie.
	3. pić będzie.		3. pić będą.

K 1mu (*wiozę*) náležegj také takowá na *ę*, gežto *-ł* w přjčestj, a *ć* w neurčitém zrowna na předcházegjcj spoluzwučku (*w, r*) nezawěšugj nébrž před *ł* a *ć* wkládagj *a* neb *e*, gako *swę: swał, swać: żrę: żarł, żrzeć; mrę: marł, mrzeć; drę: darł, drzeć.* Z ohledu těchto časů sahá *eł* w 4té, *ał* w 6té časowánj. Tak také náležegj *sypę, sypię* k 1mu, gich pak neurčitý s ostatnjmi obdobnými časy k 6mu.

K 2mu (*piję*) náležegj též wšecka slowesa na *ię*, ač se gich druhá polowička též k 4tému a 6tému bljžj, gako *melę, mlał, mleć,* pročež trpné přjčestj *mlet* dle 2ho, *mlon* dle 4ho časowánj; *chcę, chcesz, chce* dle 2ho, *chciał, chcieć,* Rozk. *chciéj,* dle 7ho. Tak se *poszlę, ścielę, kolę, mażę, miłuję,* s polowice dle 2ho časugj, ač neurčitý, s ostatnjmi časy k 6mu náležj.

II.	*Přjt.*	mażę,	VI.	*Neurč.*	mazać.
	Rozk.	maż,		*Čin. přjč.*	mazał.
		mażcie,		*Trp. přjč.*	mazan.
	Přest.	mażąc,		*Přest. min.*	mazawszy.

Práwě tak *liżę, lizać, czeszę, czesać, miocę, miotać. Miłuję* dle 2ho, *miłuję, miłuj, miłując,* dle 6ho *miłował, miłowan, miłowawszy.*

K třetjmu náležj také *dmę, dmął, dmąć. Jmę* ale a *pnę, tnę, żnę, zacznę* (*nacznę, pocznę*), a krátký budaucj

stanę gen z 1nj polowice, neboť w 2hé polowici, t. g. w neurčitém a w přjčestjch do 2ho časowánj přecházegj.

jmę:	jął,	jęt,	jąwszy,	jąć.
pnę:	piął,	pięt,	piąwszy,	piąć.
tnę:	ciął,	cięt,	ciąwszy,	ciąć.
żnę:	żął,	żęt,	żąwszy,	żąć.
zacznę:	zaczął,	zaczęt,	zacząwszy,	zacząć.
stanę:	stał.	—	—	—

Od *weźmę: wziął, wzięt, wziąwszy, wziąć*, Rozk. *weź, weźmy, weźcie; żonę*, Rozk. *żeń*, náležj k 1mu, neurčitý *gnać* a přjčestj *gnał, gnan* k 6mu.

Takowá slowesa na *nę* která *nę* po zawřené syllabě, gako *padnę, siadnę, ciągnę*, neb po dwau spoluzwučkách beze samohlásky, gako *schnę, tknę, dotknę*, přiwěšugj, odwrhugj ráda w činném přjčestj *nę*, a na ten způsob přecházegj, aspoň z ohledu tohoto času, w 1nj časowánj: *padł, siadł, ciągł, zaprzągł, schł*. Wiz wýše 2hau formu §. 30. (2).

139. Časowánj čtwrté, sedmé a páté.

Přjtomný.

		IV.	VII.	V.
G.	1.	wonię,	tępieję,	gonię.
	2.	wonisz,	tępiejesz,	gonisz.
	3.	woni,	tępieje,	goni.
Mn.	1.	wonimy,	tępiejemy,	gonimy.
	2.	wonicie,	tępiejecie.	gonicie.
	3.	wonią,	tępieją,	gonią.

Rozkazowacj.

G.	2.	woń	tępiéj,	goń.
Mn.	1.	wońmy,	tępiéjmy,	gońmy.
	2.	wońcie,	tępiéjcie,	gońcie.

Přestupowacj.

wonięc, tępiejęc, gonięc.

Neurčitý.

wonieć, tępieć, gonić.

Minulý činného přjčestj.

G.	*m.*	woniał,	tępiał,	gonił.
	ž.	woniała,	tępiała,	goniła.
	s.	woniało,	tępiało,	goniło.
Mn.	*m.*	wonieli,	tępieli,	gonili.
	ž.	woniały,	tępiały,	goniły.
	s.	woniały,	tępiały,	goniły.

Minulý trpného přjčestj.

G.	*m.*	wonion,	tępion,	gonion.
	ž.	woniona,	tępiona,	goniona.
	s.	woniono,	tępiono,	goniono.
Mn.	*m.*	wonieni,	tępieni,	gonieni.
	ž.	woniony,	tępiony,	goniony.
	s.	woniony,	tępiony,	goniony.

Přestupowacj minulý.

woniawszy, tępiawszy, goniwszy.

Krátcj budaucj časowé s předložkau (*powonię, dogonię*) řjdj se dle přjtomného. Při opsaných budaucjch časech časuge se toliko pomocné slоweso: *będę woniał, a, o, będziesz woniał, a, o, będę tępiał, a, o* a t. d. aneb: *wonieć będę, wonieć będziesz, tępieć będę* a t. d.

K 7mu náležegj 1) wšecka začjnawá na *ieć*, gako *tleć, słabieć, modrzeć, jaśnieć, tucznieć, zemdleć, wietrzeć* a t. d., pročež 3tj osoba množ. *iejąꞏ; tucznieją*, Rozk. *tuczniéj*, Přestup. *tucznieiąc*. Tak též *umieć, rozumieć, śmieć*, ačkoli tato i se swými složenými w prwnj osobě *iem* mjsto *eję* magj: *umiem, rozumiem, smiem*. Některá giná slowesa 3tj formy, která sice opětawá negsau, předce wšak trwalegšj gednánj wygewugj, gako *boleć, musieć, należeć, przynależeć*.

Pro dosawadnj neanalogický prawopis třeba podotknauti, že wýchody *isz, i, imy, icie, ić, ił, iła, iło, ili, iły, iwszy* po *rz, ż, sz, cz* ypsilonem se pjšj: *patrzysz,*

patrzy, patrzymy, patrzycie, patrzyć, patrzył, patrzyła, patrzyło, patrzyli, patrzyły, patrzywszy; leżysz, leży, leżymy, leżycie; gorszysz, gorszy, gorszyć, gorszył, gorszywszy; toczysz, toczy, toczyć, toczył, toczywszy a t. d.

140. Šesté časowánj mimo některé časy z sedmého.

Přjtomný.

VI.

G. 1. wołam,
2. wołasz,
3. woła,

Mn. 1. wołamy,
2. wołacie,
3. wołają.

Roskazowacj.

G. 2. wołaj,
Mn. 1. wołajmy,
2. wołajcie.

Přestupowacj přjtomný.

wołając.

Neurčitý.

wołać.

Činné přjčestj.

G. m. wołał,
ž. wołała,
s. wołało,

Mn. m. wołali,
ž. wołały,
s. wołały.

Trpné přjčestj.

G. m. wołan,
ž. wołana,
s. wołano,

Mn. m. wołani,
ž. wołany,
s. wołany.

Přestupowacj minulý.

woławszy.

Tak gest w 6tém časowánj 3tj osoba množného počtu w přjtomném *ają*, přestup. *ając*: *wołają, wołając*, w 7mém ale *ieją, iejąc*: *tępieją, tępiejąc*, w rozkazow. *aj*: *wołaj, iéj*: *tępiéj*, w neurčit. *ać*: *wołać, ieć*: *tępieć*, w min. čin. přjč. *ał*: *wołał, iał*: *tępiał*, trp. *an*: *wołan, ion*: *tępion*.

141. Časowánj slowesa *jestem*, s opsanými časy.

Oznamowacj přjtomný.

	1.	2.	3.
G.	jestem,	jesteś,	jest.
Mn.	jesteśmy,	jesteście,	są.

Minulý.

G.	byłem,	byłeś,	był (jest).
	byłam,	byłaś,	była.
	byłom,	byłoś,	było.
Mn.	byliśmy,	byliście,	byli (są).
	byłyśmy,	byłyście,	były.
	byłyśmy,	byłyście,	były.

Budaucj.

G.	będę,	będziesz,	będzie.
Mn.	będziemy,	będziecie,	będą.

Gako pomocné sloweso: *będę wołał*, neb *wołać będę*.

Rozkazowacj.

G.	—	bądź,	bądź.
Mn.	bądźmy,	bądźcie,	bądźcie.

Žádacj nedominulý.

G.	był-bym,	był-byś,	był-by.
	była-bym,	była-byś,	była-by.
	było-bym,	było-byś,	było-by.
Mn.	byli-byśmy,	byli-byście,	byli-by.
	były-byśmy,	były-byście,	były-by.
	były-byśmy,	były-byście,	były-by.

Předminulý.

G.	byłbym był,	byłbyś był,	byłby był.
	byłabym była,	byłabyś była,	byłaby była.
	byłobym było,	byłobyś było,	byłoby było.
Mn.	bylibyśmy byli,	bylibyście byli,	byliby byli.
	byłybyśmy były,	byłybyście były,	byłyby były.
	byłybyśmy były,	byłybyście były,	byłyby były.

Neurčitý: być (*chybně* bydź).

Přjčestj.

Činné.	*Trpné.*
G. był, była, było.	(byt, byta, byto).
Mn. byli, były, były.	(byci, byty, byty).

Přestupowacj.

Přjtomný.	*Minulý.*
będąc.	bywszy.

Jestem a t. d. s částečkau *nié* spogeno: *niejestem, niejesteś, niejest, niejesteśmy, niejesteście, niesą; byłem: niebyłem* a t. d.

Jesteś, když po giných částkách řeči stogj, skracuge se w *eś, ś*, a připoguge se k nim: *byłeś, byłoś; tyś błaźien; wiém, żeś tu był, byłbyś rad.*

Minulý čas *był jest*, také gen *był* w 3tj osobě, a *byli* mjsto *byli są*.

Rozk. *bądź*, s důrazným *ż*: *bądźże, bądźmyż, bądźcież*. Budaucj *będę*, w složenj též *zbędę, dobędę, nabędę, odbędę, przebędę, przybędę*.

Žádacj *byłbyś*, u starých gen *byłby* též w 2hé osobě; *bylibyśmy*.

Přjč. trp. *byt*, užjwá se gen w složených z *być*, ježto činný wýznam magj: *dobyt, odbyt, nabyt;* předce wšak gest slowesné *bycie* od *byt*.

142. Opětawé *bywać, bywam*, a složená *dobywam, nabywam*, kterážto gako přecházegjcj též trpného přjčestj schopna gsau, sklońugj se zcela prawidelně dle 6ho.

Přjt. bywam, bywasz, bywa *a t. d.*
Min. bywałem, bywałeś *a t. d.*
Bud. bywać będę, *neb* będę bywał, a, o *a t. d.*
Rozk. bywaj, bywajmy, bywajcie.
Žád. min. I. bywałbym, bywałbyś *a t. d.*
Žád. min. II. byłbym bywał *neb* bywałbym był.
Neurč. bywać.
Přjč. čin. bywał, bywała, bywało *a t. d.*
Přjč. trp. dobywan, nabywan.
Přest. přjt. bywając, *min.* bywawszy.

143. Časowánj slowesa *żonę* a geho opětawého *gonię*, se wšemi opsanými časy.

Přjtomný čas *żonę* a t. d. gest welmi zřjdka w užjwánj, lepšj spisowatelé dosazugj geg slowem *pędzę* a horšj z něho zpotwořili nesnosné *gnam*, *gnasz*, *gna*, *gnamy*, *gnacie*, *gnają*, tak gako kdyby někdo *bram*, *brasz*, *bra* mjsto *biorę*, *bierzesz*, *bierze* psáti chtěl.

Oznamowacj přjtomný.

G.	żonę,	gonię,
	żeniesz,	gonisz.
	żenie,	goni.
Mn.	żeniemy,	gonimy.
	żeniecie,	gonicie.
	żoną,	gonią.

Minulý I.

G.	gnałem, am, om,	goniłem, am, om.
	gnałeś, aś, oś,	goniłeś, aś, oś.
	gnał, a, o (jest),	gonił, a, o (jest).
Mn.	gnaliśmy, yśmy, yśmy,	goniliśmy, yśmy, yśmy.
	gnaliście, yście, yście,	goniliście, yście, yście.
	gnali, y, y (są).	gonili, y, y (są).

Minulý II.

G.	byłem gnał, a, o,	byłem gonił, a, o.
	byłeś gnał, a, o,	byłeś gonił, a, o.
	był (jest) gnał, a, o,	był (jest) gonił, a, o.
Mn.	byliśmy gnali, y, y,	byliśmy gonili, y, y.
	byliście gnali, y, y,	byliście gonili, y, y.
	byli (są) gnali, y, y,	byli (są) gonili, y, y.

Budaucj.

	Krátký.	*Trwalegšj.*	
G.	požonę,	będę gonił, a, o	gonić będę.
	poženiesz,	będziesz gonił, a, o	gonić będziesz.
	poženie,	będzie gonił, a, o	gonić będzie.
Mn.	poženiemy,	będziemy gonili, y, y	gonić będziemy.
	poženiecie,	będziecie gonili, y, y	gonić będziecie.
	požoną,	będą gonili, y, y	gonić będą.

Rozkazowacj.

G.	żeń (żeńże),	goń (gońże).
Mn.	żeńmy (żeńmyż),	gońmy (gońmyż).
	żeńcie (żeńcież),	gońcie (gońcież).
2.	požeń *a t. d.*	

Žádacj minulý I.

G.	gnał, a, o bym,	gonił, a, o bym.
	gnał, a, o byś,	gonił, a, o byś.
	gnał, a, o by,	gonił, a, o by.
Mn	gnali, y, y byśmy,	gonili, y, y byśmy.
	gnali, y, y byście,	gonili, y, y byście.
	gnali, y, y by,	gonili, y, y by.

Žádacj minulý II.

G.	byłbym gnał, a, o	byłbym gonił, a, o.
	byłbyś gnał, a, o	byłbyś gonił, a, o.
	byłby gnał, a, o	byłby gonił, a, o.
Mn.	bylibyśmy gnali, y, y	bylibyśmy gonili, y, y.
	bylibyście gnali, y, y	bylibyście gonili, y, y.
	byliby gnali, y, y	byliby gonili, y, y.

Neurčitý.

gnać — gonić.

Přjčestj činné.

G.	gnał, a, o	gonił, a, o.
Mn.	gnali, y, y	gonili, y, y.

Přjčestj trpné.

G.	gnan, a, o	gonion, a, o.
Mn.	gnani, y, y	gonieni, y, y.

Přestupowacj přjtomný.

żonąc — goniąc.

Budaucj.

pożonąc *a t. d.* — będąc gonił *a t. d.*

Minulý.

gnawszy — goniwszy.

144. Časowánj slowesa w trpném.

a) S náměstkau *się*.

Osnamowacj: *Přjtomný.*

G. nazywam się, nazywasz się, nazywa się.
Mn. nazywamy się, nazywacie się, nazywają się.
Min. I. nazywałem się, nazywałeś się *a t. d.*
Min. II. byłem się nazywał, byłeś się nazywał *a t. d.*
Bud. nazywać się będę, nazywać się będziesz *a t. d.*
będę się nazywał, a, o *a t. d.*

Předceby wšak při některých činných slowesech, která s *się* gako wracowacj se užjwagj, často obogetnost wzniknauti mohla. Tak *myję się*, *myłem się*, žádné trpné nenj, proto že se sám mýti mohu. Gestli podmět w průpowědi bezžiwotná wěc, nezpůsobuge trpné s *się* žádné obogetnosti: *aż się wszystko naczynie umyje. Iż, ieśli się obrzezować będziecie*, Gal. 5. 2 a 2. 3. *którys się obrzezuje*. gsau proto méně obogetna, protože se obřjzka obyčegně od giného wykonáwá. W giných přjpadnostech béře se trpné přjčestj: *byłem myt*, *będę myt* neb *myty*. Wiz swrchu tweřenj trpného smyslu. §. 50.

b) S trpným přjčestjm.

Wołać : wołan.

Oznamowacj přjtomný (*s* bywam).

G. wołan, a, o bywam, bywasz, bywa.
Mn. wołani, y, y bywamy, bywacie, bywają.

Minulý (*s* jestem) *gako přjtomný*.

G. wołan, a, o jestem, jesteś, jest.
Mn. wołani, y, y jesteśmy, jesteście, są.

Minulý (*s* byłem).

G. wołan, a, o byłem, byłeś, był (jest).
Mn wołani; y, y byliśmy, byliście, byli (są).

Minulý (*s* byłem był).

G. byłem był, byłeś byl, był jest był wołan, a, o.
Mn. byliśmy byli, byliście byli, byli są byli wołani, y, y.

Budaucj.

G. wołan, a, o będę, będziesz, będzie.
Mn. wołani, y, y będziemy, będziecie, będą.

Rozkazowacj.

G. wołan, a, o bądź.
Mn. wołani, y, y bądźmy, wołani, y, y bądźcie.

Žádacj: Nedominulý.

G. byłbym, byłbyś, byłby wołan, a, o.
Mn. byłibyśmy, bylibyście, byliby wołani, y, y.

Předminulý.

G. byłbym był, byłbyś był, byłby był wołan, a, o.
Mn. bylibyśmy byli, bylibyście byli, byliby byli wołani, y, y.

Neurčitý: a) wołanu być.

b) *G*. wołan być, *Množ*. wołani być.
wołana być, wołany być.
wołano być, wołany być.

Přestupowacj přjtomný.

G. wołan, wołana, wołano będąc.
Mn. wołani, wołany, wołany będąc.

Minulý.

G. wołan, wołana, wołano bywszy.
Mn. wołani, wołany, wołany bywszy.

Mohau se wšak negen přjtomný přestupowacjho a rozkazowacjho, nébrž také geště i minulj časowé s častotliwým pomocným slowem *bywam* twořiti: *wołan bywając, wołani bywając; pouczowan bywaj, pouczowani bywajcie; bywałem pouczowan, bywałbym pouczowan.*

145. Přjmětky k některým časům.

Přjtomný.

W *emy* (časow. 1, 2, 3) odpadáwá rádo posledni *y*: *będziem, kryjem, miłujem, giniem,* mjsto *będziemy* a t. d.

Před *esz, em, ecie* (časow. 1.) přecházj *g* w *ż*, *k* w *cz*, ne wšak před *ę* a *ą*: *łgę, łżesz, łże, łżemy, łżecie, łgą; mogę, możesz, może, możemy, możecie mogą; wlokę, wleczesz, wlecze, wleczem, wleczecie, wloką.* W sprostém mluwenj řjkagj také *łżę, łżą, włóczę, włóczą.*

Ale *r* přecházj zde w těchto osobách w *rz*: *wrę, wrzesz, wrze, wrzemy. wrzecie, wrą; prę, przesz, prze, przemy, przecie, prą; mrę, mrzesz, mrzę, mrzemy, mrzecie, mrą; drę, drzesz, drze, drzemy, drzecie, drą; trę, trzesz, trze, trzemy, trzecie, trą.* Tak také *żrę, żrzesz, żrze, żrzemy, żrzecie, żrą.* Mjsto *siorę* magj Poláci *sram, srasz* a t. d. *Biorę* a *piorę* magj *bierzesz, bierze, bierzemy, bierzecie, biorą; pierzesz, pierze, pierzemy, pierzecie, piorą.*

146. Minulý.

Pomocné slowce 3tj osoby (*jest, są*) obyčegně w obau minulých časech se wynecháwá: *był* mjsto *był jest*, *byli* mjsto *byli są*, *raczył* mjsto *raczył jest; co się było stało,* mjsto *co się jest było stało, włożon był* mjsto *włożon jest był, wykrzesan był* mjsto *wykrzesan jest był.* Wšak řjdčegi w trpném přjčestj: *co wam poruczano, coż pisano,*

mjsto *poruczono jest*, *pisano jest*. Wypauštěnj *był* w spogowacjm, gako 1. Kor. 1, 16: *nad to niewiem, jeślim kogo drugiego ochrzcił*, mjsto *jeślim był — ochrzcił*, nenj neobyčegno. Marek 15, 44: *jeśliby już umarł*, si jam obiisset. Tak také Jan 11, 32: *Panie, byś tu był, nie umarłby był brat mój*, kdežto w prwnj sadě *by był* gen slauti může, *si esses*, ne pak *fuisses*. W následce znamená se předminulý čas giž určitěgi: *nie umarłby był*. Ale také w přednj průpowědi měloby to slauti: *byś był tu był*, neb *gdybyś był tu był*.

Wypauštěnj pomocných slowcj *em* dowolugem sobě gen tehdáž, když ge k osobné náměstce *ja* připogugem: *jam tam był*, mjsto *byłem tam*, w množném se *śmy* wypustiti nemůže: *my śmy go słyszeli*, neb *słyszeli śmy go*.

147. Rozkazowacj.

W prwnjch 5ti časowánjch se obyčegně *i* rozkazowacjho způsobu pohlcuge, w kteréžto přjpadnosti *ń*, *dź*, *ć* znamenány býwagj:

wiodę:	wiedź,	wiedźmy,	wiedźcie.
plotę:	pleć,	plećmy,	plećcie.
winę:	wiń,	wińmy,	wińcie.
pełnię:	pełń,	pełńmy,	pełńcie.
garnę:	garń,	garńmy,	garńcie.

Též *r* w *rz* přecházj *bierz*, *bierzmy*, *bierzcie* od *biorę*; *pierz*, *pierzmy*, *pierzcie* od *piorę*.

Zwuk *g* přecházj w *ż*, *k* w *cz*, nechť *i* zůstane a nebo se pohltj:

strzegę:	strzeż,	strzeżmy,	strzeżcie.
pomogę:	pomoż,	pomożmy,	pomożcie.
piekę:	piecz,	pieczmy,	pieczcie.
wlokę:	wlecz,	wleczmy,	wleczcie.

Tak také we *łży* od *łgę*, *żży* od *żgę*, přešlo *g* w *ż*.

Přidáwáli se w rozkazowacjm důrazné *ż*, newyskytuge se opět pohlcené *i*, gako w čeština, ale připoguge se k *ż* w gednotném *e*:

bądź,	bądźże,	bądźmyż,	bądźcież.
pójdź,	pójdźże,	pójdźmyż,	pójdźcież.

pomoż,	pomożże,	pomożmyż,	pomożcież.
racz,	raczże,	raczmyż,	racxcież.

Zůstalaliby gednoslabičná půwodnj syllaba po odwrženj *ę*, *ię*, beze samohlásky, gako *mnę*, *trę*, *śpię*, nedopauštj tomu blahozwučnost, by se *i*, a před *my* a *cie* w množném *ié* pohlcowala:

mnę:	mni,	mniémy,	mniécie.
grzmię:	grzmi,	grzmiémy,	grzmiécie.
trę:	trzy,	trzémy,	trzécie,
śpię:	śpi,	śpiémy,	spiécie.
mszczę:	mści,	mściémy,	mściécie.

Od *idę* gest *idź*, *idźmy*, *idźcie*. *Weź*, *weźcie* mjsto *weźmi*, *weźmiécie* gest často slýchati.

Wjce spoluzwuček na konci půwodnj syllaby nezabraňuge pohlcowánj *i*, dagjli se pohodlně wyřknauti.

pełń,	pełńmy,	pełńcie,	*od* pełnię.
patrz,	patrzmy,	patrzcie,	*od* patrzę.
polepsz,	polepszmy,	polepszcie,	*od* polepszę.
gorsz,	gorszmy,	gorszcie,	*od* gorszę.
poświadcz,	poświadczmy,	poświadczcie,	*od* poświadczę.
obmiękcz,	obmiękczmy,	obmiękczcie,	*od* obmiękczę.

Od *polepszę* gest *polepszy* wjce w užjwánj.

Nestogjli před *n* žádného *r* neb *l*, něbrž giná spoluzwučka, nedopauštj błahozwučnost skracowánj:

błaźni,	błaźniémy,	błaźniécie,	*od* błaźnię.
ciągni,	ciągniémy,	ciągniécie,	*od* ciągnę.
rzekni,	rzekniémy,	rzekniécie,	*od* rzeknę.

Mnohá slowesa 5té formy (na *ać*) twořj sice swůg rozkazowacj gak od přjtomného na *am*, tak také na *ę* neb *ię* t. g. dle 6ho a 1ho neb 2ho časowánj, gako *sypać*: *sypaj* od *sypam* a *syp* od *sypię*; *chrobotać*: *chrobotaj* od *chrobotam*, *chrobocz* od *chroboczę*; *orać*: *oraj* od *oram* a *orz*, *orzcie* od *orzę*. Předce wšak gsau od některých gen delšj rozkazowacj we zwyku:

tępać:	tępaj;	gibać:	gibaj.
łamać:	łamaj;	wikłacz:	wikłaj.
kąsać:	kąsaj;	plątać:	plątaj.
klaskać:	klaskaj;	skakać:	skakaj.

Ač gegich krátký přjtomný *tępię, gibię, łamię, wiklę, kąszę, płącszę, skacsę, klaszczę,* geště w obyčegi gest, a *łam, płącz* geště se někdy slýchá. *Kazać, pisać, płakać,* negsau delšjho rozk. schopna, protože gegich přjtomný nepřigjmá *am*, tedy *każ, pisz, płacz* od přjt. *każę, piszę, płaczę*. Wiz swrchu §. 32 a 135.

148. Trpné přjčestj.

Slowesa na *ić* (čas. 5.) proměňugj před *ion* spoluzwučky *dź, ć, ź, ś, ść,* a sice:

dź w dz:	sądzić:	sądzon,	pędzić:	pędzon.
ć w c:	chwycić:	chwycon,	posłocić:	posłocon.
ź w ż:	skazić:	skażon,	urazić:	urażon.
ś w sz:	gasić:	gaszon,	kwasić:	kwaszon.
ść w szcz:	puścić:	puszczon,	pomścić:	pomszczon.

Práwě tak *grodzić: grodzon, płodzić: płodzon. Wozić* má *wożon, płasić* gen *płazon.* Též *dz* a *c* zůstáwagj bez proměny, předcházjli zrowna spoluzwučka: *zgromażdzon* od *zgromażdzić*; poněwadž w takowé přjpadnosti blahozwučnost proměny nedopauštj. Práwě z té přjčiny w *dziedzon* od *dziedzić, cudzon* od *cudzić, kadzon* od *kadzić*; *cucon* od *cucić, chrzcon* od *chrzcić*, *dz* a *c* se neproměňuge. Wšak ale *wszczon* od *wszcić* se řjká.

W 5tém časowánj se klade *ion*, gak po *n, dz, ć* když se neproměňugj, tak po retných (*w, b, p, m*): *łowion, wabion, tępion, mamion.*

Slowesa na *ę* (1ho čas.) magj toliko *on*, před njmž *g* w *ż*, *k* w *cz* přecházj:

przemogę:	przemożon,	zażgę:	zażżon.
wlokę:	wleczon,	piekę:	pieczon.

Tak také *rzeczon* od *rzekę, urzeczon* od *urzekę*. Wiz tworenj §. 29 (4).

Zwukowé *d, t, z, s* přecházegj w *dzi, ci, zi, si: wiedzion, miecion, wiezion, pasion, niesion* od *wiodę, miotę, wiozę, pasę, niosę*.

149. Přestupowacj.

Přjtomný se řjdj dle oznamowacjho, od něhož tworen býwá.

		Oznamowacj.		Přestupowacj.	
Časow.	1. ę:	wiozę,	ąc:	wiozące.
	2. ję:	piję,	jąc:	pijące.
	ę:	piszę,	ąc:	piszące.
	3. nę:	winę,	nąc:	winące.
	4. ę:	siedzę,	ąc:	siedzące.
		wiszę,	ąc:	wiszące.
	5. ę:	płodzę,	ąc:	płodzące.
		proszę,	ąc:	proszące.
	6. am:	targam,	ając:	targając,
	7. ieję:	tucznieję,	iejąc:	tuczniejące.
	eję:	mędrzeję,	ejąc:	mędrzejące.

150. Neprawidelná slowesa.

Poněwadž sme počet časowánj rozmnožili, obdobné časy pod sebe postawili, a ukázali, že slowesa, gežto dle swého přjtomného času k gednomu časowánj náležegj, z ohledu swého neurčitého způsobu w giná časowánj přecházegj, muselo giž tjm samým gich znamenité množstwj z poznamenánj neprawidelných odpadnauti. *Biorę*, *wrę*, *wiozę* časugj se dle 1ho časowánj; to wšak platj gen o časjch, gežto se obdobně od přjtomného odwozugj. Neurčitý *brać*, *wrzeć*, *wieźć* tworen gest dle třj rozličných obdob; nemohau se tedy we swých obdobných časech dle toho samého časowánj skláněti, nébrž, *wieźć* dle 1ho, *wrzać*, *wrzał* dle 6ho, a *wrzeć*, *warł* dle 1ho. Na mjsto tedy aby se takowá slowesa, gežto gen z ohledu swé druhé polowice od sebe odstupugj, za neprawidelná wyhlašowala, třeba gest tworenj neurčitých, od časowánj nezáwisné předstawowati a gim gich mjsto brzo w tom, brzo w onom časowánj wykázati.

Giné uchýlky od prawidla pocházegj buď ze smjšenj kořenů čili forem, buď gsau to zastaralosti (archaismi) t. g. pozůstatky zastaralých obdob řeči, aneb pauhá skrácenj. Tak pocházj *jestem*, *będę*, *być* ze dwau kořenů *jes*, *by* neb *bę*.

Idę, idziesz, idzie, idziemy, idziecie, idą neurčitý *iść* wypůgčuge některé časy od *szedę*, pročež *szedł*, *szła*, *szło* a min. přest. *szedłszy*.

Jadę, jedziesz, jedzie, jedziemy, jedziecie, jadą má neurčitý *jechać*, od neužjwaného *jecham*, pak *jechał, jechała, jechało* a min. přestup. *jechawszy*.

Mam, mieć, miał pozůstáwá we dwau formách, w *mieję*, pročež *miéj, mieć, miał, mian, miawszy*, a w *mam*, pročež *mam, mając*.

Chcę, chcesz, chce, chcemy, chcecie gest stará forma přjtomného na *ę* od *chcieć, chciał,* pročež 3tj osoba *chcą*. Přest. *chcąc* dle 4ho časowánj. Rozk. pak *chciéj* dle 7ho.

Daję, dajesz, daje, dajemy, dajecie, dadzą mjsto *dają*, a staré *dadząc* mjsto *dając, zdadzę się* mjsto *zdaję się*, gsau geště w užjwánj. Budaucj gest tak gako w českém *dam, dasz, da*.

Wiedzieć a *jéść* skracugj pět osob, ne wšak třetj w množném.

wiem, wiesz, wié, wiemy, wiecie, wiedzą.
jém, jesz, jé, jémy, jécie, jedzą.

Přestp. *wiedząc, jedząc* a *widząc* od *widzieć* gsau staršj formy, gako *gorąc, wrąc*, pročež přjdawná *gorący, wrący*.

W Rozk. proměňuge *wiedzieć* swé *d* w *dz*: *wiedz, wiedzcie*, pročež také *powiedz* od *powiedzieć; widzę* wypůgčuge mjsto *widz, widzcie, patrz, patrzcie* od *patrzyć*.

Stoję, stoisz, stoi, stoimy, stoicie, stoją, stać, (sl. *stojati*), *stał*, Rozk. *stój, stójcie*.

Plwać gest z *pluwać, niech* z *niechaj, pry* z *prawi*, sprosté *pada* z *powiada* skráceno.

ZWLÁŠTNOSTI

POLSKÉ SKLADNY.

Poněwadž prawidla přjměřenosti, užjwánj statných i přjdawných gmen gakož i čjsel, náměstek, slowes i částeček, pak prawidla záwisnosti, wypauštěnj i slowosled skoro we wšech słowanských nářečjch stegny gsau a býti magj, radau gest každému, aby hned po přečtenj této mluwnice pilně a často dobré knihy polské čjtal *): cwičenj gest základ, zwlášť při učenj se řečem, a proto zde postawjme gen některé od češtiny se lišjcj zwláštnosti.

151. Promluwa a přjwětiwosti.

W Polštině se mluwj w druhé osobě gednotného počtu *a*) k Bohu: *Boże, zmiłuj się nademną!* *b)* k mocnáři a ke wšem wyššjm osobám: *Najjaśniejszy Panie racz darować! Popatrz Jaśnieoświecony Książe! Zechciéj Jaśniewielmożny Panie wstąpić. Dałeś mi pozwolenie Wielmożny Mości Panie Dobrodzieju. Pamiętaj na mię Panie Dobrodzieju. Panie byłeś dziś u sąsiada?* Tak též i: *Najjaśniejsza Pani, Jaśnieoświecona Księżno, Jaśniewielmożna, Wielmożna Mości Pani Dobrodziejko* a t. d. S titulem *Waszmość*, *Waszeć*, *Waść*, *Wac Pan*, *Wac Pan Dobrodziej*, od čehož i přjdawná *Waszmościn*,

*) Neypřihodněgšj budau k tomu »*Nowe Wypisy Polskie. Część druga. Zawierająca Historyą Prozy polskie z Wyimkami. W Lesznie.* Druk i nakład Ernesta G nthera 1838.«

Waszecin, *Wasecin*, i slowesa *waszmościać*, *waszeciać*, *wasciać* odwozena gsau.

152. Toliko sobě rownym dûwěrně aneb nižšjm může se řjkati *Wac Pan*, *Wac Pani*, *Wac Panna*, wyššjm třeba dodati k tomu *Dobrodziej*, *Dobrodziejka*: *Wac Pan Dobrodziej*, *Wac Pani Dobrodziejka*, *Wielmożna Wac Pani Dobrodziejka*. Z této titulatury skrácená *Aściej*, *Aśka*, *Asyndźka*, *Wassyndźka* gsau giž zastaralá a mjsto nich prosté *Pan*, *Pani* s třetj osobau gednotného počtu w obyčegi: *proszę Pana siedzieć; niech Pani raczy siedzieć*. *Co Pan powiada; co Pani mówi*. W listowánj *WWMM Pan Dobr.*, *WWMM Pani Dobr.*, *WWMM Panna Dobr.*, t. g. *Wielmożny Wac Pan Dobrodziej*, *Wielmożna Wac Pani Dobrodziéjka* neb *Panna Dobrodziéjka* gešte zûstalo.

153. W druhé osobě množného počtu se mluwj k sprostým: *Panie Gospodarzu niemacie siekiérki? Tatulu dajcież nam chleba*. *Idźcie Matulu*. Tak to do šestnáctého wěku i k wyššjm gako w Čeština a Ruštině býwalo. W dwogném počtu slýchá se u sprostých k sobě rowným: *Mój Grzesiu idźta po siekiérkę do karczmy; przyniesta wody*. A tomu řjkagj *dwoić komu*.

154. W třetj osobě gednotného počtu gako w hebregském w neywětšj zdwořilosti mluwj se pauhým *Pan*, *Pani*: *niech Pan raczy darować; niech Pani daruje*. Řjkati *Panna* k newdaným nenj tak ponjženě, gako *Pani*, které hož se ke wšem wzrostlým osobám ženským, i k newdaným, gimž se neywětšj uctiwost prokázati chce, užjwá. *Panna* gest dûwěrněgi, tak gako *Pan*, *Pani* s připogeným wlastnjm aneb auřednjm gmenem: *niech Panna pozwoli*. *Niech Pan Maciej (Pan Niesecki, Pan komornik) raczy darować*.

Jegomość m., *Jéjmość* ž. náležj wlastně třetj osobě: *czego Jegomość chce*, *co Jéjmość powiadała* lépe než: *czego Jegomość chcesz*, *co Jéjmość powiadałaś*. *Jegoć*, *Jéjć* gakož i *Mościpanie*, *Mościanie* gest zastaralé. W množném gest *Ichmość Panowie*, *Ichmość Pani*.

155. Hromadného zakončenj *stwo* užjwá se také o dwau osobách rûzného pohlawj s přjdawným a slowesem w množném počtu. *Braterstwo* t. g. bratr a sestra; *gospodarstwo*:

hospodář a hospodyně; *państwo:* pán a pani; *stryjostwo:* strýc a strýna; *podkomorstwo, kasztelaństwo:* podkomořj, kastelán a gich ženy, k. p. *Państwo młodszi jechali do miasta, gospodarstwo sami przyszli na gumno.*

156. Zwláštnj užjwánj slowes.

Mjsto statného *niejest* w záporném mluwenj, řjká se a sice gen w přjtomném čase *niemasz: przy tém jest wielka korzyść,* záporně: *niemasz przy tém żadnéj korzyści. Jest tam jeden znajomy,* záporně: *żadnego tam niemasz znajomego. Brat był dziś w szkole,* záporně: *Brata dziś niebyło w szkole. Każdy był wesoł,* záporně: *nikogo niebyło wesołego. Wszyscy będą szczęśliwi,* záporně: *nikogo niebędzie szczęśliwego.*

Być za kim, gest držeti geho stranu: *szlachta tego czasu była za królewiczem. Być za czym,* chtjti aby se co stalo: *on niechciał, ale jego żona była za tym. Być za mężem,* prowdanau býti: *w tém czasie córka jego była już za mężem.*

Wydać kogo, prozraditi, zraditi někoho: *co mi chciecie dać, a ja go wam wydam.* Mat. 26, 15. *Wydać za mąż,* prowdati: *wydał ją ojciec za pana Podstolego.*

Zostać znamená také státi se, udělati se: *sąsiad nasz przeniósł się do miasta i został kupcem. Uciekł Jaś od matki i został żołnierzem.*

Rozmanitost polské skladny se slowesem z tohoto přjkladu poznati možná; může se řjci: *kazał konie przyprowadzić,* aneb *kazał żeby konie przyprowadzić,* aneb *kazał żeby konie przyprowadzono.* Zdaž ale dobře gest: *ci pięciu panowie, wczoraj przyjechali* mjsto *tych pięć panów wczoraj przyjechało,* pochybugi.

157. Zwláštnj užjwánj předložek a giných částeček.

Od se často užjwá mjsto *niż: wyższy od brata, bielszy od śniegu;* pak mjsto *na: lekarstwo od oczu, od gło-*

wy; mjsto *pod: niekupisz tego od dwu dukatów, od sześciu złotych, od dwudziestu groszy, od pięciu czątych.*

Do gest naše *k: nogi do chodzenia, książka do nabożeństwa, podobny do ojca, ochoczy do pracy, masz do tego pomoc, jechać do kogo, poszedł do brata, pojdę do matki, do ciotki, pisałem do wuja.*

Co za stogj w Polštině s Nominativem: *co teraz za ludzie na świecie, co za mina,* t. g. gaký pohled.

Przez stogj často mjsto našeho *od: oddany przez niego list, Grammatyka języka Polskiego przez Jozefa Muczkowskiego.*

To se užjwá často gako w ruském mjsto *tedy: jeżeli co zasługuje na szacunek, to cnota; kiedy niemamy pieniędzy, to niechodźmy na targ.*

Oprávky.

Str. XVII ř. 17 *čti* prawopisných *mjsto* prwopisných. XVIII ř. 10 *čti* gałązek *m.* galązek. S. XXIII ř. 28 *čti* łuszczisz *m* luszczisz. S. 1 ř. 22 *čti* umiejętność *m.* umiejętość. S. 2 ř. 36 *čti* ziemia *m.* zemia. S. 4 ř. 7 a 6 ř. 14 *čti* cielę *m.* ciełę. S. 5 ř. 26 *čti* miłujcie *m.* milujcie. S. 7. ř. 31 *čti* ciało *m* cialo. S. 8 ř. 13 *čti* mię *m.* mią. S. 11. ř. 23 *čti* żał *m.* żał, 27 *čti* żer *m.* żer. S. 23 ř. 27 *čti* zboże *m.* zbożie. S. 37 ř. 21 *čti* płaszcz *m.* plaszcz. S. 46 ř. 1 *čti* żeński *m.* żoński. Str. 47 ř 32 *čti* śrzodoziemny ziemia *m.* śrzodozemny zemia. S. 70 ř. 37 *čti* udziałać *m.* udziałać. S. 81 ř. 34 *čti* ście *m.* scie. S. 91 ř. 24 *čti* niemiło *m.* niemilo. S. 93 ř. 5 *čti* ścienka, ścieżka (ścieżka) *m.* zcienka, zcieżka (scieżka). S. 93 ř. 29 *čti* szczęściem *m.* szczęsciem. S. 93 ř. 30 *čti* całkiem *m.* calkiem. S. 95 ř. 32 *čti* ziemi *m.* źiemi. S. 97 ř. 26 *čti* zazdrość *m.* zazdrośc. Str. 115 ř. 35 *čti* §. 112 *m.* 113. S. 129 ř. 5 piątą *m.* piatą. S. 133 ř. 22 *čti* niechodzi *m.* nechodzi.

K dostánj gsau také geště:

GESNEROWY IDYLLY OD HANKY. W Praze 1819. 254 str. 12mo. za 15 kr. stř.

Každý obraz tichaunkého poklidu a gemné, neweytržné blaženosti musj se lidem šlechetně smeyšlegjcjm ljbiti, a tjm wjce se nám ljbj podjwánj, gež básnjk z neporušené přjrody čerpá, gelikož často neyblaženěgšjm dobám žiwota našeho podobati se zdagj.

IGOR SWATOSLAWIČ. Hrdinský zpěw o taženj proti Polowcům. Wěrně w půwodnjm gazyku, s připogenjm českého i německého přeloženj od W. Hanky. W Praze 1821. 80 stran 8vo za 10 kr. stř.

O přeloženj našem Sederholm w Igoru swém w Moskwě 1823. na str. 4. takto se pronesl: »Překladatel půwodnj báseň básnicky poňal, a w kwetaucjm důstogném gazyku wrátil, a ne zřjdka geg wodil Genius w temných mjstech prawý wýznam naleznauti.«

RUKOPIS KRALODWORSKÝ, a giné wýtečněgšj národnj zpěwoprawné básně wěrně w půwodnjm starém gazyku, též w obnoweném pro snadněgšj wyrozuměnj, s připogenjm ukázek polského a krainského přeloženj. Wydán od W. Hanky. W Praze 1835, 114 str. w 18mo za 36 kr. střjbra.

PRAWOPIS ČESKÝ W. HANKY. Páté wydánj. W Praze 1839. 94 str. w 24. w tuhých deškách za 15 kr. stř.

W českém národnjm Museum u Spisowatele gsau tyto knjžky o třetinu lewněgi.

